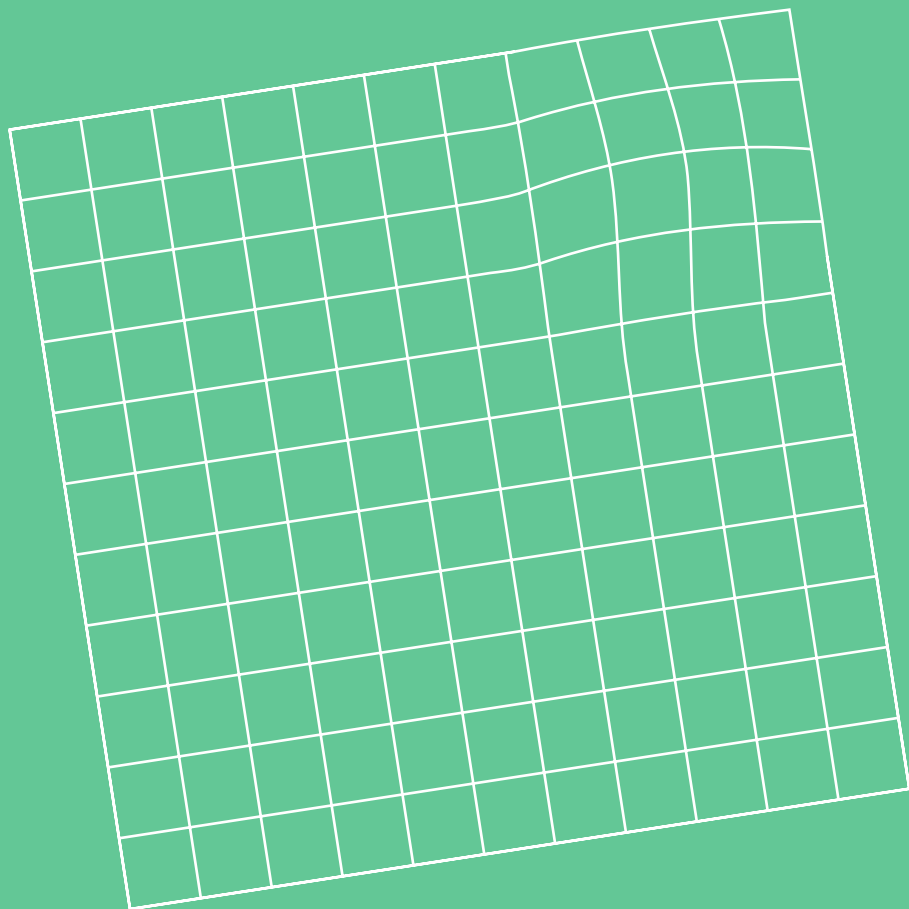

Diagnoza samorządowego pola wrocławskiej kultury za lata 2019–2023+

Diagnoza samorządowego pola wrocławskiej kultury za lata 2019–2023+

Spis treści

Przedmowa	9
Wstęp	13
Warsztaty i spotkania	
Cechy szczególne wrocławskiego pola kultury	19
Wartości i język wrocławskiej kultury	23
Jaka edukacja w kulturze i dla kultury we Wrocławiu?	31
Twórczy Wrocław Przyszłości	39
Węzły i zależności we wrocławskiej kulturze	51
Analizy i opracowania	
Pomiędzy wydarzeniami. Samospis Wrocławskiej Kultury (raport)	61
Mapowanie pola wrocławskiej kultury	83
Polityka kulturalna Wrocławia na tle innych miast	109
Wrocławska kultura w liczbach i wydarzeniach 2019–2023	117
Realizacja działań programowych „Kultura – Obecna!” stan w roku 2023	146
Wyzwania przyszłości	165
Komentarze i wypowiedzi	
Komentarz 1 – Katarzyna Kajdanek	171
Komentarz 2 – Karolina Mróz	174
Komentarz 3 – Marek Sztark	179
Komentarz 4 – Bogna Świątkowska	182
Wrocławskie pole kultury w opiniach i wypowiedziach członków i członkiń Wrocławskiej Rady Kultury	185

Przedmowa

Trzy lata temu – w Departamencie Spraw Społecznych i Wydziale Kultury – podjęliśmy się zadania przygotowania diagnozy samorządowego pola wrocławskiej kultury. W roku 2022 do naszego zespołu dołączyła instytucja, której jesteśmy organizatorem – Wrocławski Instytut Kultury. W przyjętym przez nas założeniu diagnoza miała być jednym z elementów procesu tworzenia nowego dokumentu programowego poświęconego wrocławskiej kulturze. Już wtedy mieliśmy bowiem świadomość, że poprzedni dokument, „Kultura – Obecna! Diagnoza potencjału kulturowego Wrocławia oraz Dokument Programowy Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+”, który powstał bezpośrednio po zakończeniu ESK 2016, powoli wyczerpał swój potencjał.

Minione trzy lata były bardzo trudnym czasem. Kolejne kryzysy i wydarzenia o skali globalnej miały wpływ nie tylko na globalną sytuację Polski, ale też na samorządy oraz, co niezwykle istotne, odcisnęły swoje piętno również na kulturze. O ile rok 2019 zapowiadał się niemal zwyczajnie¹, o tyle lata 2020–2021 były już czasem epidemii. W obszarze, w którym żywy kontakt z drugim człowiekiem jest szczególnie ważny, władze krajowe, walcząc z pandemią, wprowadzały ograniczenia, kwarantannę, maski, nakazy i zakazy – które w rzeczywistości zamknęły obszar kultury. Nie dyskutując o celowości i racjonalności wszystkich podjętych działań, z całą pewnością możemy stwierdzić, że kultura

---

1 Nie możemy zapomnieć, że to właśnie wtedy dokonano zamachu na prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza. To tragiczne zdarzenie stało się symbolem polaryzacji społeczeństwa. Zjawiska, które wciąż nasila się i nie pozostaje obojętne również wobec kultury w polskich miastach.

była jednym z tych sektorów publicznych, które najboleśniej i na różne sposoby odczuły skutki pandemii. Konsekwencje widać jeszcze dziś, kiedy spojrzymy na spadające statystyki odwiedzin czy dochody instytucji kultury. Epidemia i wprowadzone ograniczenia znacznie utrudniły również prowadzenie prac związanych z analizą pola kultury: spotkań i dyskusji. Wiemy o tym bardzo dobrze, bowiem drugi Wrocławski Kongres Kultury po kilku zmianach dat został wreszcie przeprowadzony, jednak w przeważającej części odbył się w trybie zdalnym.

O ile rok 2022 rozpoczynał się zarówno strachem, czy epidemia nie powróci, jak i nadzieją, że w związku z tym, iż radzimy sobie z nią całkiem sprawnie, czeka nas etap luzowania zakazów, o tyle 24 lutego, w dniu rozpoczęcia pełnoskalowej napaści Rosji na Ukrainę, nasze optymistyczne nastroje prysły jak bańka mydlana. A kultura? Instytucje, organizacje, ludzie kultury i samorządy po raz kolejny musiały w niespodziewany sposób zmienić swoje plany i optykę działań. Dla wielu z nich oznaczało to zupełne przewartościowanie funkcjonowania. I bynajmniej nie chodziło o to, że wiele instytucji było zmuszonych do odwołania planowanych wcześniej wydarzeń. Galeria BWA Wrocław Główny oraz biblioteki stały się noclegowniami i przestrzeniami wspierającymi uchodźców. Osiedlowe instytucje kultury zaczęły gromadzić i dystrybuować dary. Duże, znajdujące się blisko centrum instytucje swoimi programami w różny sposób wspierały walczącą Ukrainę, natomiast te położone poza centrum zaczynały prowadzić działania integracyjne i animacyjne dla nowych mieszkańców Wrocławia. Artyści i artystki, pracowniczki i pracownicy kultury pracowali wolontariacko na dworcach, w centrach pomocy, miejscach noclegowych oraz na wrocławskich osiedlach. Chwilę później okazało się, że Wrocław w ciągu trzech miesięcy urósł o ok. 200 tys. mieszkańców, głównie kobiet i dzieci.

Wszystkie te wydarzenia miały i nadal mają ogromny wpływ na sytuację gospodarczą w Polsce i w polskich miastach. Trwa kolejny kryzys, a obecny wskaźnik inflacji wynosi ok. 14%. W ciągu dwóch lat znacząco wzrosły ceny energii, paliwa, jedzenia, a w konsekwencji także usług publicznych. Skutki tej sytuacji odczuwamy wszyscy. Według szacunków i projekcji NBP w latach 2022–2025 skumulowana inflacja wyniesie blisko 42%², co oznacza realny spadek nakładów inwestycyjnych, wzrost kosztów i spadek

---

2 Zob. <https://www.money.pl/gospodarka/nbp-moze-popelniac-wlasnie-fatalny-blad-nadchodzi-potencjalne-zagrozenie-6854073638266497v.html> (dostęp: 22.05.2023 r.).

realnych płac w kulturze. Wzrost płacy minimalnej przy załamaniu struktury przychodów samorządu doprowadzi do nienaturalnego spłaszczenia wynagrodzeń i groźby odpływu kadr kultury. Na skutek wprowadzonych przez rząd niekorzystnych zmian w sposobie finansowania samorządów miasto wielkości Wrocławia traci corocznie kilkaset milionów złotych³. Kryzys i deficyt finansów samorządu skutkuje zwiększeniem wydatków bieżących i koniecznością zwracania jeszcze większej uwagi na osoby wymagające wsparcia socjalnego. W konsekwencji powoduje to napięcia w kształtowaniu polityki miejskiej, a w dalszej konsekwencji może mieć wpływ na zmianę priorytetów w zarządzaniu miastem.

Wskazane uwarunkowania zewnętrzne są niezwykle istotne zarówno w ocenie ogólnych perspektyw rozwojowych Wrocławia, jak również stanu polityki miejskiej, w szczególności kulturalnej. Świadomi wszystkich napięć i wyzwań, przed jakimi stoimy w programowaniu przyszłej polityki kulturalnej, oddajemy do rąk Czytelników i Czytelniczek efekt pierwszego etapu naszych prac: „Diagnozę samorządowego pola wrocławskiej kultury za lata 2019–2023+”. Zależy nam, aby pokazać, na jakim dokładnie etapie procesu jesteśmy, czego się dowiedzieliśmy, jak wyglądają tzw. twarde dane, jaka jest ich percepcja po stronie środowiska oraz nad czym dalej powinniśmy pracować. W dokumencie oddajemy głos ludziom wrocławskiej kultury. Tym, którzy chcieli się wypowiedzieć oraz tym, z którymi udało się porozmawiać naszym ekspertkom i ekspertom. Przekazujemy wszystko to, czym możemy się pochwalić, ale oddajemy również przestrzeń wypowiedziom krytycznym. Ostatnim elementem pracy nad dokumentem będzie dyskusja w gronie ekspertów, ekspertek, publiczności i wszystkich interesariuszy, interesariuszek. Diagnoza wrocławskiego pola kultury stanowi ważny etap dalszych rozmów i prac. Jesteśmy przekonani, że w ten sposób budujemy dobry klimat pod czekającą nas dyskusję o polityce kulturalnej Wrocławia w perspektywie 2029+. Efekty prac nad nowym dokumentem programowym dla wrocławskiej kultury staną się również wkładem do opracowywanej głównej strategii miasta – Wrocław 2050.

dr Bartłomiej Świerczewski

Dyrektor Departamentu Spraw Społecznych
Urzędu Miejskiego Wrocławia

---

3 Na podstawie danych Unii Metropolii Polskich.

Wstęp

Dokument, który mają Państwo przed sobą, jest rezultatem Diagnozy Wrocławskiej Kultury – kilkumiesięcznego (czerwiec–grudzień 2022) działania badawczego, które na zlecenie Departamentu Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego Wrocławia koordynował Wrocławski Instytut Kultury. Debaty wewnątrz zespołu WIK-u nad tym, jaki zakres merytoryczny powinno ono obejmować, trwały długo i były bardzo intensywne. Nie mieliśmy złudzeń, że przy strukturalnej złożoności miejskiej kultury, wielości interesariuszy, interesariuszek, głosów w dyskusji i skomplikowaniu tła społeczno-politycznego (kryzysach ogólnokrajowych i globalnych), my będziemy musieli dokonać konkretnych i bardzo trudnych wyborów. Zgodnie z zapowiedzią inicjatora Diagnoza Wrocławskiej Kultury ma być wprowadzeniem w proces tworzenia nowego, wieloletniego programu dla rozwoju lokalnej kultury. Poprzedni dokument analizujący stan oraz wyznaczający kierunki rozwoju w polu kultury – „Kultura – Obecna! Diagnoza potencjału kulturowego Wrocławia oraz Strategia Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+” – powstał w 2017 roku, a jego zadaniem było zarysowanie najważniejszych wątków rozwojowych dla miasta po doświadczeniu Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016. Ostatnie lata były dla wrocławskiego środowiska kultury czasem wielu formujących je doświadczeń. W 2020 roku odbył się drugi Wrocławski Kongres Kultury. W tym samym roku odbyło się pierwsze w historii miasta badanie potrzeb i zasobów wrocławskich instytucji kultury prowadzonych przez Gminę Wrocław oraz mapowanie pierwszych skutków pandemii dla organizatorów życia kulturalnego. Diagnoza to dla nas kontynuacja działań, które w aktywny sposób angażują praktyków i praktyczki kultury, osoby twórcze, a także pracowników i pracowniczki jednostek organizacyjnych Urzędu Miejskiego.

Ostatecznie zdecydowaliśmy się na następujące działania:

- mapowanie wrocławskiego pola kultury, od określenia ogólnego obrazu możliwych form organizacji kultury, po szczegółowe określenie rodzajowe i liczbowe podmiotów, osób działających we Wrocławiu,
- podjęcie próby stworzenia i zlecenie organizacji badawczej pierwszego samospisu środowiska wraz z ankietą,
- określenie specyfiki kultury we Wrocławiu na tle innych miast oraz wewnątrz miasta,
- zebranie potrzeb i rekomendacji od osób twórczych wraz z tworzeniem tzw. „afirmatywnych scenariuszy przyszłości” dla wrocławskiego pola kultury,
- wskazanie szczególnie istotnych miejsc oraz organizacji węzłowych, wraz z określeniem charakterystycznych cech, procesów twórczych, języka i wartości w polu wrocławskiej kultury.

Diagnozowanie rozpoczęliśmy od ankiety i warsztatów z udziałem członków oraz członkiń Wrocławskiej Rady Kultury. W trakcie wakacji uruchomiliśmy Samospis Wrocławskiej Kultury, który miał pomóc lepiej rozpoznać osoby aktywnie uczestniczące w życiu kulturalnym miasta. Do udziału w tym pierwszym w historii Wrocławia powszechnym spisie pola kultury zaprosiliśmy: niezależnych artystów(-ki), animatorów(-ki), edukatorów(-ki), pracowników(-czki) instytucji, organizacji pozarządowych, osoby reprezentujące inicjatywy nieformalne oraz inne podmioty działające w kulturalnym środowisku Wrocławia. Samospis wywołał bardzo potrzebną wielowątkową dyskusję, m.in. o społecznych instytucjach kultury, którą mamy nadzieję pogłębić. Późną jesienią zorganizowaliśmy cykl otwartych warsztatów dotyczących m.in. wartości istotnych we wrocławskim polu kultury i języka, jakim mówimy, oraz tego, jakim chcemy mówić o kulturalnych działaniach w mieście, a także warunków funkcjonowania oraz możliwego wsparcia lokalnych artystów i artystek czy zdefiniowania i zdiagnozowania, z jaką edukacją (artystyczną, kulturalną, kulturową?) mamy we Wrocławiu do czynienia.

Naszym głównym celem przy tworzeniu Diagnozy było oddanie głosu i możliwie jak największej przestrzeni twórcom i twórczyniom oraz praktykom i praktyczkom kultury. Chcieliśmy, aby badanie to było właściwie autodiagnozą: zapisem stanu „tu i teraz”, sporządzonym przez osoby tworzące ten sektor we Wrocławiu – stąd też w całym procesie tak duża liczba warsztatów wydobywczych, a tylko jeden raport typu „desk

research”. Z tego również powodu nie zdecydowaliśmy się powierzyć całego procesu jednemu podmiotowi – czy to instytucji, czy organizacji lub agencji spoza Wrocławia. Staraliśmy się zdywersyfikować działania i zaprosić do ich współprowadzenia jak najwięcej specjalistek i specjalistów w danych dziedzinach.

Tak Diagnoza przedstawia się w liczbach:

- rozmowy fokusowe: 4,
- liczba osób, które wzięły udział w rozmowach fokusowych: 32,
- warsztaty wydobywcze: 6,
- liczba osób, które wzięły udział w warsztatach: 90,
- ankieta w formie samospisu: 1,
- liczba osób, które odpowiedziały na samospis: 300,
- raporty badawcze: 2,
- liczba ekspertów zaangażowanych w przeprowadzenie Diagnozy: 20.

Redakcji merytorycznej dokumentu, który mają Państwo w rękach, a właściwie okiełznania obszernego materiału badawczego, podjęła się profesor Katarzyna Kajdanek, socjolożka z Uniwersytetu Wrocławskiego, której ekspercka opinia otwiera ostatni rozdział niniejszej publikacji. Do dodania komentarza na temat zebranego materiału zaprosiliśmy również osoby specjalizujące się w działaniach na wielu polach związanych z kulturą w Polsce i na świecie. Życzymy dobrej, owocnej lektury i licznych przemyśleń.

Na koniec – właśnie w tym miejscu, aby szczególnie ten wątek wyróżnić – chcemy podziękować licznym osobom, które zechciały wziąć udział w całym procesie badawczym. Dziękujemy za cenne godziny współdziałania i Waszą ofiarną pracę na rzecz Wrocławia. Dalsze losy Diagnozy nie są już jednak w naszych rękach. Oddajemy Państwu ten dokument i stajemy do dalszej pracy razem z Wami.

Zespół Wrocławskiego Instytutu Kultury

*Warsztaty
i spotkania*

Cechy szczególne wrocławskiego pola kultury

Opracowanie powstało na podstawie materiału zebranego w trakcie warsztatu (zorganizowanego 24 listopada 2022 roku w Barbarze). Warsztat miał ekspercki charakter. Jego celem była diagnoza wrocławskiej kultury – zestawienie ze sobą tego, jaka obecnie jest wrocławska kultura, z tym, jaka powinna być, by zaspokajać potrzeby różnych grup interesariuszy oraz budować swoją wyjątkowość na tle kultury innych miast i regionów. Osobami uczestniczącymi byli dyrektorzy i dyrektorki następujących instytucji: OPT, Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Narodowego Forum Muzyki, Centrum Historii Zajezdnia, Wrocławskiego Domu Literatury, Instytutu im. Jerzego Grotowskiego; dyrektorzy lub prezesi następujących NGO: Stowarzyszenia Nowe Horyzonty, Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego, Avant Art Festivalu, kurator Centrum Sztuki WRO, kuratorka Krupa Gallery, kierowniczka i zastępca kierownika Dolnośląskiego Obserwatorium Kultury z Ośrodka Kultury i Sztuki we Wrocławiu, dyrektor i zastępca dyrektora Departamentu Spraw Społecznych oraz dyrektor i zastępczyni dyrektora Wydziału Kultury UM Wrocławia.

W pierwszej części warsztatu osoby uczestniczące zostały poproszone o przywołanie własnych skojarzeń z aktualnym stanem wrocławskiej kultury w trzech obszarach: cech/wartości, zjawisk i marek.

Najczęściej wymienianą cechą/wartością wrocławskiej kultury była **otwartość**, rozumiana jako **inkluzywność** oraz **gotowość** do współpracy z podmiotami reprezentującymi różne dyscypliny i obszary tematyczne. Otwartość silnie koresponduje również z **różnorodnością** i **wielokulturowością**, a także wewnętrzną dynamiką i ciągłymi przeobrażeniami. Zestaw tych asocjacji można

potraktować jako najsilniejsze wyróżniki wrocławskiej kultury, na które zwracano uwagę.

Zjawiskiem pozytywnie wyróżniającym się była **aktywizacja osiedli**, m.in. poprzez funkcjonowanie Centrów Aktywności Lokalnej (CAL). Negatywnie wyrażono się o **nadprodukcji instytucji i nadprodukcji wydarzeń kulturalnych** (choć należy zauważyć, że w trakcie dyskusji padł wniosek, iż pomimo to zazwyczaj wydarzenia te przyciągają publikę) oraz o zbyt **słabych relacjach kulturowych** pomiędzy Wrocławiem a Dolnym Śląskiem. Z kolei zjawiska takie jak: **instytucjonalizacja, decentralizacja i rozproszenie** instytucji nie zostały ocenione jednoznacznie pozytywnie bądź negatywnie – dyskusji na ten temat towarzyszyły zarówno komentarze krytyczne, jak i aprobujące.

Marki

Centrum Sztuki WRO
Dolnośląskie Centrum Filmowe
Galeria Entropia
Henryk Tomaszewski
Instytut im. Jerzego Grotowskiego
Instytut Kulturoznawstwa UW
Jazz nad Odrą
Jerzy Grotowski
Literacka Nagroda Europy Środkowej Angelus
Międzynarodowy Festiwal Teatralny Dialog – Wrocław
Narodowe Forum Muzyki
Nowe Horyzonty (kino, festiwal)
Olga Tokarczuk
Teatr Kalambur
Teatr Muzyczny Capitol
Wrocławski Teatr Pantomimy
Wydawnictwo Książkowe Klimaty
Wydawnictwo Warstwy
Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Jaka powinna być wrocławska **kultura w przyszłości**? Które skojarzenia warto wzmacniać, jakie nowe asocjacje wypracowywać, a z jakimi się rozstać? Osoby uczestniczące w warsztacie wskazały, że:

- 1 Powinny zaistnieć silniejsze relacje pomiędzy życiem kulturalnym Wrocławia i pozostałych części Dolnego Śląska, jako że Wrocław jest częścią regionu.
Stan docelowy: Wydarzenia w innych rejonach Dolnego Śląska są wypromowane we Wrocławiu i wzbudzają zainteresowanie szerokiej grupy odbiorców zarówno ze stolicy, jak i innych miast województwa.
- 2 Działalność kulturalna powinna być podzielona pomiędzy różne części Wrocławia.
Stan docelowy: Obszary poza centrum posiadają więcej instytucji kulturalnych organizujących na swoim terenie wydarzenia ważne dla publiczności i samego miasta.
- 3 Pewne aspekty instytucjonalizacji i deinstytucjonalizacji powinny się przenikać.
Stan docelowy: Zadania instytucji oraz obszary ich działania są przemyślane i szczegółowo określone.
- 4 Powinien zostać położony większy nacisk na edukację zarówno twórców, jak i odbiorców.
Stan docelowy: Rozwijane są inicjatywy mające na celu popularyzowanie wytworów kultury wśród zróżnicowanych grup odbiorców.
- 5 Powinno się zadbać o różnorodność publiczności.
Stan docelowy: Wydarzenia przyciągają coraz to nowych uczestników. Publiczność jest bardziej zróżnicowana, m.in. składa się zarówno z przedstawicieli młodszych, jak i starszych pokoleń.
- 6 Powinna powstać profesjonalna krytyka artystyczna.
Stan docelowy: We Wrocławiu działają niezależni krytycy, krytyczki artystyczne tworzące platformy do dzielenia się opiniami, np. pod postacią magazynów kulturalnych.
- 7 Mecenat prywatny powinien mieć większy udział w kulturze.
Stan docelowy: Mecenas, mecenski sztuki są świadomi istotności kultury w życiu społecznym i jej symbiozy ze sferą ekonomiczną miasta.

Paweł Pawiński – doktor nauk społecznych o specjalizacji socjologia komunikowania. Adiunkt w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Uniwersytecie Wrocławskim, patron specjalności Branding na kierunku Komunikacja wizerunkowa. Współzałożyciel agencji consultingowej NEW AREAS oferującej strategiczne rozwiązania dla organizacji i ich marek. Członek Polskiego Towarzystwa Badaczy Rynku i Opinii oraz Króliczej Nory – eksperckiej sieci interpretatorów kultury.

Wartości i język wrocławskiej kultury

Podstawą tego opracowania jest materiał powarsztatowy. Trzygodzinne warsztaty odbyły się 1 grudnia 2022 roku w Barbarze, uczestniczyło w nich 21 osób: urzędnicy, urzędniczki różnych szczebli, twórcy, twórczynie – artyści, artystki i specjaliści, specjalistki, pracownicy, pracowniczki instytucji kultury i organizatorzy, organizatorki wydarzeń kulturalnych/artystycznych. Formuła spotkania łączyła burzę mózgów, dyskusję (w tym w grupach) i dzielenie się osób uczestniczących własnymi doświadczeniami. Spotkanie za zgodą uczestników i w ramach umowy o anonimowości wypowiedzi było rejestrowane za pomocą dyktafonu.

Pierwsza część warsztatu operowała metaforą temperatur w języku i jej celem była analiza spektrum nastrojów, emocji, konfliktów i zaangażowania języka i komunikacji w polu kultury. Graficzne przedstawienie termometru wraz z metaforami temperatur było punktem wyjścia do dyskusji (patrz dokumentacja fotograficzna/skala na marginesie strony). Osoby uczestniczące samodzielnie wpisywały wskazywane przez siebie hasła, które następnie były dyskutowane.

Mapa ciepła języka i komunikacji w polu kultury

1. Zero bezwzględne (brak komunikacji):

- dyskusja o miejscu artystów(-ek) w polu kultury wobec promocji centrów lokalnych, „ciemna materia” – nieobecność artystów(-ek) w diagnozie, artyści niechętnie wchodzą w pole „rozmowy dla rozmowy”,
- reprezentacja artystów(-ek) w dialogu społecznym,
- Wrocławska Rada Kultury – ucinanie rozmów, tematów, opór, brak dialogu na niektóre tematy,
- tabu: jakość, mierzalność projektów i wydarzeń – ewaluacja.

2. Syberia:

- niewielki poziom uwagi poświęconej dostępowi do kultury i sztuki osób z niepełnosprawnościami i ze szczególnymi potrzebami.

3. Zero stopni – ani ziębi, ani grzeje – niewystarczająca uwaga:

- mało zaangażowany stosunek do kultury w lokalnych mediach, szczególnie w odniesieniu do zapowiedzi wydarzeń,
- niewystarczająca widoczność kultury żydowskiej w odbiorze społecznym,
- język współpracy – wciąż jest go za mało, wciąż nieefektywny,
- niewystarczająca uwaga poświęcana odbiorcom kultury i ich szczególnym potrzebom,
- upupianie grup wcześniej faworyzowanych (dzieci, seniorzy, Ukraińcy) – infantyilizacja także na poziomie języka („dzieciaczki” jako określenie na grupę odbiorców – dzieci, którą trzeba uwzględnić w programie, żeby uzyskać dodatkowe punkty w konkursie, ale bez szczególnej troski, refleksji nt. celów i form działania; #grantoza – jest bo musi być, ale nie wkładamy w to żadnego wysiłku),
- dialog z niezależnymi inicjatywami i ruchami amatorskimi, uwzględnianie ich w narracji o kulturze.

4. Ciocine ciepłko – wymuszona życzliwość, sztuczna sympatia:

- dialog międzykulturowy – obszar pełen pułapek w dziedzinie języka, gdzie ryzyka porażek mitygowane są „garsonkowym” stylem komunikacji, poprawnym, bezosobowym i bezemocjonalnym, „miłym”,
- lokalna, oddolna kultura – opisywanie inicjatyw osób, które nie są specjalistami w delikatny, miły sposób.

5. Ludzko – czyli najbardziej przyjaźnie, dostępne:

- osiedlowe inicjatywy – język organizatorów, włączający,
- tłumaczenia,
- sytuacje, gdy dba się o obecność wszystkich w kulturze.

6. Stan podgorączkowy: wyczuwalne napięcie:

- dyskusje nt. budżetów i finansów,
- Europejska Stolica Kultury Wrocław 2016,
- konkursy na dyrektorów instytucji kultury.

7. Gorączka – stan zapalny:

- Wrocławska Rada Kultury, Akcja Kultura – gorąca atmosfera dyskusji,
- Grupa FB Kultura Wrocław i generalnie FB – toksyczna atmosfera dbania o własne interesy, eskalacja animozji i wzajemne wykluczanie, język konfliktu między podmiotami, zniechęcający,
- media o migracji.

Pomiędzy 7 a 8:

- Festiwal Nowe Horyzonty i Przegląd Sztuki Survival jako zjawisko pobudzające dyskusje, dialog, krytykę; marka przyciągająca publiczność również spoza Wrocławia, a także dyskusja wokół kierunku, w którym podąża program (ludzie chcą rozmawiać o festiwalu).

8. 100 stopni, woda wrze, a nawet kipi:

- feminitywy, zaimki osobowe i komunikacja do osób niebinarnych,
- sztuka współczesna,
- kryzys klimatyczny – wpływ na program i formę produkcji wydarzeń, odpowiedzialność twórców za zmiany klimatyczne,
- miejsce do pracy artystów.

Pomiędzy 1–8:

- likwidacja dawnej siedziby BWA Galerii Awangarda i Solpolu – wszystkie języki – od milczenia do bardzo zaangażowanego, włącznie z performerskim,
- „gorący ziemniak” i tabu: kwestia opłat za kulturę i wynagrodzeń dla jej twórców – konflikt między dostępnością kultury a godnością pracy twórców, rozdźwięk między presją bezpłatności a drogimi wejściówkami na widowiska ekskluzywne itp.

Wartości funkcjonujące w relacjach i języku w polu kultury

Osoby uczestniczące, podzielone na 5 grup, dyskutowały nad wartościami, które identyfikują w języku i polu kultury jako takim. Następnie na forum ogólnym omawiano i rozwijano te ustalenia, poszerzając je o perspektywę osób z pozostałych grup i łącząc je tam, gdzie występowała między nimi zależność.

Wyraźnie widać, że dla uczestników i uczestniczek wartości reprezentowane w języku i polu kultury są ze sobą powiązane i współzależne. Ich postrzeganie bywa ambiwalentne, cechuje je wewnętrzny konflikt lub są odbierane jako wymagające rewizji oraz społecznej i politycznej aktualizacji. Wszystkie wskazywane wartości otrzymywały w wypowiedziach uczestników zabarwienie pesymistyczne, zostały docenione jako lokalne, ale wyraźnie wymagające środowiskowej refleksji, poprawy, ponownego napełnienia treścią.

Mapa wartości

- 1 W odniesieniu do marki ESK konflikt wartości między wyraźną nobilitacją wynikającą z połączenia z innymi ESK a „zbijaniem mitu” przez tych, dla których wypaczono ideę tego przedsięwzięcia, wykluczając alternatywne i oddolne inicjatywy, traktujących ESK jako „naklejkę” przyznawaną przez instytucję, a nie oddolną odznakę, samodeklarację identyfikacji z ideą. Rywalizacja między **markami kulturalnymi** o publiczność i środki finansowe.
- 2 Marka „**Miasta spotkań**”, która jest pustym sloganem, wymagającym aktualizacji i nowej definicji, szczególnie w kontekście kryzysu uchodźczego. Uczestnicy akceptują fakt, że w obecnej rzeczywistości miasto jest marką, ale oczekują aktualizacji, ożywienia marek.
- 3 **Solidarność i współpraca** – zawierające również wartości dobrostanu i troski, społecznej odpowiedzialności, współodpowiedzialności, szerokiej dostępności, **inkluzywności** (w zespołach i wobec publiczności), które są wciąż wspólnymi i niezaspokojonymi potrzebami środowiska, funkcjonującymi bardziej w obszarze deklaratywnym niż faktycznym.
- 4 **Lokalne dziedzictwo** – slogan, który modeluje pole kultury i który faworyzuje jedno, a wyklucza inne zjawiska, w jego ramach negocjuje się, co jest dziedzictwem, a co nie. Wrocław łatwo się pozbywa dziedzictwa (BWA Awangarda, Solpol).

- 5 Walka o szacunek, napięcie, konflikt, wrzenie – mają moc katalizatora zmian, masy krytycznej, dają szansę „wykipieć” problemom i wg uczestników(-czek) mają wartość pozytywną. Na przeszkodzie jednak stoi wciąż „**wielka nieobecność**” (w dialogu, reprezentacji itp.) niektórych grup i urzędników(-czek)/decydentów(-ek). Równocześnie brakuje szacunku dla odbiorców „priorytetowych”/promowanych w konkursach.
- 6 **Misja** – poczucie misji – główny paradygmat organizujący wyobraźnię w polu kultury, dla którego jego twórcy, twórczynie są w stanie wiele poświęcić (dobrostan, godne wynagrodzenie itp.), ale który zaczyna być postrzegany jako szkodliwy pretekst do nadużyć, tj.:
- „chytrość/sztywność” – jako uznane społecznie, systemowe podejście do „oszczędzania na kulturze”, wysysk,
  - „misja jako nowe portfolio” – wymuszanie bezpłatnej pracy w przeświadczeniu, że twórcy/producenci kultury i tak „dowiozą” (projekt, program, działanie etc.),
  - eksploatacja współpracowników, współpracowniczek, twórców, twórczyń itp.,
  - partykularyzm i folwarczny stosunek dyrektorów, dyrektorek instytucji, festiwalu, ale także organizacji; zarządzanie budżetami wg własnego widzimisię.
- 7 „**PIKowość**” – nadawanie priorytetowego znaczenia trendom, markom i grupom bez długofalowego, strategicznego podejścia; przemijalność, chwilowość uwagi połączona z eksploatacją zasobów środowiska na rzecz promocji marek.

Pożądane cechy języka w polu kultury

Warsztat miał na celu zebranie opinii/oceny uczestników(-czek) nt. poziomu jakości języka funkcjonującego w komunikacji i komunikatach w polu kultury z jednoczesnym określeniem pożądanego stanu docelowego. W pierwszej turze wygenerowane miały zostać cechy języka w opcjach alternatywnych, co wzbudziło dużą dyskusję w grupie nt. tego, jakie znaczenie kryje się pod każdą z propozycji. Uzgadnianie wspólnego znaczenia doprowadziło uczestników do konkluzji, że ze względu na ogromne zróżnicowanie form funkcjonowania języka w polu kultury (komunikacja z różnymi podmiotami, odbiorcami, różne kanały, różne cele) niemożliwe jest określenie nawet katalogu jego cech

w tak ogólnym kształcie, a co dopiero określenie obecnych i docelowych poziomów jakości.

W trakcie dyskusji wyłoniły się jednak pary różnych cech, które uczestnikom(-czkom) wydały się istotne z perspektywy omawianych we wcześniejszych częściach warsztatu wartości.

Lista istotnych cech języka w komunikacji i komunikatach w polu kultury:

- 1 Profesjonalny komunikat rozumiany jako przeciwieństwo arogancji, hierarchiczności i języka nienawiści, z uznaniem emocji jako „czynnika ludzkiego”, prawdy.
- 2 Włączający jako idealny, w opozycji do wykluczającego i stygmatyzującego, z uznaniem fazy przejściowej – języka poszukującego, otwartego na potrzeby, elastycznego.
- 3 Klarowny w opozycji do redundantnego.
- 4 Motywujący i transparentny w opozycji do manipulacyjnego.
- 5 Nowoczesny, progresywny w opozycji do „dziaderskiego”.
- 6 Przystępny, prosty, a jeśli akademicki i kuratorski, to z uwzględnieniem postulatu dostępności, w dystansie do biurokratycznego, technokratycznego stylu.
- 7 Poprawny stylistycznie, gramatycznie, ortograficznie itp.

Postulaty osób uczestniczących w warsztacie do środowiska kultury

- 1 Odpowiedzialność za przekaz – kształtowanie go w sposób opisany w pkt. 3, dbałość o specyfikę/indywidualność przekazu z zachowaniem norm.
- 2 Wspólne wypracowanie/uzgodnienie norm/zasad i wyjątków językowych oraz standardów dialogu – edukacyjny przewodnik.
- 3 Uznanie prawa osób do nieużywania wobec nich języka progresywnego – jeśli takie jest ich życzenie/wola – przypadek „bibliotekarek/ bibliotekarzy”.
- 4 Wzmocnienie solidarności i otwartości: reagowanie na pomyłki – wspieranie się, reagowanie na przekroczenia granic w dialogu.
- 5 Dbanie o otwartość, szacunek w dyskusji, dialog.

- 6 Uważność/czułość/gotowość do aktualizacji.
- 7 Używanie języka żywego i osadzonego w rzeczywistości, a nie reprodukcja zastanych struktur i manipulowanie; elastyczność – używanie języka prostego z uwzględnieniem jego różnorodności w zależności od sytuacji.
- 8 Dywersyfikacja komunikatów względem kanałów i elastyczność norm pod tym kątem.
- 9 Rewizja języka umów w stronę przystępności.

Karolina Mróz – business project & change manager, facylitorka oraz doradczyni i trenerka w zakresie tworzenia i wdrażania strategii rozwojowych, przekazu rzeczniczego i zarządzania w organizacjach pozarządowych. Przez 16 lat związana z wrocławskim środowiskiem pozarządowym jako prezeska Fundacji Dom Pokoju i przewodnicząca Rady Pożytku Publicznego. Współtworzyła Analizę Funkcjonalną Wrocławskich Osiedli, Wrocławski Kongres Kultury, Foresight Wrocław 2036/56, Strategię Rozwoju Współpracy Miasta Wrocławia z Organizacjami Pozarządowymi, Strategię Międzykulturową Wrocławia, Konstytucję dla Osiedli Wrocławia. Absolwentka Szkoły Liderów PAFW. W 2018 roku na zaproszenie Departamentu Stanu USA reprezentowała Polskę w ramach International Visitor Leadership Program w obszarze „Budowania dialogu i zarządzania Konfliktem w lokalnych społecznościach”.

Jaka edukacja w kulturze i dla kultury we Wrocławiu?

Celem warsztatu było uporządkowanie typów #praktyk edukacyjnych występujących w polu kultury we Wrocławiu (zarówno w wymiarze instytucjonalnym, jak i pozarządowym, oddolnym czy międzysektorowym) oraz zmapowanie typów edukacji realizowanych we Wrocławiu. Spotkanie odbyło się 19 września 2022 roku w godzinach popołudniowych w siedzibie Wrocławskiego Instytutu Kultury – Barbarze. Udział wzięło w nim 14 osób – z czego 10 osób związanych z aktywnościami edukacyjnymi otrzymało zaproszenie od Wrocławskiego Instytutu Kultury, pozostałe zaś zapisały się w ramach otwartej rekrutacji.

POLE KULTURY

„Pole kultury” – kategoria opisowa pojemniejsza niż „sektor kultury”. Do obecnych w nim zaliczyć można nie tylko artystów i ich odbiorców, ale również osoby zajmujące się działalnością animacyjną, społeczną, terapeutyczną czy reprezentującą sferę techniczną (dźwięk, oświetlenie), administracyjną (ochrona, sprzątanie, zarządzanie budynkiem) oraz produkcyjną (koordynacja działań i projektów). W polu kultury aktywni są oczywiście przedstawiciele/przedstawicielki władzy mający/e największy wpływ na kształtowanie lokalnych i ogólnopaństwowych polityk kulturalnych, a także osoby z innych obszarów (zdrowia, sportu, zieleni), które w swoich praktykach wykorzystują kulturę.

B. Lis, J. Walczyk, *Wszechpraca i nadprodukcja w kulturze. Okołopandemiczne refleksje na marginesie badań pracowników i pracownic poznańskiego pola kultury*, „Zarządzanie w Kulturze” 2021, t. 22, nr 2, s. 141–157.

Podczas warsztatu sproblematyzowano następujące obszary edukacji w kulturze:

A) **Edukacja artystyczna**, która dotyczy wszelkich praktyk nastawionych na profesjonalną lub amatorską produkcję artystyczną (tj. wytwarzanie dzieła).

Edukację artystyczną kojarzono z dwoma obszarami działalności. Pierwszy dotyczył **profesjonalnego nauczania**, realizowanego przez szkoły artystyczne. W takiej optyce edukacja artystyczna stanowi rozciągnięty w czasie proces, którego nadrzędnym celem jest zawodowe kształcenie artystów(-ek) w różnych zakresach. Na przykład filmu i teatru (m.in. reżyseria, sztuka operatorska, aktorstwo), muzyki (m.in. kompozytorstwo, gra na instrumencie), designu (m.in. projektowanie graficzne). Ponadto wskazywano również mniej oczywiste typy działalności, które w pierwszym skojarzeniu nie muszą wiązać się z edukacją artystyczną, jednak po głębszej analizie zdecydowanie się w nią wpisują, jak na przykład projektowanie gier komputerowych czy tworzenie komiksów. Drugi obszar skupiał się wokół **amatorskiej edukacji artystycznej** i dotyczył wszelkich wspólnotowych praktyk artystycznych, jak malowanie, lepienie z gliny czy śpiewanie, gdzie końcowy efekt estetyczny jest mniej istotny, a kluczowe staje się bycie razem (ten obszar zbliża się także do edukacji kulturalnej i kulturowej).

Wskazywano na emancypacyjny wymiar edukacji artystycznej, polegający na wzmacnianiu grup narażonych na dyskryminację i wykluczenia, poprzez określanie ich działalności jako praktyk na wysokim poziomie artystycznym. Zwracano także uwagę, że edukacja artystyczna pozwala na zdobycie twardych umiejętności i kompetencji przygotowujących w przyszłości do różnych artystycznych zawodów, przez co zyskuje ona większą uważność rodziców oraz opiekunów i jest chętniej wybierana z ofert instytucji i podmiotów prowadzących działalność w polu kultury.

B) **Edukacja kulturalna** rozumiana jako wszelkie praktyki nastawione na kształtowanie tzw. **dyspozycji estetycznych i kompetencji kulturowych**.

Jej celem jest przygotowywanie do odbioru szczególnie elitarnych tekstów kultury na poziomie profesjonalnym lub półprofesjonalnym. Do takich kompetencji zaliczymy na przykład umiejętności takie jak: przyporządkowanie filmu do danego gatunku, odczytanie kompozycji obrazu oraz techniki jego wykonania, umieszczenie twórczości danej artystki na historycznej osi czasu.

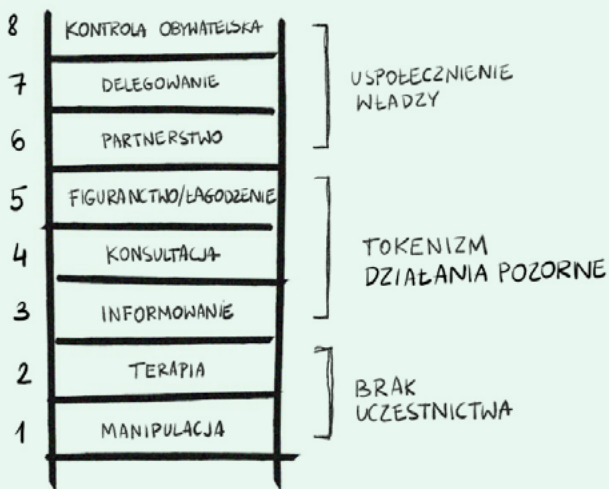
Edukację kulturalną kojarzono głównie z instytucjonalnym polem kultury, jako ofertę towarzyszącą wydarzeniom realizowanym w poszczególnych placówkach. Sprowadzać by się ona miała do wykładów, prelekcji czy bardziej angażujących manualnie warsztatów przybliżających zagadnienia stylu architektonicznego czy nurtu w sztukach wizualnych.

C) **Edukacja kulturowa** to z kolei obszar praktyk, który na tle pozostałych wyróżnia się z kilku względów.

Po pierwsze, traktuje teksty kultury jako **narzędzia zmiany społecznej** – nie chodzi tylko o obejrzenie filmu, ale sam film ma być punktem wyjścia na przykład do dyskusji o prawach człowieka. W takiej optyce kultura musi być **społecznie użyteczna**, a co za tym idzie nie służy jedynie kontemplacji. Po drugie, odnosi się do **szerokiego, relacyjnego rozumienia kultury**, w zakres którego wchodzi również takie praktyki, jak wspólne gotowanie czy dbanie o osiedlowy ogród. Po trzecie, **nie wartościuje tekstów kultury**: może odnosić się zarówno do muzyki klasycznej, jak i kultury *drag queens*.

Dla osób uczestniczących w warsztatach edukacja kulturowa jawiła się jako zjawisko najszerze. Pod względem praktyk najbliższej jej do **animacji społeczno-kulturowej** opartej o prace ze społecznością lokalną oraz **projektów partycypacyjnych**.

DRABINA PARTYCYPACJI

S.R. Arnstein, *Drabina partycypacji*, w: *Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*, tłum. J. Bożek, Warszawa 2012, s. 12–40.

Tego typu działalność jest jednak szczególnym wyzwaniem w rzeczywistości projektariatu i grantozy, ponieważ istotne są w niej **długofalowość** (proces, a nie projekt) oraz **odpowiedzialność** za grupę, które są zagrożone przez niepełne i punktowe finansowanie. Zdarza się także, że praktyki z zakresu edukacji kulturowej przyjmują charakter interwencji artystycznej oraz edukacji artystycznej, kluczowe jednak jest wyjście od **potrzeb społeczności** (upodmiotowienie) i **oddawanie sprawczości**.

PROJEKTARIAT I GRANTOZA – oba terminy tłumaczy w swojej książce Kuba Szreder: *ABC Projektariatu. O nędzy projektowego życia*, Warszawa 2016.

Z drugiej strony, edukację kulturową realizować można również w ramach **projektów kuratorskich**. Będzie dotyczyć wszelkiego rodzaju praktyk wykorzystywania szeroko rozumianych tekstów kultury na rzecz budowania empatycznego i wrażliwego społeczeństwa. Edukacja kulturowa może być zatem realizowana zarówno na poziomie **animacyjnym**, opartym o pracę ze społecznością lokalną, jak i **ofertowym**, czyli prezentującym grupom odbiorczym różne istotne treści. Operuje ona szerokim spektrum formatów: od partycypacyjnych warsztatów i spotkań, po przeznaczone do indywidualnego odbioru wykłady, pokazy filmowe. Wszystkie dzieją się zarówno w ramach instytucjonalnych, jak i w plenerowych przestrzeniach osiedli lub innych miejscach publicznych. Niezależnie od typu nadrzędnym celem praktyk z zakresu edukacji kulturowej będzie budowanie odpowiedzialnego i empatycznego **społeczeństwa obywatelskiego** w skali lokalnej. Działania tego typu powinna cechować szczególna wrażliwość pod względem **dostępności** treści dla różnych grup, w tym m.in. osób z niepełnosprawnościami motorycznymi oraz sensorycznymi, osób w kryzysach (psychicznym, mieszkaniowym, finansowym), społeczności LGBTQ+ i mniejszości etnicznych.

PROJEKT KURATORSKI

Zgodnie ze zwrotem kuratorskim rozumiany nie jest już jako aranżacja przestrzeni wystawy, ale wypełnianie metaforycznych ram różnymi dyskursami. W takiej optyce projektem kuratorskim nie będzie jedynie wystawa, ale również sproblematyzowany pod danym kątem pokaz filmów w plenerze czy cykl warsztatów.

Por. M. Kosińska, *Być może nie był kuratorem i nie działał w pojedynkę*, w: *Zawód: kurator*, red. A. Czaban, M. Kosińska, K. Sikorska, Poznań 2014.

Wszystkie rodzaje edukacji w kulturze są bogato reprezentowane we wrocławskim polu kultury i żaden z trzech jej wymienionych typów nie wyróżniał się w sensie ilościowym na tle innych. Niektóre projekty wpisywały się nawet w kilka rodzajów edukacji, co należy uznać za zjawisko całkowicie naturalne, gdyż definicje zazwyczaj najlepiej funkcjonują w teorii, a praktyka wymyka się sztywnym regułom i podziałom.

Jednocześnie zwracano uwagę na istotne **wyzwania** oraz **bariery**, które działają hamująco na rozwój zróżnicowanych praktyk edukacyjnych we wrocławskim polu kultury. Za najważniejsze uznano:

- niski status kształcenia do uczestnictwa w kulturze na etapie edukacji formalnej, sprowadzanej zazwyczaj do traktowanych marginalnie lekcji plastyki czy muzyki,
- w odniesieniu do pracowników i pracownic etatowych zbyt duże obciążenie ich obowiązkami administracyjnymi, produkcyjnymi oraz finansowymi, co określić można jako **wszechpracę**, w ramach której osoba odpowiedzialna za projekt edukacyjny często musi pozyskać na niego zewnętrzne finansowanie (napisać projekt), zaprogramować działania, wyprodukować je i na końcu rozliczyć,
- brak współpracy międzysektorowej – nie tylko w sektorze edukacji, ale również innych obszarów, jak zdrowie, sprawy społeczne, zrównoważony rozwój itp. W efekcie rzadko myśli się o projektach edukacyjnych w kontekście tworzenia innowacji czy łączenia praktyk artystycznych i animacyjnych z naukami ścisłymi,
- brak Fab Labów, czyli przestrzeni, w których poszczególne jednostki mogą rozwijać swoje pasje.

WSZECHPRACA

„Wszechpraca” najogólniej dotyczy zawodowej hiperzajętości, która jest ściśle związana z wykorzystaniem takich urządzeń, jak tablet, smartfon, laptop ze stałym dostępem do Internetu, oraz pracą polegającą na angażowaniu się w coraz to nowe projekty w tym samym czasie, na zanikaniu granic w dwóch aspektach: czasu wolnego/czasu pracy oraz przestrzeni prywatnej/przestrzeni pracy.

B. Lis, J. Walczyk, *Wszechpraca i nadprodukcja w kulturze. Okołopandemiczne refleksje na marginesie badań pracowników i pracownic poznańskiego pola kultury*, „Zarządzanie w Kulturze” 2021, t. 22, nr 2, s. 141–157.

Podsumowując, prowadzona działalność edukacyjna we Wrocławiu ma szerokie spektrum – składają się na nią zarówno praktyki artystyczne (często mające charakter elitarny), jak i te uspołecznione – nastawione na poszerzanie horyzontów oraz budowę społeczeństwa obywatelskiego. Jednocześnie działalność edukacyjna generuje wiele wyzwań: wymaga łączenia wielu zasobów, a także wiąże się ze stałą potrzebą weryfikacji wiedzy. Dlatego kluczową rekomendacją pozytywnie przyjętą w grupie był pomysł stworzenia **platformy** dla edukatorek i edukatorów, w ramach której mogłyby się spotkać, wymieniać wiedzę, a także dzielić się wątpliwościami. Spotkania miałyby zatem bardzo praktyczny charakter, ale jednocześnie ważną byłaby w nich metarefleksja: wzajemne „sprawdzam”, przeprowadzane w celu inicjowania dyskusji na temat kierunków rozwoju edukacji we wrocławskiej kulturze. Bardzo istotny byłby w nich międzysektorowy charakter: powinny w nie być zaangażowane również osoby na co dzień związane z sektorami oświaty, zieleni, zdrowia, pracujące zarówno w instytucjach, jak i organizacjach pozarządowych oraz nieformalnych kolektywach.

Ponadto w wypowiedziach osób biorących udział w warsztacie przebijały się także głosy na temat zmęczenia, z którym wiąże się praca edukacyjna. Należałoby zatem stworzyć rozwiązanie nastawione na zadbanie o **dobrostan edukatorek(-ów)**. Mogłoby ono przyjmować formę wsparcia „wytchnieniowego”, warsztatów przybliżających techniki radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałania wypaleniu czy poprawiania organizacji pracy. Jednak kluczowym rozwiązaniem powinno być zwiększenie środków na działania edukacyjne, w szczególności na podnoszenie wynagrodzeń oraz tworzenie nowych miejsc pracy, co znacząco odciążą osoby przepracowane. W innym przypadku wszelkie rozwiązania „wytchnieniowe” przyjmą doraźny charakter, na chwilę wyciszając problem, zamiast go rozwiązywać.

Jakub Walczyk – kulturoznawca i animator kultury od początku swojej pracy związany z popularyzacją idei edukacji kulturowej: od 2014 roku jako stażysta Centrum Praktyk Edukacyjnych, następnie jako koordynator I edycji programu Bardzo Młoda Kultura w Wielkopolsce (2016–2018) oraz jako badacz przy II edycji programu (2019). Pracuje w dziale programów społecznych Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu, gdzie współtworzy Poznański Program Edukacji Kulturowej oraz projekt Kino bez Barrier. W Instytucie Kulturoznawstwa UAM przygotowuje rozprawę doktorską dotyczącą edukacyjnego i społecznego potencjału publicznych instytucji sztuki współczesnej w Polsce. Angażuje się także w badania społeczne.

27.10 • 17:00–20:00
Barbara, ul. Świdnicka 8B

Twórczy Wrocław przyszłości

Otwarte warsztaty
i rozmowy dla
środowiska
wrocławskiej kultury.

Twórczy Wrocław Przyszłości

W odpowiedzi na zaproszenie Wrocławskiego Instytutu Kultury do współtworzenia działania warsztatowego w ramach Diagnozy Wrocławskiej Kultury jako BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej przedstawiliśmy pomysł wspólnego wyobrażenia sobie przyszłości Wrocławia w sposób afirmatywny. Przyświecała nam idea włączenia w tego rodzaju proces osób twórczych – aktywnych w różnych obszarach wrocławskiej kultury i sztuki – jako tych, które tę wizję mogłyby zaproponować. W tym celu spotkaliśmy się z nimi w miejscu naturalnym i symbolicznym, jakim jest Otwarta Przestrzeń Kultury w parku Szczytnickim. Udało nam się w jednym miejscu zgromadzić 12 osób twórczych, reprezentujących różne media – od sztuk wizualnych, przez muzykę, teatr, performans, aż po film czy fotografię. Aby uefektywnić pracę, poprosiliśmy troje moderatorów o facylitację i zebranie wniosków.

Każdy ze scenariuszy miał obejmować potrzeby środowiska oraz wizję przyszłości, a zatem przedstawiać, jak Wrocław mógłby wyglądać w odniesieniu do jednego z niżej wymienionych tematów. Ważne było dla nas, aby zanotować także wszystkie pojawiające się rekomendacje. Następnie w Barbarze, w czasie otwartego dla środowiska i publiczności spotkania, dopisane zostały komentarze i uwagi. Kluczowe tematy to: przeszłe warunki bytowe, finansowe oraz przestrzenie twórcze i wystawiennicze; wsparcie miejskie dla środowiska twórczego – współpraca i promocja; wzmocnienie ducha miasta: różnorodność, międzykulturowość w bezpiecznej przestrzeni.

Oto najważniejsze **potrzeby** zgłoszone w odniesieniu do każdego z trzech obszarów.

1 System przyszłości – warunki bytowe, finanse, przestrzenie dla tworzenia i prezentowania:

- traktowanie osób twórczych po partnersku, a nie jako beneficjentów środków miejskich czy innych form wsparcia czy współpracy,
- zapewnienie wystarczających (w skali) i odpowiednich (technicznie i finansowo) warunków do tworzenia, w tym przede wszystkim pracowni artystycznych – uwzględniających przestrzenie magazynowe,
- dostrzeżenie (przez miasto/Urząd Miejski) i wspieranie osób i podmiotów samoorganizujących się, w tym oddolnie zorganizowanych przestrzeni artystycznych i kulturalnych, kolektywów twórczych, spółdzielni socjalnych,
- ewaluacja i przemyślenie podziału środków przyznawanych w konkursach – np. parytety dla nowych/debiutujących wartościowych inicjatyw; bardziej transparentna polityka i zasady dystrybucji środków miejskich przeznaczanych na kulturę,
- większa otwartość instytucji, która będzie możliwa dzięki ustaleniu transparentnych zasad współpracy z instytucjami miejskimi w zakresie prezentowania sztuki, uwzględniających potrzeby i możliwości wszystkich stron,
- zadbanie o zachowanie we Wrocławiu spuścizny po rodzimych osobach twórczych oraz zadbanie o warunki bytowe osób w wieku senioralnym, zasłużonych dla wrocławskiej kultury,
- wprowadzenie klauzuli społecznej (np. przy przetargach miejskich), która uwzględni osoby twórcze i podmioty sektora kultury.

2 Wsparcie miejskie – środowisko twórcze, współpraca, promocja:

- zwiększenie widoczności i przestrzeni dla prezentacji twórczości wrocławskich artystów na kanałach promocyjnych Wrocławia (strona wroclaw.pl/miejskie media społecznościowe/biuletyn informacyjny UM Wrocław etc.),
- wsparcie w poszukiwaniu kanałów oraz miejsc do prezentowania twórczości – ze strony Wydziału Kultury Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz lokalnych instytucji i organizacji,
- promocja informacji o otwartych konkursach czy stypendiach artystycznych w miejskich mediach społecznościowych,
- otwartość i umożliwienie wsparcia dla osób twórczych w zakresie tworzenia i działania międzyśrodowiskowych inicjatyw, łączących artystów z różnych dziedzin sztuki i kultury – zarówno wśród

samego środowiska, jak i ze strony Urzędu Miejskiego Wrocławia,

- pojawienie się osoby, która będzie budować mosty pomiędzy osobami twórczymi a urzędnikami – kogoś osadzonego i zorientowanego w obu porządkach organizacyjnych,
- wykorzystywanie potencjału miast partnerskich Wrocławia – stworzenie programu promocji oraz wymiany dla osób twórczych z różnych miast.

3 **Duch miasta – różnorodność, międzykulturowość, bezpieczna przestrzeń:**

- możliwość prezentowania swoich prac w lokalnych miejscach kultury (dom kultury, CAL, biblioteki etc.), które staną się ważnymi dla osób twórczych punktami na mapie miasta,
- różne rodzaje wsparcia urzędników miejskich z Wydziału Kultury (promocyjne, informacyjne, finansowe) dla funkcjonowania miejsc z „duchem” – przede wszystkim tych oddolnych, niezależnych,
- stworzenie miejsc i możliwości do ekspozycji sztuki współczesnej w przestrzeni publicznej (np. przekazanie standów wystawienniczych lub punktów w ramach Systemu Informacji Miejskiej),
- organizowanie otwartych spotkań (i poszukiwanie zrozumienia) między urzędnikami(-czkami) a artystami(-tkami), by omówić najważniejsze potrzeby i granice funkcjonowania obu stron,
- wykazywanie się większą odwagą do podejmowania bardziej ryzykownych, a mniej popularnych decyzji (urzędnicy(-czki)).

Jak mogą wyglądać i działać przestrzenie do tworzenia sztuki w Twórczym Wrocławiu Przyszłości?

Wspólnotyzm – współlistnienie i współdziałanie ze sobą na równych warunkach, tworzenie środowiska otwartego na wspólne działania i gotowego do podejmowania międzysektorowych inicjatyw.

W Twórczym Wrocławiu Przyszłości powstają kolektywne przestrzenie do tworzenia, działające w budynkach bez funkcji mieszkalnej. Dzięki temu swobodne działania osób twórczych różnych dziedzin nie przeszkadzają w codziennym funkcjonowaniu lokalnej społeczności Wrocławia.

Sąsiedowanie obok siebie różnych osób i grup artystycznych sprzyja współpracy: wspólnym działaniom twórczym, ale też kolektywnemu podejściu do pozyskiwania i użytkowania zasobów – narzędzi czy wyposażenia. Rachunek ekonomiczny utrzymania tego rodzaju miejsc również wypada korzystniej niż w przypadku wielu pojedynczych pracowni.

Przestrzenie te mają swoich operatorów – są to organizacje o stosownym profilu i doświadczeniu, które zostają wyłonione w wyniku konkursu. Odpowiadają za administrowanie budynkiem, utrzymywanie go w dobrym stanie oraz zarządzanie przyznawaniem pracowni na transparentnych, wypracowanych wcześniej dla całego miasta zasadach. Często organizacje te działają parasolowo na rzecz środowiska twórczego, pełniąc rolę punktów informacyjno-doradczych; pomagają w rozwijaniu potencjału twórczego w bardzo praktycznym wymiarze, np. ubieganiu się o udział w programach międzynarodowych, stypendialnych, rezydencyjnych. Także w zakładaniu działalności gospodarczej, planowaniu działań promocyjnych.

Przestrzenie twórcze są oddawane do użytku po zabezpieczeniu podstawowych potrzeb remontowych czy związanych z dostępem do mediów. Za ich użytkowanie należy uiszczać opłatę, jednak dzięki miejskiemu dofinansowaniu jest ona znacznie niższa niż na rynku komercyjnym. Został przy tym stworzony system opłat za pracownię, uwzględniający różne progi wejścia, tak aby nie wykluczać osób początkujących czy w gorszej sytuacji ekonomicznej, a zachęcać do brania współodpowiedzialności osoby, które radzą sobie lepiej – w tym zakresie zostało wcześniej przeprowadzone odpowiednie rozpoznanie, by stawki za użytkowanie pracowni odpowiadały faktycznym możliwościom danych osób i grup.

Pracownie są kolektywne, w większości to przestrzenie współdzielone. Ich charakter jest rotacyjny, tak aby zasób ten mógł służyć nie tylko wybranym osobom czy grupom. Część z nich jest profilowana tak, aby w celowy sposób wspierać środowiska wymagające większego włączenia, jak na przykład środowisko twórcze osób migranckich i uchodźczych.

Przestrzenie te spełniają funkcję swoistego inkubatora, z którego po kilku latach osoby twórcze mogą przenosić się do samodzielnych lokali – w tym zakresie również został pomyślany system wsparcia i zachęt, uwzględniający na przykład preferencyjne warunki przy przetargach na lokale miejskie.

Lokale samozorganizowane w prywatnych przestrzeniach przez różne osoby i grupy wspierane są też w sposób systemowy – dzięki temu w skali miasta powstaje dość szybko zróżnicowany, międzysektorowy zasób,

a taka dywersyfikacja wpływa korzystnie na partnerski, równy charakter współpracy środowiska twórczego z władzami miasta. Twórczy Wrocław Przyszłości to miasto, które rozumie, jak wielki potencjał mają tego rodzaju miejsca funkcjonujące w jego przestrzeni. Wspiera się przy tym postawy przedsiębiorcze, widząc w osobach, które decydują się na rozwijanie swoich kreatywnych biznesów, partnerów w budowaniu zrównoważonej gospodarki miejskiej oraz silnej, nowoczesnej marki Wrocławia.

Kto może korzystać z tego bogatego zasobu? Nie tylko dyplomowani artyści i artystki, ale wszystkie osoby twórcze mogące się wykazać wartościowym dorobkiem – przy tym jest też zagwarantowana pula dla młodych, debiutujących osób i inicjatyw. Pula ta uwzględnia również przestrzenie coworkingowe dla animatorów i animatorek, a także menadżerów i menadżerek kultury. Nie obejmuje ponadto tylko osób twórczych z Wrocławia – ale również takie, które chciałyby tu przyjechać i działać.

Jak mogą wyglądać i działać przestrzenie do prezentowania sztuki w Twórczym Wrocławiu Przyszłości?

Scenokolektywność – postawa oparta na dzieleniu się przestrzeniami do prezentacji sztuki z innymi osobami/inicjatywami twórczymi; wspólne, kolektywne organizowanie takich przestrzeni.

W Twórczym Wrocławiu Przyszłości osoby twórcze, związane z naszym miastem, choć nie związane stricte z żadną z miejskich instytucji, mogą swobodnie nie tylko tworzyć, ale również mają zapewnione możliwości do zaprezentowania się przed wrocławską publicznością. Powstaje w ten sposób transparentny, partycypacyjnie osiągnięty system współpracy z miejskimi instytucjami kultury i placówkami artystycznymi, przy czym podmioty te dostają adekwatne, dodatkowe środki, umożliwiające zarezerwowanie w określonym wymiarze czasowym przestrzeni do prezentacji dokonań artystów rodzimych, w tym zwłaszcza osób tworzących w nurcie offowym, niekomercyjnym. Został przy tym uwzględniony parytet właśnie dla takich działań, a także dla osób i inicjatyw debiutujących.

System ten uwzględnia również specyfikę poszczególnych dziedzin, w tym na przykład czas niezbędny na próby dla inicjatyw performatywnych, teatralnych, tanecznych czy muzycznych. Co istotne, zakłada on możliwość sprzedaży prezentowanych dzieł, niezależnie od tego, czy jest to dzieło sceniczne, czy obiekt wizualny. Kluczowe przy tym jest klarowne określenie zasad finansowych, w tym w zakresie przepływu środków, zwłaszcza pomiędzy osobą twórczą a goszczącą instytucją.

Przy tworzeniu zasad przyświecała nam troska o partnerski charakter wzajemnych relacji, dlatego przestrzenie są udostępniane na podstawie umowy o współpracy, która określa nie tylko dostępne dla osoby twórczej zasoby i zasady ich udostępniania, ale także zapisy, które chronią instytucję w tym procesie.

Dom Spokojnej Twórczości – miejsce opieki dla osób twórczych na starość.

Grantkurek – przejrzysty, transparentny, przyjazny dla osób twórczych pod względem procedur system dystrybucji środków finansowych na działania twórcze.

Jak może wyglądać współpraca z miastem i wsparcie miejskie w Twórczym Wrocławiu Przyszłości?

- wspólne promowanie się oraz starania o granty i przestrzenie – w grupie siła,
- dzielenie się doświadczeniami z zakresu promocji i współpracy – każdy ma jakieś ciekawe doświadczenia,
- chęć udziału w warsztatach dotyczących promocji, budowania marki, współpracy, ale też praw autorskich – organizowanych przez instytucje miejskie, korzystające jednak z doświadczeń miejsc komercyjnych, np. galerii, klubów, wydawnictw,
- współpraca na poziomie organizacyjnym – miejsca prowadzące działalność o zbliżonym profilu informują się nawzajem oraz odbiorców o wydarzeniach, które organizują, i nie „kanibalizują się”,
- kolektywy zrzeszają artystów działających w podobnych mediach – na podobieństwo agencji fotograficznych,

- urzędnicy-eksperti, którzy wiedzą, co naprawdę ciekawego dzieje się we wrocławskiej kulturze,
- odwaga w podejmowaniu ryzyka,
- bardziej transparentny kontakt z urzędnikami,
- warsztaty/coachingi dotyczące promocji siebie i swoich wydarzeń,
- warsztaty dotyczące działania galerii, scen, wydawnictw,
- zmiany dotyczące np. Wrocławskiej Nagrody Artystycznej – nie tylko nagroda pieniężna, ale także wydarzenia w miastach partnerskich Wrocławia, dzięki którym poza samymi nagrodzonymi twórcami promowana byłaby także nagroda i nasze miasto,
- nawiązanie do Krakowskiego Biura Festiwalowego, które działa „na rzecz rozwoju przemysłów kreatywnych ©, biznesu & turystyki kulturalnej #, branży spotkań + i przemysłów czasu wolnego”.

Promotywność – postrzeganie zasobu twórczego Wrocławia jako najlepszej promocji dla miasta, promowanie przez Wrocław wartościowych, rodzimych zjawisk twórczych.

Jaki może być „duch miasta” w Twórczym Wrocławiu Przyszłości?

Miejsca z duchem to miejsca atrakcyjne, wyjątkowe, wyróżniające się na tle innych przestrzeni tworzących obraz i tożsamość miasta. Miejsca te przyciągają z różnych powodów: ciekawą architekturą, wielowątkową historią, różnorodnością społeczną (narodowościową, etniczną, płciową itd.), wielowątkową przeszłością, sztuką czy lokalną gastronomią/ usługami.

Tworzenie takich miejsc wymaga różnorodnych działań prowadzonych przez władze miasta, ale także, jeśli nie przede wszystkim, tzw. zaangażowania osób twórczych, tj. artystek i artystów. To oni tworzą podstawowe warunki do zaistnienia ducha miejsca, poprzez m.in. inicjowanie i realizowanie działań artystycznych, widocznych w przestrzeni miejskiej, zachęcanie mieszkańców do tworzenia oddolnej sztuki, a także inicjowanie wraz z nimi działań, które mają na celu ochronę miejsc przed komercyjnymi przedsięwzięciami deweloperów.

Urzędyści(-stki) i artyrzednicy(-czki) – oba pojęcia nawiązują do postaci urzędnika(-czki), którzy rozumieją i dzielą perspektywę artysty(-ki), i odwrotnie, artyści(-ki), którzy rozumieją i dzielą perspektywę urzędnika(-czki).

Cel pierwszy to stworzenie ducha porozumienia i zrozumienia między urzędem a artystkami i artystami. **Jak?**

- poprzez tworzenie okazji do spotkań i wspólnej rozmowy środowiskowej,
- określenie wizji wspólnego dobra, jakim jest miasto twórcze,
- określenie zasad współpracy i ich respektowanie,
- otwartość na siebie, potrzeby oraz realia funkcjonowania obu stron,
- rozpoczęcie współdziałania od jednego, niewielkiego zadania, które może stać się wzorem współpracy przy większych już zadaniach,
- stworzenie międzysektorowego zespołu składającego się urzędników(-czek) i artystów(-ek), który omawiałby różne (także sporne) kwestie.

Cel drugi to zwiększenie widoczności i roli kultury w budowaniu wizerunku miasta. **Jak?**

- poprzez promocję wydarzeń i artystów(-ek) w miejskich kanałach informacyjno-promocyjnych,
- zwiększenie dostępności informacji o konkursach, stypendiach etc. (co wymaga zaangażowania innych jednostek miejskich, np. ARAW-u, publikacja nie tylko w BIP-ie, ale w miejskich mediach społecznościowych, zintensyfikowanie organizacji spotkań informacyjnych dotyczących m.in. przygotowania wniosków – większa promocja tych wydarzeń, przybliżanie składu komisji oceniających złożone wnioski w szerszym i bardziej widocznym zakresie),
- stworzenie platformy wymiany z miastami partnerskimi, wspólne promowanie swoich środowisk twórczych,
- stworzenie ogólnomiejskiego kalendarza wydarzeń,
- wspieranie projektów artystycznych o tematyce wrocławskiej, ale także zauważanie i docenianie artystów(-ek) wrocławskich.

Miejstyzm – pojęcie oznaczające miejsce spotkań artystów(-ek) z mieszkańcami(-nkami), gdzie zachodzi wzajemna interakcja, tworzą się więzi oraz wspólna historia.

Cel trzeci to tworzenie miejsc dla artystów(-ek) umożliwiających spotkanie z odbiorcami. **Jak?**

- poprzez miejską ofertę/bazę lokali spełniających wymagania oraz potrzeby artystów(-ek) (np. dla muzyków(-czek) w miejscu, gdzie możliwe jest komfortowe dla wszystkich granie),
- rozproszone po mieście lokale umożliwiające dostęp zainteresowanym do sztuki – zwiększenie dostępności lokalnych ośrodków kultury dla nowych działań artystycznych,
- stworzenie/wyznaczenie miejsc dla sztuki widocznej w miejscach publicznych/przestrzeni miejskiej,
- stworzenie miejsc przeznaczonych na prezentację sztuki współczesnej, także dla „sztuki czystej”, pozbawionej wątków społecznych, ekologicznych etc.

Cel czwarty to integracja i współpraca wewnątrz środowisk twórczych. **Jak?**

- poprzez wspieranie się w procesie tworzenia oraz funkcjonowania kolektywów artystycznych/grup nieformalnych (siła w różnorodnej grupie),
- zaangażowanie artystów(-ek) w procesy integracyjne mieszkańców z Ukrainy oraz innych krajów,
- włączanie w działania najmłodszych i najstarszych osób twórczych.

Podsumowując przebieg warsztatów, chcemy zauważyć, że po pierwsze: niełatwo jest wyjść poza myślenie aktywistyczne lub polityczne o kulturze, a wejść w to bardziej kreatywne i wizjonerskie. Po drugie: ogromny wpływ na wyrażanie opinii mają często emocje i doświadczenia, np. nieporozumienia, zawody, indywidualne sprawy, które utrudniają komunikację. Oba te czynniki niewątpliwie odcisnęły ślad na założeniach celu, jaki przed sobą postawiliśmy. Jednocześnie w toku rozmów i prezentowania pomysłów udało nam się bez większego problemu wypracować szereg odpowiedzi na pytanie o to, jaki ma być Wrocław.

Co więcej, wiele osób zauważyło, że wspólna wizja przyszłości jest możliwa.

Maciej Bujko – dyrektor BWA Wrocław – Galerii Sztuki Współczesnej. Założyciel Fundacji TIFF Collective oraz pomysłodawca TIFF Festival, który współtworzył w charakterze dyrektora programowego i kuratora od 2010 do 2019 roku. Ukończył Państwową Wyższą Szkołę Filmową, Telewizyjną i Teatralną im. Leona Schillera w Łodzi (2013) oraz Instytut Twórczej Fotografii w Opawie (2015). W 2019 roku obronił doktorat na PWSFTviT. Od 2005 roku angażował się także w działalność innych organizacji pozarządowych, jak np. Stowarzyszenie Lokalnych Ośrodków Twórczych (organizator SLOT Art Festival) czy Stowarzyszenie Żółty Parasol. W latach 2014–2015 wykładał w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi, w latach 2019–2020 – na Uniwersytecie Wrocławskim. Był także jednym z liderów inicjatywy Polish Paradise – platformy

promującej polską fotografię za granicą, która stworzona została przez trzy największe festiwale, tj. TIFF Festival we Wrocławiu, Fotofestiwal w Łodzi i Miesiąc Fotografii w Krakowie. W latach 2019–2021 brał również aktywny udział w tworzeniu i działaniu Grupy Roboczej Sympozjum Wrocław 70/20.

Albert Miściorak – absolwent stosunków międzynarodowych i kulturoznawstwa na Uniwersytecie Wrocławskim. Doktor nauk humanistycznych, uczestnik i koordynator projektów społecznych (pomysłodawca Ołbińskiego Ogrodu Otwartego) oraz badawczych (w Berliner Center for Metropolitan Studies oraz Herder-Institut w Marburgu), dwukrotny stypendysta Technische Universität Dresden. Koordynator projektu WroMigrant, a obecnie koordynator programu Przejście Dialogu w Zespole Dialogu Międzykulturowego (WCRS).

Berenika Nikodemka – menadżerka, programerka, networkerka i fundraiserka, aktywna w polu kultury i sztuki, szczególnie w obszarze mobilności i współpracy. Absolwentka filologii serbskiej i chorwackiej oraz studiów podyplomowych „Menadżer kultury we współpracy regionów Unii Europejskiej” na Uniwersytecie Wrocławskim. Koordynatorka międzynarodowych projektów, m.in. Polish Paradise (Fundacja TIFF Collective), programów AIR Wro i Kultura Mobilna oraz konferencji AIR Wro Talks (Europejska Stolica Kultury Wrocław 2016, Strefa Kultury Wrocław), a także festiwali, m.in. Avant Art Festival (Fundacja Avant Art). Współpracowała z Fundacją Olgi Tokarczuk (2020). Współtworzyła Wrocławski Kongres Kultury (2020) i współrealizowała Europejski Kongres Kultury (2011). Obecnie specjalistka ds. sieciowania i pozyskiwania funduszy oraz członkini Rady Programowej w BWA Wrocław – Galeriach Sztuki Współczesnej.

Maciej Przystalski – dziennikarz Radia RAM i Radia Wrocław Kultura zajmujący się muzyką, miastem i sztukami wizualnymi.

Maria Zięba – menadżerka i animatorka kultury, doradczyni organizacji pozarządowych, fundraiserka, badaczka i ewaluatorka, społeczniczka, edukatorka. Realizuje na Dolnym Śląsku projekty kulturalne i społeczne adresowane do różnych grup i środowisk. Prezesa Fundacji Ładne Historie. Autorka cyklu publikacji Sztuka Fundraisingu. Członkini Społecznej Rady Kultury przy Marszałku Województwa Dolnośląskiego. Stypendystka MKiDN w 2016 i 2021 roku.

Węzły i zależności we wrocławskiej kulturze

Treści zawarte w opracowaniu bazują na materiale z partycypacyjnego warsztatu wydobywczego (wskazanie miejsc-węzłów, mających istotny wpływ na funkcjonowanie wrocławskiej kultury), który odbył się 10 czerwca 2022 roku w Barbarze. Udział w nim wzięło 17 osób z 20 zaproszonych, w tym przedstawicielka Wydziału Kultury UM Wrocławia, dwoje członków Wrocławskiej Rady Kultury, artyści i artystki, edukatorki, przedstawiciele Centrów Aktywności Lokalnej i nauczycielki akademickie związane z Uniwersytetem Wrocławskim, jak również dyrektorki wrocławskich instytucji kultury. Osoby uczestniczące wniosły własne punkty widzenia i perspektywy, jednocześnie aktywnie wymieniając się i wspólniając wiedzę. Jako że to osoby uczestniczące w głównej mierze determinują przebieg i wynik warsztatów, nie można wykluczyć, że inny dobór uczestników(-czek) przyniosłby inne rezultaty. Warsztat rozpoczęła praca z metaforami. Uwagę zwróciły dwie powtarzające się metafory: metafora potencjału (mnogość, bogactwo, wielość, wartościowość, plejada gwiazd) i metafora napięcia (walka, siłowanie się).

Dla potrzeb warsztatów wykorzystane zostało pojęcie węzła.

W dalszej kolejności proces uzgadniania węzłów i zależności obejmował trzy iteracje: (1) indywidualne wskazania miejsc kluczowych przez każdego z uczestników (lista nieograniczona), (2) uzgodnienie węzłów poprzez wybór trzech kluczowych przykładów z powstałej listy (indywidualne wskazania każdego z uczestników) skonfrontowane następnie w grupach 5-osobowych, (3) dodatkowe zestawienie przykładów wybranych indywidualnie, ale odrzuconych w pracy grup (poziom mezzo).

Węzeł – pojęcie używane w topologii sieci. Obejmuje zarówno połączenia fizyczne, jak i logiczne, czyli sposób przesyłania danych. Węzły wrocławskiej kultury to miejsca przecięcia, charakterystyczne dla kultury punkty, gdzie styka się najwięcej wątków, posiadające największy potencjał i/lub dorobek, najlepiej rozpoznawalne, mające największy wpływ na rzeczywistość, stymulatory zmiany. Mapa takich węzłów kultury w tkance miejskiej opisuje funkcjonowanie środowiska, pozostając jednocześnie strukturą dynamiczną, podlegającą ciągłym przeobrażeniom.

Kluczowe węzły kultury dają obraz Wrocławia jako miasta, w którym pole kultury rozwija się w sposób zrównoważony. Na osiem wybranych podmiotów trzy to instytucje kultury miasta Wrocławia wraz z Wydziałem Kultury Urzędu Miejskiego Wrocławia, jeden podmiot to markowe stowarzyszenie, jeden to nowoczesny klaster kulturalny, a dwa to bary.

Instytucje miejskie również wydają się reprezentować zróżnicowane obszary kulturalnej działalności i zakorzenienia w czasie: od instytucji bardzo młodej, reprezentującej nowoczesną animację kultury, czyli Wrocławskiego Instytutu Kultury, poprzez Biuro Wystaw Artystycznych, reprezentujące kulturę krytyczną i zaangażowaną, oraz Teatr Capitol, reprezentujący kulturę mainstreamu, prestiżową i wysoką, aż po „centralę”, czyli Wydział Kultury, będący kluczowym węzłem dysponującym środkami, a co za tym idzie, nadający wagę poszczególnym przedsięwzięciom.

Cztery pozostałe podmioty to z kolei reprezentanci świata niezależnego (choć punktowo wspieranego przez środki publiczne). Festiwal Nowe Horyzonty, doceniony ze względu na długoletnią działalność, realizację markowego wydarzenia, ale także całoroczną pracę edukacyjną zarówno w zakresie filmu, jak i przygotowania kadr kultury. Hub kulturalny Ruska 46, doceniony za atrakcyjność wizualną i lokalizacyjną, które zostały połączone ze szczególnie i wielokrotnie podkreślaną różnorodnością form funkcjonujących na stosunkowo niewielkiej przestrzeni. Wreszcie dwa bary, istotne miejsca kształtowania się nowych idei, nawiązywania znajomości oraz *last but not least* miejsca całkowicie niezależne, funkcjonujące na własnych zasadach.

8 najważniejszych węzłów we wrocławskiej kulturze, wraz z uzasadnieniami:

WIK/Barbara

- lokalizacja,
- design/architektura,
- otwarcie na miasto (przeszklona witryna),
- połączenie z Przejściem Dialogu,
- wielofunkcyjność,
- kawa,
- jest co zrobić z dziećmi,
- informacja („Wrocławski Niezbędnik Kulturalny” + punkt),
- dobrze wypromowane,
- zaplecze infrastrukturalne,
- zespół,
- diagnostyka,
- szeroki front, wyjście poza.

Wydział Kultury UM

- dyspozytor środków,
- łączy NGO, artystów, Instytut Kultury, urzędników(-czki),
- obejmuje wszystkie poziomy kultury,
- legitymizuje (decyduje, kto jest ważny poprzez przyznanie środków),
- dystrybutor wiedzy,
- wiedzo-władza – zarządzanie informacją dostępną i niedostępną,
- animator kultury miejskiej dla szerokiego odbiorcy (Noc Muzeów, Święto Wrocławia),
- łączy instytucje kultury,
- kształtuje miejską politykę kulturalną (na poziomie urzędniczym, nie eksperckim).

Nowe Horyzonty (kino i festiwal)

- liczne partnerstwa,
- całoroczna, regularna działalność + święto/festiwal,
- miejsce inicjacji do życia i pracy w kulturze,
- przestrzeń/art-hub/open space/design wnętrza,
- lokalizacja/okolica,
- duże zaufanie urzędu,
- widoczność festiwalu w mieście,
- identyfikacja wizualna – konsekwencja,
- linia programowa, selekcja,
- edukacja filmowa na różnych poziomach,

- przystępna cenowo oferta,
- interdyscyplinarność – przede wszystkim film, ale też miasto, sztuka, muzyka.

Ruska 46

- różnorodność: wielość podmiotów, inicjatyw, festiwali,
- multidyscyplinarność,
- przenikanie się środowisk,
- potencjał wizualny (i turystyczny),
- alternatywna wyspa w centrum,
- obecność biznesu = niezależność finansowa,
- miejsce aktywności twórczej.

Czuła Jest Noc (reprezentant zbioru)

- pozainstytucjonalne miejsce, które generuje nieformalne spotkania,
- charakter neutralny, bezpieczny,
- intymność,
- możliwość zawiązywania relacji i bezpośrednich interakcji,
- nieskrępowane dyskusje/refleksje,
- niehierarchiczność/egalitarność,
- miejsce wykluwania się nowych idei (np. Sympozjum).

Tamka (reprezentant zbioru)

- underground,
- topografia,
- ludzie,
- odwaga w działaniu,
- wolność,
- bunt,
- otwarta świadomość,
- możliwość zakupu alkoholu,
- miejsce młodzieży,
- legenda,
- biznes i artyści(-stki).

BWA

- otwartość na odbiorców(-czynie) i ważne problemy społeczne,
- międzykulturowość/wielokulturowość,
- minisieć/lokalizacja,

- współpraca z wieloma różnymi podmiotami i osobami,
- Maciej Bujko – osoba spajająca, wychodząca naprzeciw, pokazująca kierunek, autorytet w środowisku,
- rozpoznawalność we Wrocławiu,
- instytucja włączająca i energetyczna,
- silny zespół,
- duże zaufanie urzędu,
- nie tylko sztuka,
- umie współpracować z różnymi partnerami.

Teatr Capitol

- lokalizacja i przestrzeń (tramwaj, rzeźba, patio, blisko nasyp),
- jest marką Wrocławia,
- magnes dla turystów(-ów),
- przejął widzów(-ki) po Teatrze Polskim,
- otwarcie na współpracę (Angelus, PPA, Studium),
- „oficjalna” scena miejska,
- prestiż, mainstream,
- skala zatrudnienia artystów(-ek)/monopol,
- duże zaufanie urzędu,
- Konrad Imiela,
- transformacja/rebranding,
- kadencja dyrektora,
- autorski program,
- sprawne zarządzanie przedsiębiorstwem,
- potencjał do wykorzystania.

Dodatkowym efektem spotkania była próba opisanego przez uczestników węzła idealnego, odpowiadającego na istniejące w środowisku potrzeby. Obraz, jaki został przedstawiony, to miejsce egalitarne, włączające, transparentne (też dosłownie, poprzez istnienie szklanej witryny, jak w Barbarze, przez którą widać, co dzieje się w środku), umożliwiające twórcze dialogowanie, gdzie możliwa będzie nieskrępowana aktywność artystyczna. Rodzaj laboratorium, pozwalającego na przenikanie się różnych rodzajów kulturalnej aktywności, ze szczególnym wskazaniem na szansę startu dla młodych artystów, młode artystki, zabezpieczone w podstawowym zakresie finansowo.

Wymarzone węzły uczestników(-czek) spotkania jako odpowiedź na pytanie o potencjalny węzeł idealny:

Przykład 1

- współdzielenie zasobów,
- wspieranie początkujących artystów(-ek),
- otwartość na rozmowę i możliwość współdziałania,
- znalezienie budżetu na działania młodych twórców, młodych twórczyń – scena młodych,
- dotarcie z informacją do różnych grup społecznych (np. współpraca z radami osiedli),
- biznes.

Przykład 2

- wolna przestrzeń do zagospodarowania (z grantem),
- zaufanie/samoorganizacja/odpowiedzialność za miejsce,
- wyzwolenie sprawczości,
- przeszklona witryna (przenikanie światów),
- otwarte/zróźnicowane/włączające,
- atrakcyjna lokalizacja (przestrzeń otwarta/zieleni),
- przestrzeń z możliwością reorganizacji,
- finansowanie – częściowo miejskie (utrzymanie budynku) + biznes (gastronomia),
- charakter laboratoryjny, eksperymentalny, interdyscyplinarny,
- dobrze skomunikowane (transport miejski),
- benchmarking: Wyspa Słodowa, Barbara (witryna), CRK (antyprzykład), Tamka.

Przykład 3

- open house,
- odbija procesy crowdfundingowe,
- komórka specjalistów latających, pomagających realizować pomysły z wolnej stopy,
- połączenie sztuki z biznesem bez udziału urzędników(-czek).

Joanna Orlik – menadżerka, animatorka, miłośniczka rozwiązań systemowych i spontanicznych decyzji. Od ponad 20 lat związana z Małopolskim Instytutem Kultury w Krakowie – regionalną instytucją kultury zajmującą się rozwojem sektora kultury w województwie małopolskim – od 2007 r. w roli dyrektorki. Stworzyła i przez 5 lat prowadziła interdyscyplinarny kwartalnik „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”, poświęcony rozumieniu tego, co nas otacza. W 2007 roku obroniła pracę doktorską na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego na temat znaczenia polskiej kultury dla relacji polsko-rosyjskich w latach 60. XX w. Autorka i koordynatorka Laboratorium Edukacji Kulturalnej dla Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej, 2-letniego programu rozwoju dla pracowników warszawskich domów kultury. Była prezeska Forum Kraków, stowarzyszenia osób działających na rzecz rozwoju animacji kultury w Polsce. Prywatnie przekonana, że dużo da się zrobić.

*Analizy
i opracowania*

Pomiędzy wydarzeniami. Samospis Wrocławskiej Kultury

Pomiędzy czerwcem a wrześniem 2022 roku Fundacja Obserwatorium na zlecenie Wrocławskiego Instytutu Kultury przeprowadziła badanie ankietowe określone jako Samospis Wrocławskiej Kultury.

Działanie to składało się z przygotowania kwestionariusza spisowego, przeprowadzenia elektronicznego badania ankietowego oraz części jakościowej, obejmującej trzy wywiady grupowe.

Badanie zostało pierwotnie pomyślane jako spis wszystkich osób, które identyfikują się jako zaangażowane w działania powiązane z aktywnością kulturalną w mieście. Założono wykorzystanie metody elektronicznego Samospisu, która polega na samodzielnym wypełnieniu kwestionariusza przez osoby uczestniczące w badaniu¹. Podstawowa koncepcja zakładała przede wszystkim „spis osób”, jednak w toku rozmów doprecyzowujących potrzeby i możliwe sposoby wykorzystania danych zdecydowano się na rozbudowanie kwestionariusza spisowego, obejmującego podstawowe dane demograficzne, o badanie opinii, preferencji i deklarowanych praktyk związanych z uczestnictwem, tworzeniem, badaniem i organizacją życia kulturalnego Wrocławia.

W badaniu zdecydowano się również na zbieranie danych osobowych. Było to podyktowane chęcią uniknięcia ewentualnych powtórnych wypełnień kwestionariusza. Deklarowaną intencją zamawiającego było także zachowanie możliwości dalszego angażowania osób wypełniających kwestionariusz w konsultacje i prace nad przyszłą polityką kulturalną miasta.

---

1 Por. *self-enumeration* [hasło] w: *Glossary of statistical terms*, OECD 2001, <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2427> (dostęp: 12.08.2022 r.).

Po przeprowadzeniu wewnętrznego pilotażu i weryfikacji kwestionariusza skierowano pierwszą rozbudowaną wysyłkę do bazy ponad 1100 adresów e-mail osób, które współpracowały wcześniej z Wrocławskim Instytutem Kultury lub których adresy poczty elektronicznej były publicznie dostępne i pozwalały na przyjęcie założenia, że są właściwymi adresatami i adresatkami Samospisu. Dodatkowo, od drugiej połowy lipca do zakończenia badania 30 września 2022 roku, informację i zachętę do udziału w badaniu i wypełnienia kwestionariusza na swoich stronach internetowych zamieszczał WIK. Odpowiednie informacje zamieszczono też w grupach dotyczących wrocławskiej kultury w mediach społecznościowych.

Ostatecznie zebrano **300 kompletnie wypełnionych kwestionariuszy**. Istotnym założeniem badania było również przyjęcie za kontekst teoretyczny pojęcia pola kultury² i osób w nim uczestniczących. Oznaczało to, że w badaniu wskazano dosyć szeroki zakres praktyk, które wiążą się z aktywnością kulturalną. Jednocześnie za kluczową przesłankę przynależności uznano autoidentyfikację osób uczestniczących w badaniu (i decydujących się na jego ukończeniu) jako przynależących do pola kultury, obejmującego tym samym m.in.: zaangażowanie w organizację wydarzeń kulturalnych lub ich wspieranie, twórczość artystyczną, badanie kultury lub organizowanie działalności instytucji kulturalnych oraz wspierających osoby zajmujące się twórczością.

W Samospisie nie wykroczyliśmy poza „środowisko”. Jedyne pojedyncze wpisy są związane z zawodami „nieartystycznymi” lub związanymi z kulturą instytucjonalną. Wydaje się także, że **Samospis nie dotarł w znaczącym stopniu do środowisk animacji społecznej i edukacji kulturalnej prowadzonej w dzielnicach**. Ten wątek pogłębiono w szczególności w badaniu fokusowym, i w tym kontekście wydawał się on znaczącym zagadnieniem, wokół którego organizuje się debata na temat wrocławskiej kultury. Spośród respondentów najwięcej osób zadeklarowało się jako „bibliotekarki/bibliotekarze”. W dalszej kolejności należy wymienić pracowników naukowych, muzyków, artystów oraz pracowników instytucji kultury (na stanowiskach kierowniczych i niższego szczebla).

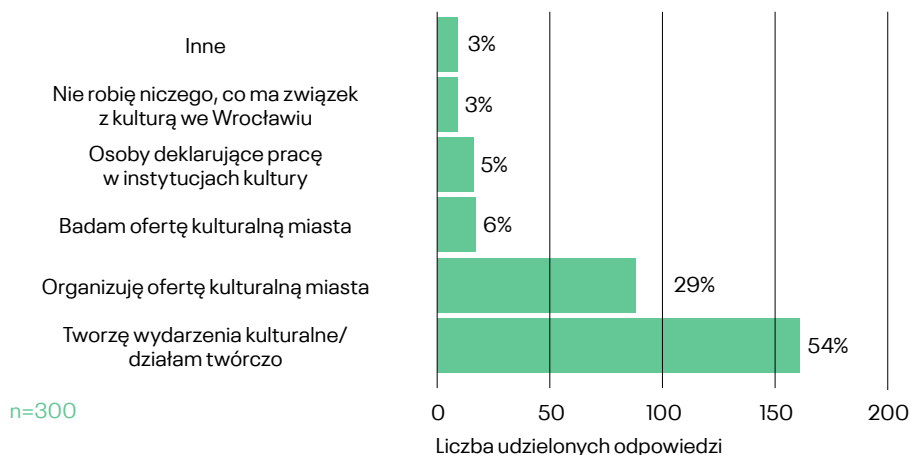
2 Por. M. Lewicki, M. Filiciak, *Wynalezienie poszerzonego pola kultury*, „Kultura i Rozwój” 2017, nr 1 (2) oraz A. Matuchniak-Mystkowska, *Pole kultury w Polsce. Szkic socjologiczny*, „Kultura Współczesna” 2018, nr 100.

Kim jesteś?

Ponad połowa badanych (54%) identyfikuje się jako osoby tworzące wydarzenia kulturalne lub działające twórczo. Co trzecia osoba biorąca udział w spisie wskazała, że odpowiada za organizację oferty kulturalnej w mieście (29%) lub pracuje w instytucji kultury (5%).

Ponad połowa osób uczestniczących w Samospisie urodziła się po 1983 roku. Znaczną część odpowiadających stanowią rodowici wrocławianie i rodowite wrocławianki. Drugą grupę stanowiły w badaniu osoby, które do Wrocławia trafiły po studiach (biorąc pod uwagę odsetek osób z wykształceniem wyższym) i rozpoczęły w mieście swoją działalność zawodową. W tej grupie widocznym zjawiskiem wymagającym dalszych analiz jest fala osiedleńcza widoczna pomiędzy 2008 a 2011 rokiem. Pojawiają się wówczas w mieście również osoby dopiero mające rozpocząć studia lub szkołę średnią, urodzone w ostatniej dekadzie XX wieku. Ostatnią z bardziej wyrazistych grup są osoby trafiające do miasta w minionym dziesięcioleciu.

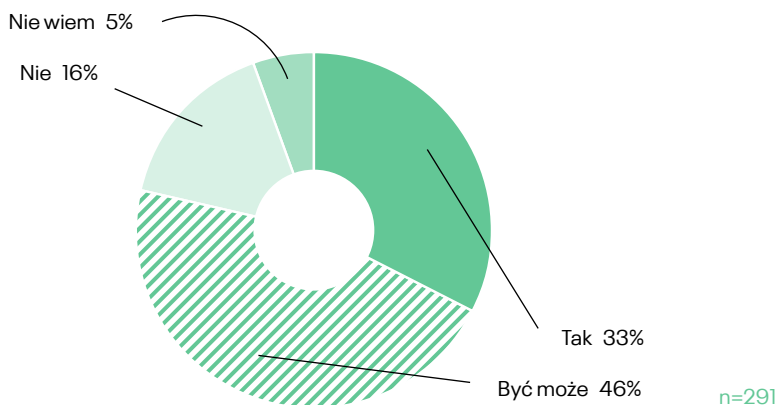
Kim jesteś?

Wykres 1. Odpowiedzi na pytanie: „Kim jesteś?”.

Pytanie jednokrotnego wyboru z możliwością udzielenia odpowiedzi otwartej w przypadku braku identyfikacji z którąkolwiek z predefiniowanych odpowiedzi.

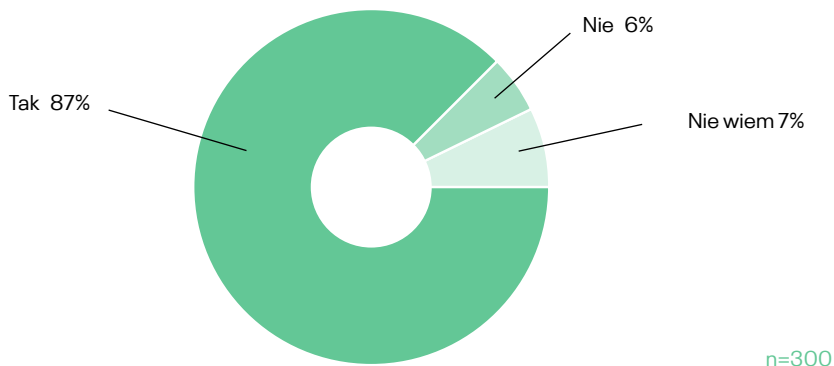
Wśród wszystkich osób uczestniczących w badaniu 91% ma za sobą edukację na poziomie wyższym, a niemal $\frac{1}{4}$ ogółu to osoby po wyższych studiach artystycznych. Jednocześnie $\frac{1}{3}$ odpowiadających deklaruje otwarcie, że do kontynuowania swojej działalności potrzebować będzie nabywania nowych kompetencji. Niemal połowa (46%) identyfikuje taką potrzebę.

Wykres 2. Czy potrzebujesz nowych kompetencji, aby kontynuować swoją działalność?

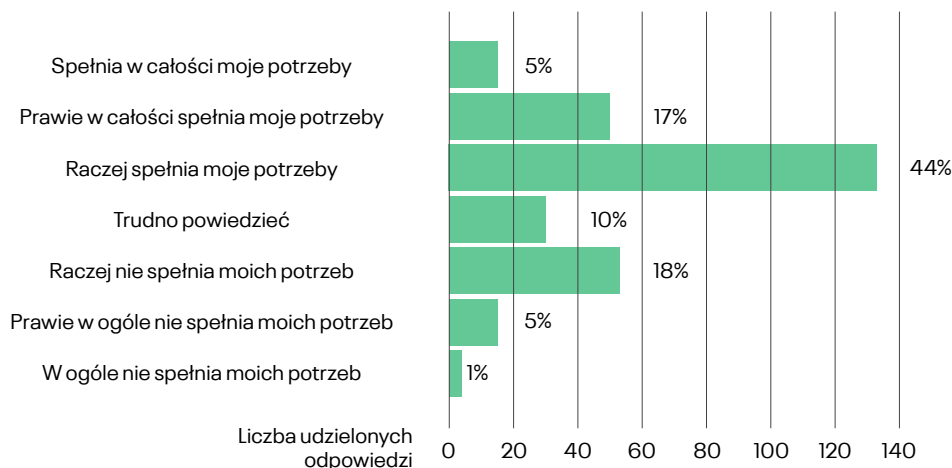
Wśród badanych 87% respondentów uważa się za osobę o wrocławskiej tożsamości.

Wykres 3. Czy uważasz się za wrocławiankę/wrocławianina?

Pejzaż kultury

Niemal $\frac{2}{3}$ osób uczestniczących w badaniu jest zdania, że oferta kulturalna w mieście odpowiada ich potrzebom. Dominująca jest przy tym odpowiedź o umiarkowanym nasileniu (niemal połowa odpowiadających). Zaledwie 1 osoba na 100 deklaruje zupełny brak zgodności pomiędzy jej potrzebami a ofertą miasta.

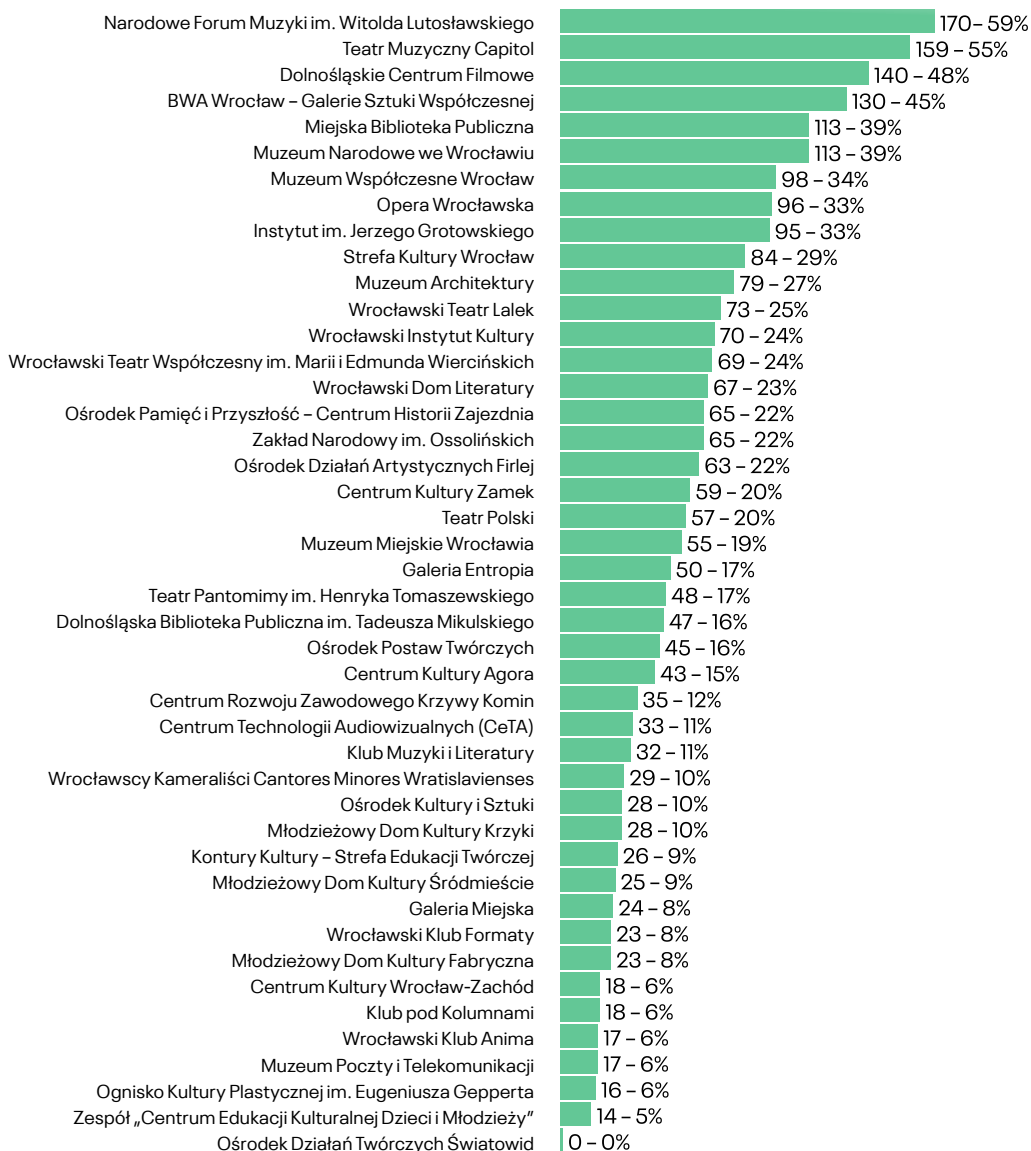

Wykres 4. Odsetek odpowiedzi na pytanie, czy aktualna oferta kulturalna Wrocławia spełnia twoje potrzeby.

Znaczącym elementem pejzażu kulturalnego miasta są instytucje kultury w nim zlokalizowane, a także działający w nich ludzie.

Wykres nr 5 przedstawia najistotniejsze – zdaniem respondentów, respondentek – instytucje, ważne dla kulturalnego życia miasta. Respondenci korzystali z **zamkniętej** listy instytucji. W kolejności wymienione zostały jeszcze: Kontury Kultury, Młodzieżowy Dom Kultury Śródmieście, Galeria Miejska, Wrocławski Klub Formaty, Młodzieżowy Dom Kultury Fabryczna, Wrocławski Klub Anima, Muzeum Poczty i Telekomunikacji, Ognisko Kultury Plastycznej, Centrum Edukacji Kulturalnej Dzieci i Młodzieży, Klub pod Kolumnami, Kino Nowe Horyzonty.

Co ciekawe, to samo pytanie przedstawione w formule otwartej przynosi nieco inną kolejność. Choć nadal niepodzielnie króluje Narodowe Forum Muzyki, a Teatr Capitol łąduje tylko o jedną pozycję niżej, to na drugiej pozycji plasuje się Kino i Festiwal Nowe Horyzonty. Znacznie

Wykres 5. Odsetek osób wskazujących daną instytucję kultury jako najważniejszą dla kulturalnego życia miasta (na podstawie zamkniętej listy). Można było zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi. W kwestionariuszu uwzględniono listę instytucji publicznych: miejskich, wojewódzkich i ministerialnych.

awansuje także Strefa Kultury Wrocław. Dodatkowo, pojawiają się dwa podmioty niemające statusu organizacji ani instytucji kultury: Wrocławska Rada Kultury oraz Wydział Kultury (a szerzej Urząd Miasta) jako jednostka mająca znaczący, lecz – co zostało wielokrotnie podkreślone – nie zawsze pozytywny wpływ na życie kulturalne we Wrocławiu.

Instytucje najważniejsze dla kulturalnego życia miasta – 10 najwyższych wskazań	liczba wskazań
Narodowe Forum Muzyki	97
Kino/Stowarzyszenie/Festiwal Nowe Horyzonty	52
Teatr Muzyczny Capitol	40
Strefa Kultury Wrocław	34
BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej	28
Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza	24
Opera Wrocławska	22
Wrocławski Instytut Kultury	21
Muzeum Narodowe we Wrocławiu	18
Dolnośląskie Centrum Filmowe	14
Instytut im. Jerzego Grotowskiego	14

Wśród osób najważniejszych dla kulturalnego życia miasta na czele plasuje się Olga Tokarczuk. Wśród pozostałych, którzy uzyskali najwięcej wskazań należy wymienić na pewno Andrzeja Kosendiaka – dyrektora Narodowego Forum Muzyki, Konrada Imiełą – dyrektora Teatru Capitol i Romana Gutka – prezesa Stowarzyszenia Nowe Horyzonty. Warto zwrócić uwagę, że – poza Olgą Tokarczuk – wymienione osoby szefują instytucjom, które również znalazły się na czele listy. Osobno należy wymienić Prezydenta Wrocławia Jacka Sutryka i Jerzego Pietraszka – dyrektora Wydziału Kultury. W poszczególnych wypowiedziach osoby te były wymieniane jako kluczowe w kontekście wpływu na kulturę w mieście i jednocześnie ich nazwiska padały najczęściej, gdy mowa była o dyspozytariuszach środków publicznych. W tym miejscu należy zaznaczyć, że choć podkreślany był ich

ogromny wpływ na wrocławską kulturę, to ocena ich działalności w tym zakresie w części odpowiedzi była negatywna.

Osoby najważniejsze dla kulturalnego życia miasta – 6 najwyższych wskazań	liczba wskazań
Olga Tokarczuk	54
Andrzej Kosendiak	34
Konrad Imiela	33
Jacek Sutryk	29
Jerzy Pietraszek	27
Roman Gutek	24

Najważniejsze – zdaniem respondentów, respondentek – wydarzenia, jakie odbywają się we Wrocławiu i mają znaczenie dla kulturalnego życia miasta to przedsięwzięcia o charakterze festiwalowym, które zajmują pierwsze sześć pozycji zestawienia. Widać przy tym zdecydowaną dominację Festiwalu Nowe Horyzonty.

Wydarzenia najważniejsze dla kulturalnego życia miasta – 9 najwyższych wskazań	liczba wskazań
Międzynarodowy Festiwal Filmowy Nowe Horyzonty	154
Międzynarodowy Festiwal Wratislavia Cantans	52
Jazz nad Odrą	42
Przegląd Piosenki Aktorskiej	35
Przegląd Sztuki Survival	25
Międzynarodowy Festiwal Teatralny Dialog – Wrocław	23
Noc Muzeów	13
Gala Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus podczas Bruno Schulz. Festiwalu	11
Europejska Noc Literatury	10

Dla respondentów, respondentek zdecydowanie najważniejsze są **działania oddolne w kulturze, niezależne inicjatywy kulturalne** oraz **wolność/swoboda organizacji różnych przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych**. Dopiero na drugim miejscu plasują się bardziej sformalizowane działania, czyli różnego rodzaju festiwale organizowane we Wrocławiu. Dla respondentów ważnym zjawiskiem jest również **wielokulturowość miasta**, fakt, że we Wrocławiu pracuje wielu zagranicznych twórców.

Zjawiska najważniejsze dla kulturalnego życia miasta - 11 najwyższych wskazań	liczba wskazań
Oddolność, niezależność i wolność inicjatyw kulturalnych	17
Festiwale	11
Wielokulturowość, praca zagranicznych artystów, w tym pojawienie się środowiska twórczego z Ukrainy	9
Festiwal Nowe Horyzonty	5
Mikrogranty	4
Sztuka w przestrzeni publicznej	4
Nagroda Nobla dla Olgi Tokarczuk	4
Pojawienie się Centrów Aktywności Lokalnej	3
Różnorodność oferty kulturalnej w mieście	3
Wrocław Europejską Stolicą Kultury w 2016	3
Gitarowy Rekord Świata	3

Główne zbiorcze wątki pojawiające się w odpowiedzi na pytanie: „Dlaczego Wrocław to dobre miejsce, aby zajmować się w nim działalnością kulturalną?”

Otwartość środowisk twórczych na współpracę
Duże miasto, duża liczba mieszkańców – duży potencjał, jeśli chodzi o odbiorców
Duża liczba szkół artystycznych

Główne zbiorcze wątki pojawiające się w odpowiedzi na pytanie: „Dlaczego Wrocław to dobre miejsce, aby zajmować się w nim działalnością kulturalną?”

Dłgie tradycje działań kulturalnych
Łatwa współpraca z instytucjami kultury
Możliwości pozyskania środków na działalność kulturalną
Działalność Centrów Aktywności Lokalnej
Wielokulturowość
Aktywny III Sektor
Duża liczba turystów
Potencjał środowisk twórczych

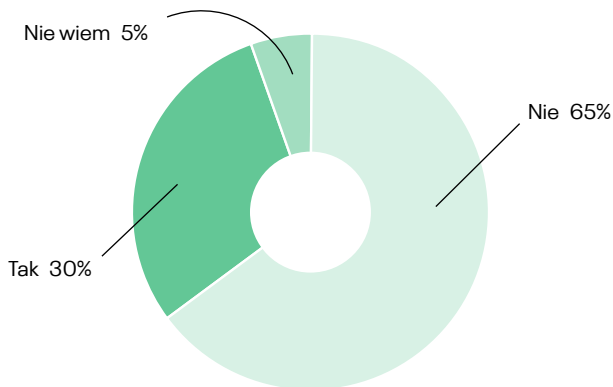
Respondenci, respondentki zwrócili też uwagę na szereg negatywnych aspektów hamujących rozwój kultury we Wrocławiu. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- upolitycznienie kultury i brak przejrzystości, jeśli chodzi o niektóre decyzje miasta,
- brak długofalowych efektów po ESK,
- stosunkowo niski budżet miasta na kulturę,
- brak jasnej polityki kulturalnej miasta,
- skostnienie w niektórych instytucjach kultury,
- słabe wsparcie oddolnych inicjatyw kulturalnych,
- brak wsparcia instytucjonalnego,
- brak stypendiów artystycznych.

Współpraca – zachęty i „zniechęty”

Jedną z identyfikowanych możliwości wsparcia aktywności w polu kultury jest przynależność do różnorodnych form kooperacji i działania na rzecz środowiska. Może ona przybierać różne postaci, np. o charakterze rzeczniczym, doradczym/konsultacyjnym czy nastawionym na samopomoc bądź samoorganizację twórczą. Udział w takich inicjatywach deklaruje niemal 1/3 osób uczestniczących w badaniu.

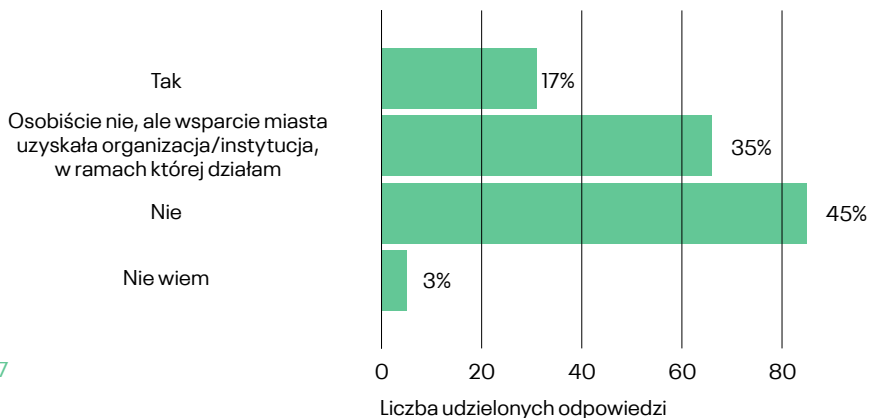
Czy należysz do zorganizowanych sieci, rad, porozumień koalicji działających w sferze kultury?

n=291

Wykres 6. Deklarowana przynależność do sieci, rad, porozumień, koalicji i różnych grup związanych z działalnością w polu kultury.

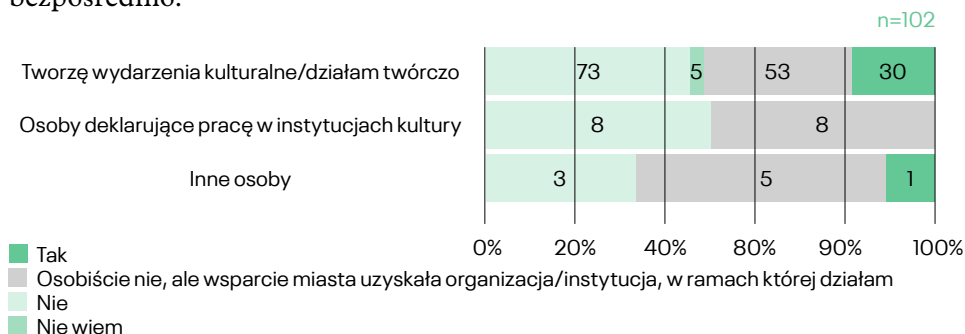
Czy korzystałeś/korzystałaś w ostatnich 12 miesiącach z jakiejś formy wsparcia ze strony władz miasta lub prowadzonych przez nie instytucji?

n=187

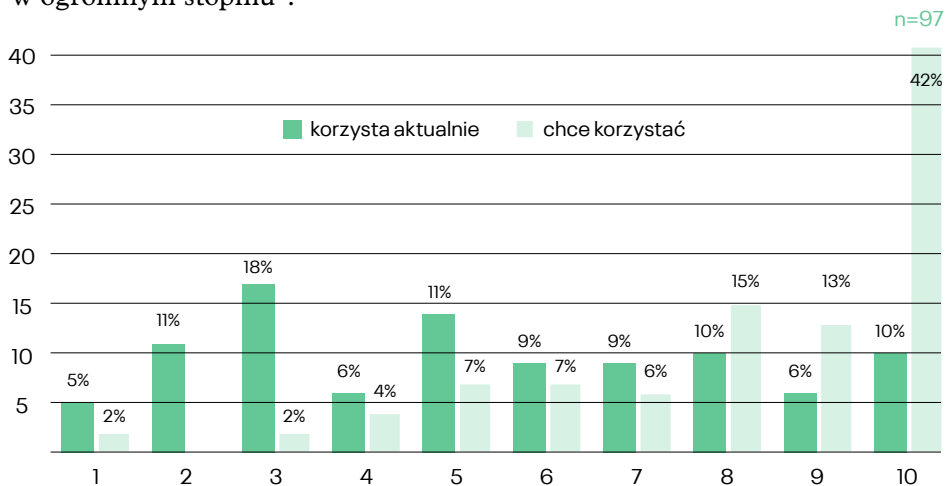
Wykres 7. Deklarowane korzystanie z form wsparcia władz miasta – pośrednio lub bezpośrednio.

Dominującą formą wykorzystywania wsparcia miejskiego wśród tych, którzy z niego korzystają, jest dostęp do środków i narzędzi za pośrednictwem organizacji pozarządowych i innych instytucji wspierających różne grupy osób. Spośród korzystających z miejskiego wsparcia (przede wszystkim są to osoby deklarujące w badaniu tworzenie wydarzeń kulturalnych i działalność twórczą) aż 65% korzysta ze wsparcia zapośredniczonego. Zaledwie co trzecia osoba uzyskuje takie wsparcie bezpośrednio.

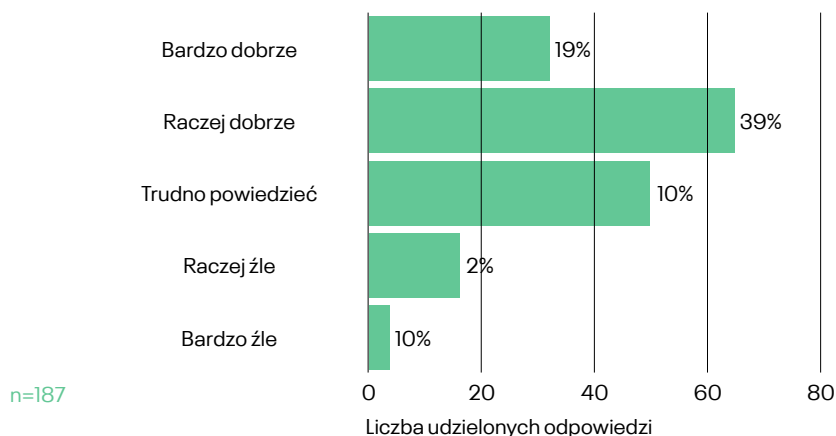
Wykres 8. Wykorzystanie wsparcia władz miasta lub prowadzonych przez nie instytucji z podziałem na formy działalności.

Pytania dotyczące stopnia aktualnego wykorzystywania wsparcia miejskiego oraz oczekiwanego wsparcia miejskiego znalazły się na jednym wykresie porównującym odpowiedzi. Pytania zakładały ocenę aktualnego i pożądanego poziomu wsparcia w skali od 1 do 10, gdzie 1 oznaczało „nie korzystam/nie chcę korzystać w ogóle”, a 10 „korzystam/chcę korzystać w ogromnym stopniu”.

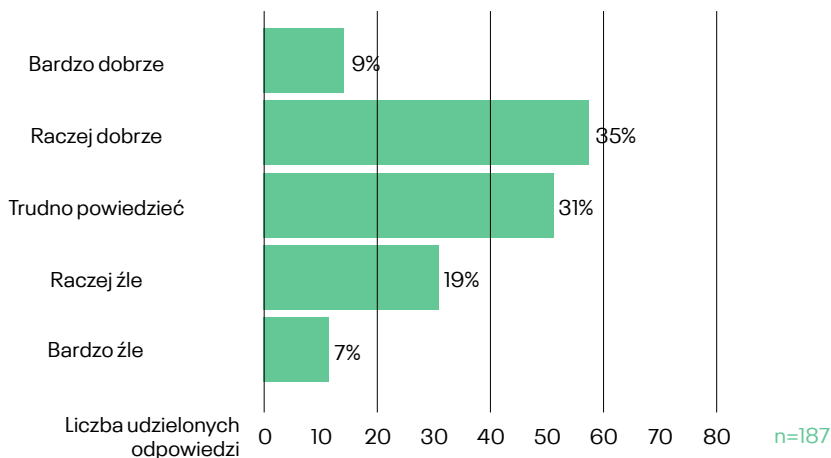
Wykres 9. Ocena stopnia korzystania ze wsparcia miasta w działalności twórczej. Ocena na skali 10-punktowej, gdzie 1 oznacza „nie korzystam w ogóle”, a 10 „korzystam w ogromnym stopniu” (śłupki zielone), oraz 1 „nie chcę w ogóle korzystać” i 10 „chcę korzystać w jak największym stopniu” (śłupki szare).

Ciekawe wydaje się też zestawienie opinii dotyczących nawiązywania współpracy z innymi osobami lub instytucjami. O ile oceny „raczej dobrze” w obu wypadkach wypadają podobnie (39% dla współpracy z innymi osobami i 35% dla współpracy z instytucjami), o tyle istotne różnice można dostrzec w kategoriach negatywnych. Współpracę z pojedynczymi ludźmi negatywnie ocenia około 12% odpowiadających, natomiast tę z instytucjami działającymi we Wrocławiu już ponad ¼ biorących udział w badaniu (7% bardzo źle, 19% raczej źle).

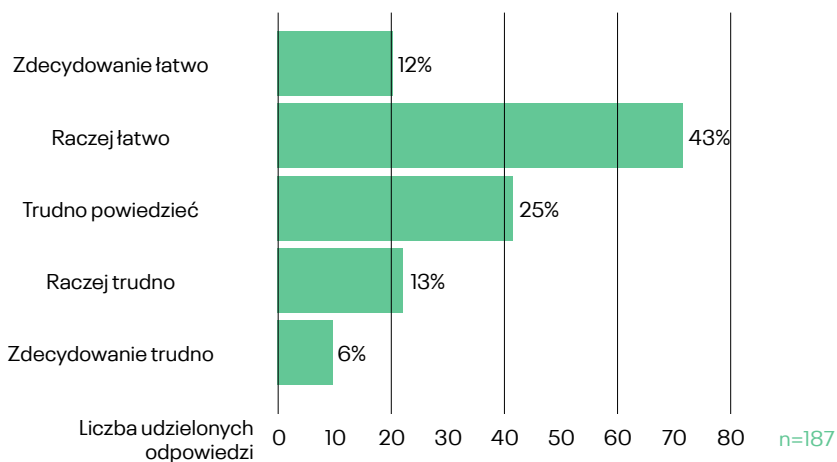

Wykres 10. Ocena możliwości nawiązania współpracy z innymi osobami.

Większość uczestników, uczestniczek badania możliwość nawiązania współpracy z innymi osobami tworzącymi, animującymi, edukującymi osoby mieszkające we Wrocławiu w dziedzinie kultury i sztuki ocenia dobrze (łącznie 58% wskazań). Jednocześnie 30% nie ma zdania na ten temat. Nieco gorzej przedstawiają się wyniki w przypadku pytania o możliwość współpracy z instytucjami kultury w mieście. W tym przypadku liczba pozytywnych wskazań wyniosła łącznie 44%, a zdania na ten temat nie ma 31%.

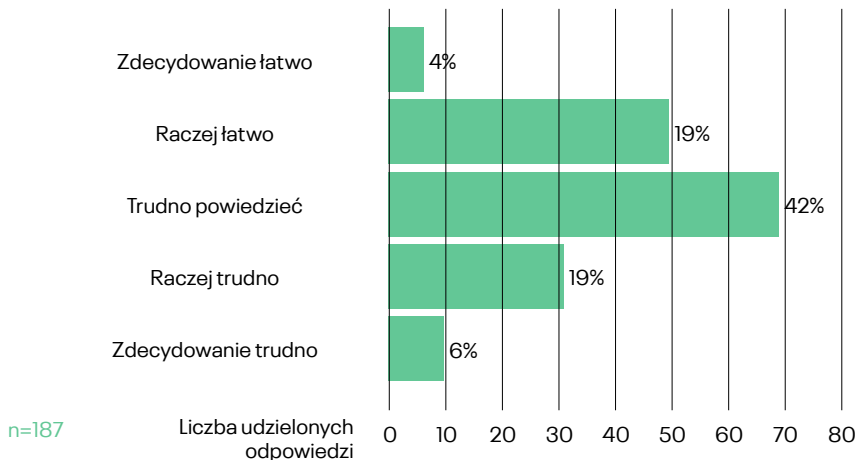
Wykres 11. Ocena możliwości nawiązania współpracy z instytucjami.

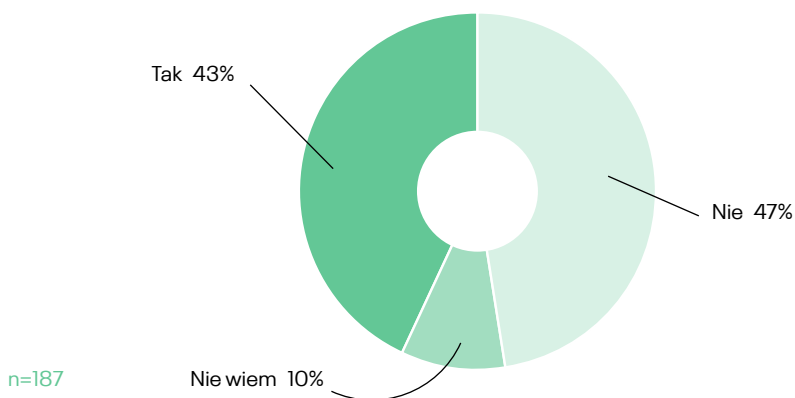
Wykres 12. Ocena możliwości nawiązania współpracy artystycznej/twórczej z innymi osobami prowadzącymi taką działalność.

W przypadku oceny możliwości nawiązania współpracy artystycznej/twórczej z innymi osobami prowadzącymi taką działalność liczba pozytywnych wskazań jest nieco niższa niż w przypadku osób zajmujących się animacją i edukacją kulturalną (wykres nr 12) – i wynosi łącznie 55%. Suma negatywnych odpowiedzi to 19%, zaś zdania na ten temat nie miała ¼ badanych.

Wykres nr 13 ilustruje możliwości nawiązania współpracy z osobami i/lub podmiotami kultury spoza Polski. Raczej łatwo i zdecydowanie łatwo nawiązać taką współpracę zdaniem 34% uczestników badania. Z kolei za raczej lub zdecydowanie trudne uznaje to 25%. Aż 42% nie ma na ten temat zdania. Ponadto 43% uczestników badania deklaruje, że w ostatnich dwóch latach współpracowało z osobami mającymi doświadczenie migracyjne (wykres nr 14).

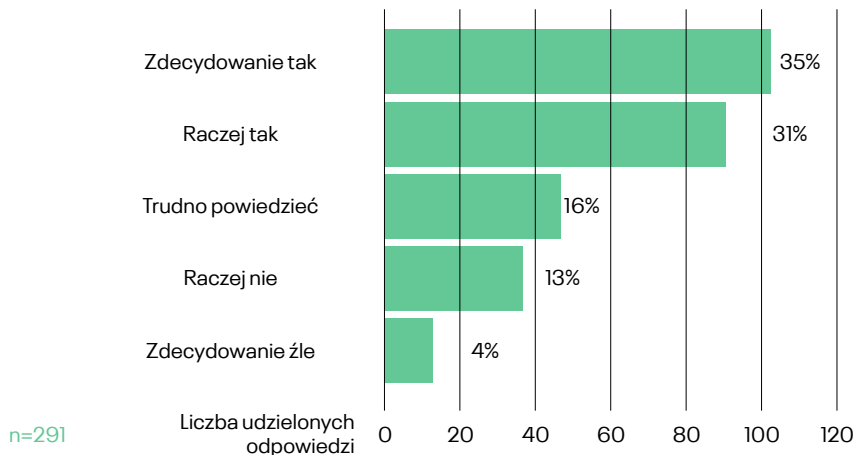
Wykres 13. Ocena możliwości nawiązania współpracy artystycznej/twórczej z osobami/podmiotami spoza Polski działającymi w podobnych dziedzinach.

Wykres 14. Deklarowana współpraca z twórcami/twórczyniami z doświadczeniem migracyjnym w ciągu ostatnich dwóch lat.

Wsparcie lokalnej twórczości

Spośród osób uczestniczących w badaniu $\frac{2}{3}$ twierdzi, że Wrocław to dobre miejsce do prowadzenia działalności w polu kultury. Przeciwnego zdania jest 17%, przy jednoczesnym braku opinii na ten temat u 16% respondentów, respondentek.

Wykres 15. Ocena Wrocławia pod kątem możliwości prowadzenia w nim działalności kulturalnej.

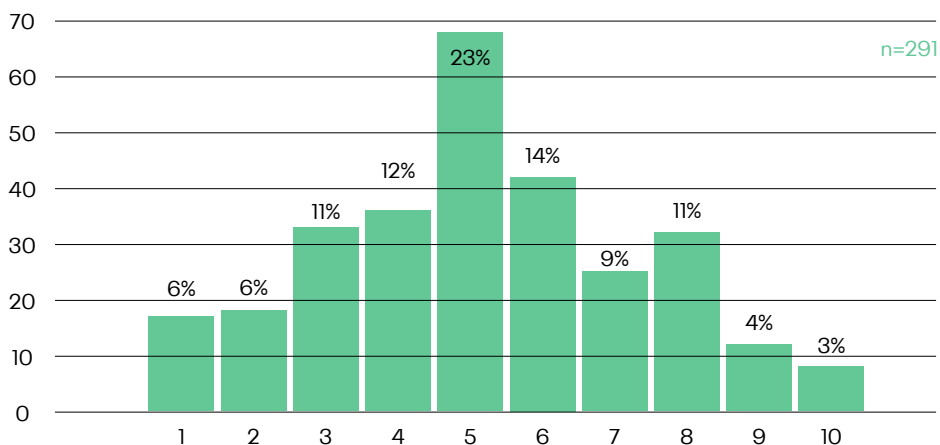
Pośród argumentów przemawiających za prowadzeniem własnej działalności we Wrocławiu osoby biorące udział w badaniu wskazały na szereg zagadnień, które pokazują jednocześnie znaczną rozpiętość opinii. Zwracano uwagę m.in. na możliwości finansowania działalności, które w innych częściach badania (w odpowiedziach na pytania zamknięte) uznawane były przeważnie za wyzwania i obszary problematyczne. Większa zgodność panuje natomiast w kwestiach odnoszących się do perspektyw rozwojowych i ogólnego potencjału Wrocławia jako przestrzeni do twórczego rozwoju. 45% badanych nie widzi potrzeby przenoszenia się z działalnością kulturalną poza Wrocław. 28% rozważa taką możliwość, zaś 27% nie ma zdania na ten temat.

Osoby biorące udział w badaniu zostały poproszone o wskazanie istotnych elementów aktywności, które wpływają na ogólny odbiór wrocławskiego pola kultury: od warunków do prowadzenia twórczości, przez ofertę kulturalną, po dostęp do finansowania. Poszczególne aspekty aktywności oceniane były na skali od 1 do 10, gdzie 1 oznaczało „zupełnie nieadekwatna”, a 10 „w pełni adekwatna”.

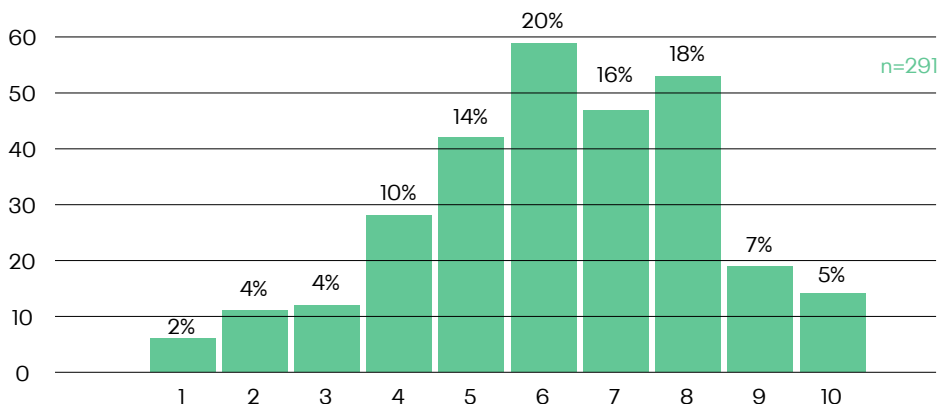

Analiza tych czynników wskazuje, że Wrocław jest w dużej mierze postrzegany przez osoby odpowiadające jako:

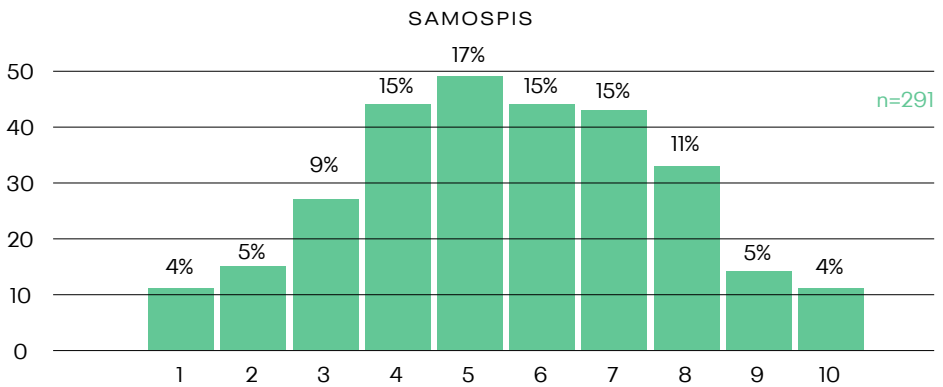
- **miejsce z rozbudowaną i ciekawą ofertą kulturalną** (przewaga odpowiedzi raczej pozytywnych i pozytywnych),
- w którym warunki do prowadzenia działań twórczych są umiarkowane i bliskie ocenom średnim (niemal połowa odpowiedzi w zakresie 4–6 punktów),
- gdzie **raczej łatwo nawiązać współpracę z innymi osobami/instytucjami z pola kultury** (zaledwie 10% odpowiedzi negatywnych i raczej negatywnych, w zakresie odpowiedzi 1–3 punktów),
- a podstawowym ograniczeniem jest trudność w pozyskaniu środków finansowych na aktywność kulturalną.

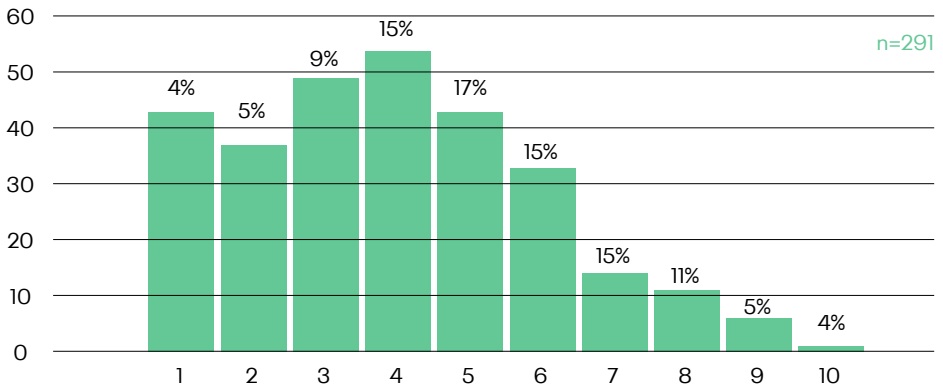
Wykres 16. Ocena warunków do prowadzenia twórczości we Wrocławiu.

Wykres 17. Możliwości korzystania z oferty kulturalnej we Wrocławiu.

Wykres 18. Możliwości współpracy z innymi osobami i instytucjami we Wrocławiu.

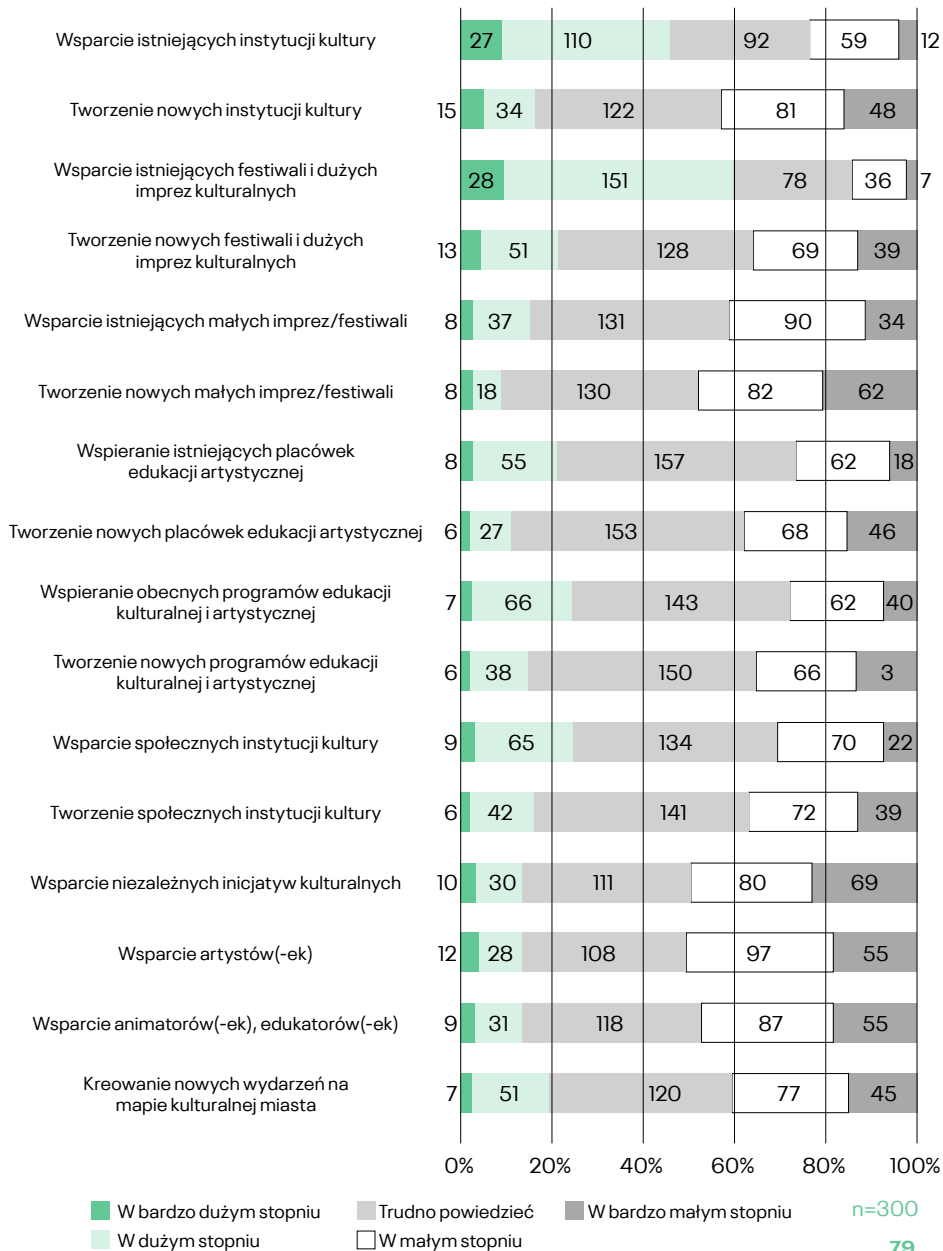
Wykres 19. Dostęp do finansowania działalności kulturalnej.

Wyzwania dla wrocławskiej kultury

Zaledwie dwie kategorie działań miejskich wskazały osoby odpowiadające jako takie, w które miasto jest zaangażowane w znacznym stopniu. Są to: „wsparcie istniejących festiwali i dużych imprez kulturalnych” oraz „wsparcie istniejących instytucji kultury”. Zebrały one odpowiednio 59% i 45% odpowiedzi pozytywnych. 21% respondentów, respondentek wskazało, że miasto w bardzo dużym lub dużym stopniu „wspiera tworzenie nowych festiwali i dużych imprez kulturalnych”. Około połowy odpowiedzi negatywnych zgromadziły natomiast kategorie dotyczące niezależnych inicjatyw artystycznych, indywidualnej aktywności twórczej, prowadzenia działalności animacyjnej przez pojedyncze osoby, a także tworzenia nowych małych wydarzeń.

W świetle odpowiedzi na postawione pytania widoczna jest dominacja opinii, że miejska polityka kulturalna skoncentrowana jest na wspieraniu dużych wydarzeń, przy jednoczesnym pomijaniu małych inicjatyw.

Czy twoim zdaniem miasto angażuje się wystarczająco w:

Uzupełnieniem badania ankietowego były badania fokusowe.

Przeprowadzono trzy wywiady zogniskowane z grupami reprezentującymi różne środowiska wrocławskiego pola kultury. W pierwszej grupie znalazły się przedstawicielki i przedstawiciele wrocławskich instytucji kultury, w drugiej niezależne twórczynie i twórcy oraz przedstawicielki i przedstawiciele organizacji pozarządowych, zaś w trzeciej osoby związane z edukacją kulturową.

Sieciowanie i współpraca

Niemal wszyscy uczestnicy, uczestniczki poszczególnych grup wskazywali na problemy związane ze współpracą podmiotów kultury we Wrocławiu:

- brak liderów, liderek, którzy by pociągnęli procesy w długiej perspektywie czasowej, i rozwiązań odgórnych (zainicjowanych przez miasto),
- wiele inicjatyw współpracy upadło w wyniku tego, że żadna osoba ani instytucja nie była w stanie w dłuższej perspektywie poświęcić swojego czasu na sieciowanie,
- wiele funkcjonujących sieci ma charakter nieformalny i opiera się głównie (jeśli nie wyłącznie) na znajomościach,
- brakuje sprawczości – wiele spotkań, inicjatyw sprowadza się do dyskusji, z których potem nic nie wynika,
- brak współpracy wnika też z braku otwartości poszczególnych podmiotów na inne, a także z krótkowzroczności, skupiania się wyłącznie na sobie.

Zdaniem uczestników, uczestniczek istnieje ponadto duży problem niewykorzystania potencjału infrastrukturalnego instytucji (w postaci sal, sprzętu itp.). Wiele tego typu podmiotów nie widzi sensu udostępniania ich organizacjom w formule partnerstwa, lecz ewentualnie proponuje wynajem na warunkach czysto komercyjnych.

Przebicie się do większości instytucji jest jeszcze trudniejsze z perspektywy młodych artystów, artystek. Nie ma wypracowanych procedur nawiązywania współpracy, a sami artyści, artystki nie zawsze umieją się odnaleźć w strukturze danej instytucji. Zdaniem uczestników, uczestniczek warto opracować swoistą „mapę drogową” dla młodych artystów, artystek, pokazującą zarówno różne ścieżki współpracy, jak

i rozliczne formy wsparcia. Z drugiej strony miasto powinno wysłać do instytucji mocny sygnał, że należy być otwartym na nowych twórców, twórczyni i dawać im szansę organizacji pierwszej wystawy czy debiutu reżyserskiego w teatrze.

Polityka kulturalna

Największym problemem zdaniem uczestników, uczestniczek jest upolitycznienie kultury we Wrocławiu oraz brak transparentności przy podejmowaniu kluczowych decyzji, np. przy obsadzie stanowisk dyrektorów, dyrektorek instytucji czy łączeniu instytucji. Ponadto zwracano uwagę, że kluczowe osoby odpowiadające za kulturę w mieście w niewielkim stopniu orientują się w specyfice działalności poszczególnych instytucji, rzadko je odwiedzają, czy w ogóle w niewielkim stopniu uczestniczą w ofercie kulturalnej miasta (z wyjątkiem największych, najbardziej prestiżowych wydarzeń).

Uczestnicy, uczestniczki zwracali uwagę na potrzebę większego udziału środowisk twórczych w konsultacjach decyzji. Wrocławska Rada Kultury niemal od razu stała się wydmuszką, bez realnego wpływu na decyzje zapadające w mieście. Procesy związane z łączeniem różnych instytucji są dla wielu osób niezrozumiałe i niejasne, a ich pracownicy, pracowniczki mają za złe władzom miasta, że decyzje te zapadły w zaciszu gabinetów, bez konsultacji z nimi.

Dla części pracowników, pracowniczek sektora kultury problemem jest pojawienie się sieci Centrów Aktywności Lokalnej. Z jednej strony widzą ich pozytywną rolę w pracy ze społecznościami lokalnymi, z drugiej część z nich stała się (zdaniem uczestników, uczestniczek) z dnia na dzień konkurencją dla ich własnej oferty. Brakuje też systemowych rozwiązań pozwalających na nawiązywanie współpracy pomiędzy sektorem kultury a CAL-ami, zaś dobre przykłady takiej współpracy są zwykle efektem indywidualnych znajomości.

We Wrocławiu potrzebne jest wypracowanie spójnej i długofalowej polityki kulturalnej, bazującej na dokumencie strategicznym, do którego powstawania z kolei należy zaprosić przedstawicieli, przedstawicielki wszystkich środowisk związanych z kulturą w mieście.

Uczestnicy, uczestniczki zauważają, że rozwój kultury w mieście zmierza (powoli, acz konsekwentnie) w niejasnym kierunku. Wiele osób ma poczucie niewykorzystanego potencjału Europejskiej Stolicy

Kultury i procesów, które wtedy zaistniały. Środowisko w mieście mocno się podzieliło i nie umie mówić jednym głosem. Kultura zaczyna funkcjonować w (co najmniej) dwóch obiegach – instytucjonalnym, który na poziomie decyzji jest mocno scentralizowany, i niezależnym, lokalnym realizowanym przez NGO czy twórców, twórczynie indywidualnych, indywidualne. Te obiegi coraz rzadziej spotykają się w przestrzeni miasta.

Michał Bargielski – socjolog, ewaluator. Współpracuje z samorządami przy badaniu i projektowaniu polityk publicznych. Ekspert projektu Centrum Wsparcia Doradczego. Zaangażowany we wsparcie wielu społeczności i liderów lokalnych.

Karol Wittels – socjolog i politolog. Badacz kultury, współautor ponad 40 raportów badawczych oraz kilkunastu dokumentów strategicznych dla samorządów i instytucji kultury. Menadżer projektów kulturalnych, trener i szkoleniowiec z wieloletnim doświadczeniem. Prowadzi autorskie zajęcia z zakresu zarządzania projektami kulturalnymi, realizacji badań w Instytucie Kulturoznawstwa oraz „School of Ideas” na Uniwersytecie SWPS.

Mapowanie pola wrocławskiej kultury

Działaniem uzupełniającym badanie Samospis Wrocławskiej Kultury jest mapowanie pola lokalnej kultury polegające na osadzeniu na mapie Wrocławia zinstytucjonalizowanych oraz sformalizowanych podmiotów aktywnych kulturalnie w mieście (głównie posiadających swoje siedziby), lecz także przedstawienie obszarów aktywności grup nieformalnych w danych częściach miasta (w lokalach użyczonych, użytkowanych, wynajmowanych, prywatnych). Proces ten wykonany został siłami własnymi Wrocławskiego Instytutu Kultury, zdajemy więc sobie sprawę, że może nie być on kompletny i wymaga weryfikacji oraz uzupełnienia. Wiele z inicjatyw czy funkcjonujących międzyorganizacyjnie miejsc o charakterze nieformalnym zmienia na przestrzeni miesięcy swój charakter, czasowo się dezaktywuje czy kończy działalność. Wiele nieinstytucjonalnych (celowo lub z konieczności) podmiotów funkcjonuje w obrębie konkretnych środowisk, nie „upubliczniając się” w mediach tradycyjnych czy social mediach, więc tym bardziej trudne jest zbudowanie pełnego obrazu osób i grup twórczych w polu wrocławskiej kultury. Zjawiska dla nas mniej rozpoznane staraliśmy się opisać zbiorczo, by przynajmniej zasygnalizować ich obecność na mapie Wrocławia i wskazać ich podmiotowość. Co istotne, towarzyszyła nam w tym procesie szeroka definicja kultury, która w naszym mieście szczególnie mocno wybrzmiała z okazji przygotowań i obchodów Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016, a w poprzednim dokumencie wyznaczającym kierunki rozwoju, który powstał w 2017 roku, definiowana była tak: „(...) kultura jest podstawowym środowiskiem społecznym człowieka. Jest złożonym

zespołem powtarzalnych praktyk i aktywności – uczestnictwa, dialogu, tworzenia, przekształcania, zawiązywania relacji”¹.

Mapowanie uzupełnione jest o komentarz wprowadzający w specyfikę każdego z wyróżnionych obszarów, wzbogacone zostało również refleksjami zebranymi podczas procesu Diagnozy Wrocławskiej Kultury, którego bezpośrednim realizatorem jest WIK, a którego pracownicy były obecne podczas wielu ze spotkań i dyskusji.

Instytucje kultury we Wrocławiu – samorządowe i państwowe

Na potrzeby kafeterii jednego z pytań Samospisu Wrocławskiej Kultury zebraliśmy wspólnie z Fundacją Obserwatorium wszystkie działające na terenie Wrocławia instytucje kultury (zgodnie z definicją GUS-u²), zarówno samorządowe (wojewódzkie i miejskie), jak i państwowe. We Wrocławiu działają obecnie 24 instytucje, dla których organizatorem jest Gmina Wrocław (od 2.01.2023, kiedy to doszło do połączenia sześciu instytucji w trzy), w tym jedna z nich współprowadzona jest przez Gminę z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Ośrodek Pamięć i Przyszłość – Centrum Historii Zajezdnia). 8 instytucji prowadzonych jest przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, w tym 2 współprowadzone są przez województwo z ministerstwem, a dla 3 wyłącznym organizatorem jest MKiDN. Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego współprowadzone jest zarówno przez MKiDN, Gminę Wrocław, jak i UMWD.

---

1 „Kultura – Obecna! Diagnoza potencjału kulturowego Wrocławia oraz Strategia Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+”, Wrocław 2017, s. 4.

2 Zob. <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/128,pojecie.html> (dostęp: 14.01.2023 r.).

Tabela 1. Wykaz instytucji kultury działających na terenie miasta Wrocławia wraz z ich organizatorem (GW – Gmina Wrocław, UMWD – Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, MKiDN – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego)

Nazwa	Organizator
Muzeum Architektury we Wrocławiu	GW
Muzeum Miejskie Wrocławia (5 oddziałów)	GW
Muzeum Współczesne Wrocław MWW	GW
BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej (4 galerie + biura)	GW
Galeria Entropia	GW
Galeria Miejska	GW
Strefa Kultury Wrocław (od 2.01.2023 – wraz z Ośrodkiem Działań Artystycznych Firlej)	GW
Wrocławski Instytut Kultury (od 2.01.2023 – wraz z Klubem pod Kolumnami)	GW
Ośrodek Postaw Twórczych (od 2.01.2023 – wraz z Centrum Kultury Zamek – Ośrodek Postaw Twórczych Zamek) + galeria Miejsce przy Miejscu	GW
Centrum Kultury Agora	GW
Centrum Kultury Wrocław-Zachód	GW
Ośrodek Działań Twórczych Światowid (wraz z Konturami Kultury)	GW
Ognisko Kultury Plastycznej im. Eugeniusza Gepperta	GW
Wrocławski Klub Anima	GW
Wrocławski Klub Formaty	GW
Teatr Muzyczny Capitol	GW
Wrocławski Teatr Lalek	GW
Wrocławski Teatr Współczesny im. Edmunda Wiercińskiego	GW
Instytut im. Jerzego Grotowskiego (3 lokalizacje)	GW
Klub Muzyki i Literatury	GW

Nazwa	Organizator
Wrocławscy Kameraliści Cantores Minores Wratislavienses	GW
Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza	GW
Wrocławski Dom Literatury	GW
Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego	GW + MKiDN + UMWD
Ośrodek Pamięć i Przyszłość – Centrum Historii Zajezdnia	GW + MKiDN
Teatr Pantomimy im. Henryka Tomaszewskiego	UMWD
Muzeum Poczty i Telekomunikacji	UMWD
Ośrodek Kultury i Sztuki (+ galeria FOTO-GEN)	UMWD
Dolnośląskie Centrum Filmowe	UMWD
Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego	UMWD
Opera Wrocławska	UMWD + MKiDN
Teatr Polski	UMWD + MKiDN
Muzeum Narodowe we Wrocławiu	MKiDN
Zakład Narodowy im. Ossolińskich	MKiDN
Centrum Technologii Audiowizualnych (CeTA)	MKiDN

Spis zawierający w 2022 roku 34 podmioty wywołał spore kontrowersje w środowisku – wg respondentów(-ek) zabrakło w nim bowiem podmiotów definiowanych potocznie jako instytucje, ale takiego statusu formalnie nieposiadających (np.: Kino Nowe Horyzonty, Teatr Polski w Podziemiu, Mieszkanie Gepperta). Na potrzeby Diagnozy jednak skupiamy się na formalnej klasyfikacji, nie pomijając faktu, że dla wielu wrocławian(-ek) niezwykle istotną rolę w kształtowaniu pejzażu wrocławskiego pola kultury odgrywają podmioty prowadzące semi-instytucje. W Warszawie do oficjalnej klasyfikacji z 2018 roku dodane zostały tzw. „Społeczne Instytucje Kultury”, czyli instytucje prowadzone przez organizacje pozarządowe, których charakter wykracza poza aktywność stricte artystyczną, zahaczając o działania społeczne. We Wrocławiu dyskusja

o potrzebie wyróżnienia tego typu instytucji na poziomie gminy odbyła się m.in. przy okazji Wrocławskiego Kongresu Kultury w 2020 roku³. Temat ten jest wciąż żywy w środowisku i pojawiał się przy okazji warsztatów Diagnozy wielokrotnie, należy więc rozważyć go na pewno jako obszar, który powinien zostać omówiony i dookreślony we wrocławskim kontekście oraz wziąć go pod uwagę jako wątek do poszerzenia w kolejnych dyskusjach.

Wracając do przestrzennego rozkładu powyższych instytucji na mapie Wrocławia – widać zdecydowaną koncentrację większości z nich w centralnej części miasta. Nawet składające się z kilku oddziałów muzea (Muzeum Miejskie i Muzeum Narodowe) czy posiadająca cztery oddziały wystawiennicze i jedno zaplecze administracyjne BWA Wrocław skoncentrowane są w śródmiejskim okręgu centralnym.

Wyraźnie rozproszone są natomiast instytucje o charakterze dziś lokalnym, osiedlowym, które do 1990 roku w większości pełniły funkcję dzielnicowych domów kultury. Uchwała Rady Miejskiej z 27 grudnia 1990 roku⁴, związana ze zmianą organizacji administracji we Wrocławiu, wprowadziła nową organizację tzw. placówek upowszechniających kulturę. Zamiast pięciu dotychczasowych oddziałów:

- Dzielnicowy Dom Kultury Wrocław-Krzyki,
- Dzielnicowy Dom Kultury Wrocław-Fabryczna,
- Dzielnicowy Dom Kultury Wrocław-Śródmieście,
- Dzielnicowy Dom Kultury Wrocław-Psie Pole,
- Staromiejski Dom Kultury we Wrocławiu,

powołanych zostało z dniem 1 stycznia 1991 roku aż 18 jednostek, które w części (9) do dziś funkcjonują pod zmienionymi nazwami i w innym porządku organizacyjnym. Były to:

- Dom Kultury „Agora”,
- Dom Kultury „Zamek”,
- Dom Kultury „Światowid”,
- Osiedlowy Dom Kultury „Popowice”,

---

3 Zob. panel „Instytucje kultury – redefinicja”: <https://kongres.kulturawroclaw.pl/wydarzenia/instytucje-kultury-redefinicja/> (dostęp: 14.01.2023 r.).

4 Zob. <https://baw.um.wroc.pl/UrządMiastaWrocławia/document/24914/> (dostęp: 14.01.2023 r.).

- Osiedlowy Dom Kultury „Huby”,
- Osiedlowy Dom Kultury „Gaj”,
- Osiedlowy Dom Kultury „Ołtaszyn”,
- Osiedlowy Dom Kultury „Pilczyce”,
- Osiedlowy Dom Kultury „Kozanów”,
- Osiedlowy Dom Kultury „Stabłowice”,
- Osiedlowy Dom Kultury „Muchobór”,
- Osiedlowy Dom Kultury „Pracze”,
- Klub „Pod Brzozami”,
- Klub „Pod Kolumnami”,
- Klub „Firlej”,
- Galeria „Entropia”,
- Klub Pracy Środowiskowej Urzędu Wojewódzkiego,
- Klub „Pod Papugami”.

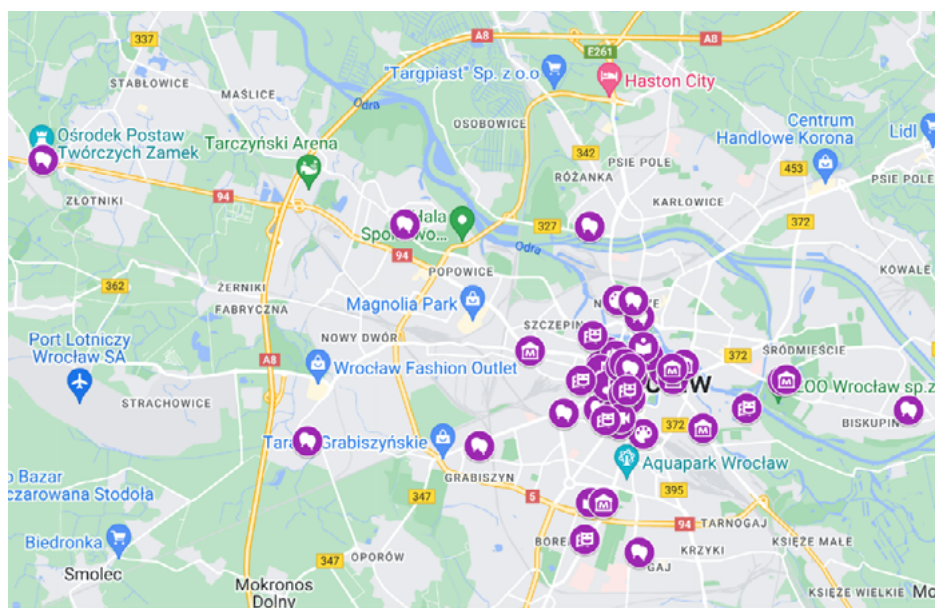
Dziś status instytucji o charakterze upowszechniającym kulturę ma siedem podmiotów:

- Centrum Kultury Agora,
- Centrum Kultury Wrocław-Zachód,
- Wrocławski Klub Anima,
- Wrocławski Klub Formaty,
- Ośrodek Postaw Twórczych Zamek (od 2 stycznia 2023 – wraz z Ośrodkiem Podstaw Twórczych),
- Ośrodek Działań Twórczych Światowid (wraz z Konturami Kultury),
- Ognisko Kultury Plastycznej im. Eugeniusza Gepperta.

Niewielka liczba instytucji kultury poza osiedlami centralnymi, takimi jak Stare Miasto czy Przedmieście Świdnickie, przez lata procentowała myśleniem o mieście jako o ośrodku, w którym po kulturę należy jeździć do centrum. Na zmianę tego paradygmatu wpłynęła na pewno rozproszona po całym mieście oferta wydarzeń w ramach Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016, realizowana zarówno odgórnie, jak i oddolnie, dzięki programowi mikroGRANTY ESK Wrocław 2016, który do dziś funkcjonuje jako Ogólnomiejski Program Wsparcia Oddolnych Inicjatyw Lokalnych Mikrogranty i zwraca uwagę na decentralizację działań kulturalnych (wyłączenie osiedla Stare Miasto, jako miejsca lokalizowania inicjatyw przez mieszkańców i mieszkanki). Miejsca dla kultury lokalizowane są poza centrum, w dużym stopniu

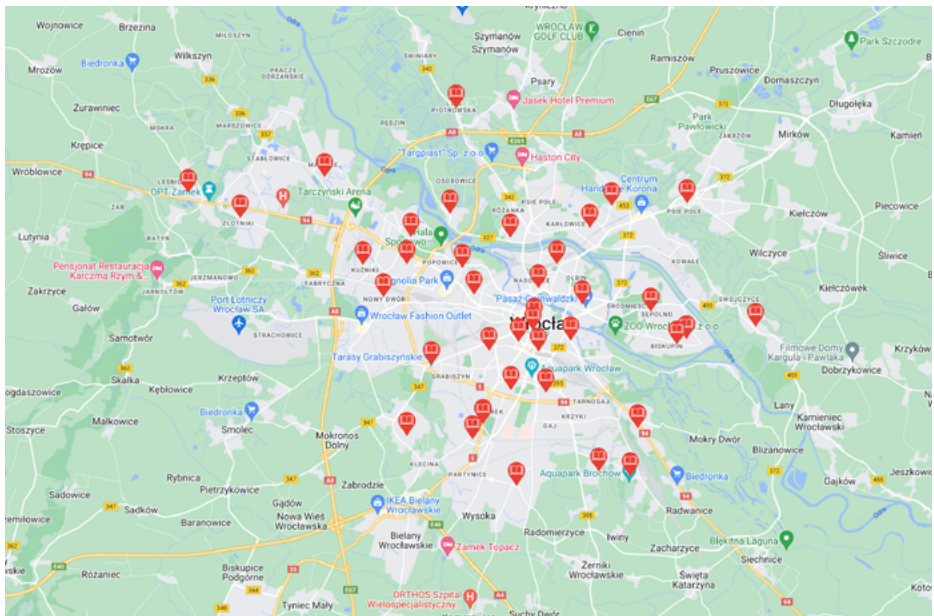
w obiegu nieformalnym, o czym dalej jeszcze będzie mowa. Spojrzenie na możliwości działania artystycznego, animacyjnego czy edukacyjnego na osiedlach zmieniła również wprowadzona w 2020 roku tzw. Duża Polityka Osiedlowa, będąca kontynuacją strategii Jacka Sutryka, który na fali kampanii prezydenckiej w 2017 roku zaczął wspominać o konieczności stworzenia miejsc do działań lokalnych na każdym wrocławskim osiedlu (a jest ich 48).

Mapa 1. Mapa instytucji kultury działających na terenie miasta Wrocławia (warstwa INSTYTUCJE KULTURY): <https://www.google.com/maps/d/u/2/edit?mid=1f16TA7lh9ilQeH7lqj7IjyflrZ1SxL0&usp=sharing>.

Dla pełnego obrazu niezdecentralizowanego krajobrazu instytucji niezbędne jest wspomnienie o Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Tadeusza Różewicza we Wrocławiu, która posiada 39 filii oraz dwa specjalne oddziały o większej kubaturze oraz możliwościach działania z odbiorcami i odbiorczyniami: Multicentrum i Centrum Biblioteczno-Kulturalnym FAMA. Jak można zobaczyć na poniższej mapie, filie rozproszone są po całym Wrocławiu i jest ich prawie tyle co osiedli. Nie oznacza to jednak, że na niemal każde osiedle przypada jedna filia, bo na Starym Mieście czy na Wielkiej Wyspie (osiedla Biskupin – Sępolno – Dąbie – Bartoszowice) zlokalizowanych jest ich więcej. Filie istotnie różnią się między sobą programem towarzyszącym regularnej działalności, co w dużym stopniu zdeterminowane jest infrastrukturą obiektów – część z nich funkcjonuje w osobnych budynkach, część wydzielona jest z większych całości. Kilka filii prowadzi działalność zbliżoną do upowszechniających instytucji kultury czy do Centrów Aktywności Lokalnej, oferując bogaty program edukacyjno-animacyjny.

Mapa 2. Wykaz filii Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Różewicza: <https://biblioteka.wroc.pl/filii/>

Kompleksowo o krajobrazie i charakterze samorządowych instytucji kultury, których organizatorem jest Gmina Wrocław, mowa jest w raporcie z 2020 roku – „Badanie miejskich instytucji kultury, ich potencjału i szans dla przyszłości”⁵. Prowadzone badania poruszały m.in. temat międzyobszarowej współpracy międzyinstytucjonalnej oraz deklaracyjnych i realnych aktywności na rzecz najbliższego otoczenia, w którym poszczególne podmioty funkcjonują.

Organizacje pozarządowe aktywne w polu wrocławskiej kultury

We Wrocławiu do końca 2022 roku zarejestrowanych było 4610 organizacji pozarządowych, z których, zgodnie z zapisami w rejestrach – 1618 podmiotów deklarowało działalność obszarze kultury i sztuki. Każda z organizacji może wpisać kilka wiodących obszarów, dlatego nie jest możliwe jednoznaczne wskazanie, ile z nich realnie w swojej działalności zajmuje się aktywnością w polu kultury, a dla ilu jest to jedno z zadań pobocznych. Wrocławskie NGO w większości przypadków aktywności swoje realizują ogólnomiejsko (choć niektóre działają też poza granicami miasta), a to w której jego części pojawią się z ofertą, zależy od zapotrzebowania na konkretny, praktykowany przez nie typ działań. Inny rodzaj działalności, osadzony bardzo lokalnie i skupiający się na specyfice osiedla, praktykują organizacje pozarządowe będące realizatorem zadania prowadzenia Centrum Aktywności Lokalnej (o czym obszerniej w dalszej części).

Przeglądając lokalizacje wrocławskich organizacji pozarządowych, szybko można zauważyć, że spora ich liczba widnieje pod jednym adresem. Jest to ul. Legnicka 65, przy której znajduje się Centrum Sektor 3 (przestrzeń przy dawnej zajezdni tramwajowej, prowadzona przez Fundację Umbrella). Pełni ono funkcję miejsca wspierającego działalność wrocławskich NGO (dostęp do szkoleń, praktyk, udostępnianie przestrzeni i sprzętu), użyczając swojego adresu dla organizacji do 5 lat działalności i nieposiadających własnej siedziby. W Sektorze można rezerwować przestrzeń do pracy biurowej i organizacji spotkań, jednak nie ma tu

---

5 Zob. https://www.wroclaw.pl/files/Badanie%20instytucji%20kultury/OE_wroclawskie%20instytucje%20kultury_Raport%20pelny.pdf (dostęp: 14.01.2023 r.).

możliwości zlokalizowania swojej stałej działalności, np. muzycznej, teatralnej czy wystawienniczej.

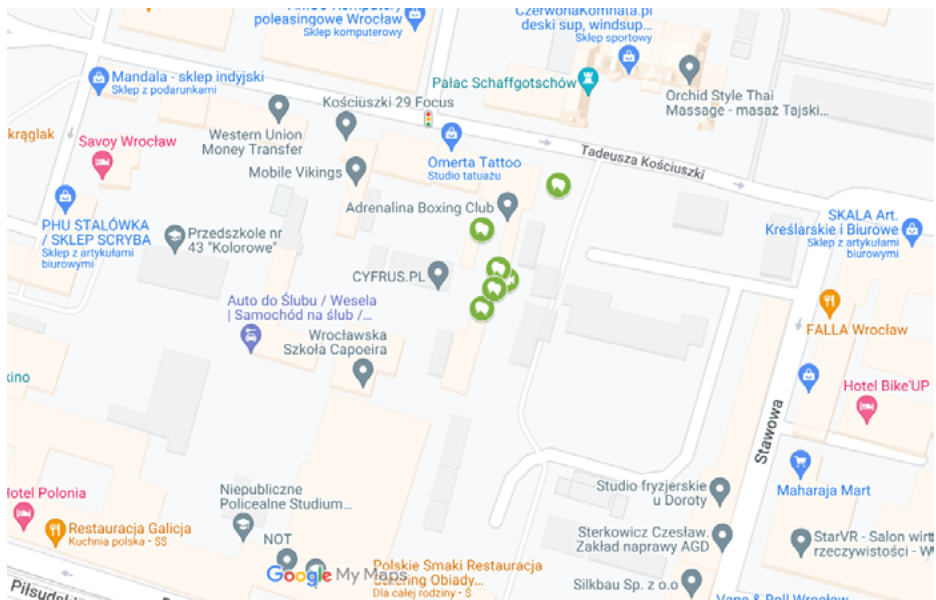
Po drugiej stronie Wrocławia, w dawnej zajezdni tramwajowej Dąbie, dzisiejszej Czasoprzestrzeni, prowadzonej przez Stowarzyszenie TRATWA, sytuacja wygląda inaczej – w dwóch halach oraz budynkach biurowych znajduje się wiele przestrzeni na wynajem – pod organizację spotkań, konferencji, koncertów, lecz także szkoleń, warsztatów czy też wystaw. Dodatkowo teren przed placówką nadaje się do organizacji większych wydarzeń o charakterze plenerowym. Swoje pracownie w dawnej zajezdni ulokowało kilka prywatnych inicjatyw artystycznych, m.in. Pracownia Witryna (sitodruk, grafika) czy Mojo Movies (produkcja filmowa).

Inne obszary koncentracji siedzib NGO występują najczęściej w zabudowie śródmiejskiej, co wynika ze struktury własnościowej lokali będących w gminnym zasobie. Udostępnianiem przestrzeni zajmuje się Zarząd Zasobów Komunalnych w porozumieniu z Wydziałem Partycypacji Społecznej Urzędu Miejskiego Wrocławia. Lista dostępnych w danym momencie lokali nie jest zamieszczona na stronach miejskich – należy zwrócić się z wnioskiem do wspomnianego Wydziału Partycypacji Społecznej (<https://www.wroclaw.pl/rozmawia/ngo-najem-lokali-wroclaw> oraz <https://bip.um.wroc.pl/sprawa-do-zalatwienia/9029/pozyskanie-w-najem-gminnego-lokalu-uzytkowego-w-trybie-bezprzetargowym-przez-organizacje-pozarządowa>).

Część miejsc jest rozproszona w przedwojennej zabudowie przyziemi oraz jako dawne lokale mieszkalne, istnieją jednak trzy mocne punkty na mapie, koncentrujące kilka siedzib NGO zajmujących się również kulturą. Mowa tu o „najjaśniejszym podwórku we Wrocławiu”, czyli przestrzeni w podwórku Ruskiej 46 (<https://ruska46.pl>), w obrębie której znajdują się m.in. Fundacja Rozwoju Artystycznego „Appendix”, Fundacja Kalejdoskop Kultur, Fundacja Pro Arte, Fundacja Dzielnica Wzajemnego Szacunku Czterech Wyznań, Fundacja Sztuka Forma, Fundacja TIFF Collective (z otwartą przestrzenią TIFF Centre), Stowarzyszenie Świat Nadziei (z Galerią ArtBrut), lecz również samorządowe instytucje kultury, takie jak Ognisko Kultury Plastycznej im. Eugeniusza Gepperta, BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej (Studio BWA oraz biura), Strefa Kultury Wrocław czy też prywatne firmy o charakterze artystycznym: Scena na Strychu Teatru AD SPECTATOIRES, a także liczne pracownie artystyczne, np. Marty Lech, Anieli Lubienieckiej i Jerzego Kosałki, czy kolektywów twórczych, jak IP Group – IP Studio.

Mapa 4. Podmioty działające w podwórku ul. Kościuszki 35 (warstwa NGO): <https://www.google.com/maps/d/u/2/edit?mid=1f716TA7lh9ilQeH7lqj7I7yflrZ1SxL0&usp=sharing>.

Kolejnym miejscem jest przestrzeń na osiedlu Nadodrze, przy pl. św. Macieja. Tutaj wokół placu, a także w odchodzących od niego ulicach i uliczkach znajduje się wiele budynków kamienicznych i przykamienicznych, w których swoje lokale mają np. Stowarzyszenie Teatr Akademia Wyobraźni, Teatr Strefa Otwarta, Fundacja Hobbit, Fundacja Dom Pokoju z prowadzonym przez siebie Łokietka 5 – Infopunktem Nadodrze, Fundacja Food Think Thank z pracownią i lokalem gastronomicznym, a nieopodal w kierunku Dworca Wrocław Nadodrze, w podwórku między ulicami Bolesława Chrobrego, Jagiellończyka i św. Wincentego znajdują się Fundacja Kilo Kultury, Stowarzyszenie na rzecz Animacji i Kultury Alternatywnej, Centrum Reanimacji Kultury, Fundacja EkoRozwoju, Dom Sztuki PajdArt prowadzony przez Towarzystwo Kultury Czynnej, ale też wspomniane wcześniej Kontury Kultury będące oddziałem samorządowej instytucji kultury – Ośrodek Działań Twórczych Światowid.

Nagromadzenie w jednym miejscu lub w bliskim sąsiedztwie tak wielu podmiotów działających w różnych reżimach organizacyjnych, ale w podobnym obszarze tematycznym niewątpliwie pozytywnie wpływa na wzrost potencjału do wspólnych aktywności – nie tylko o charakterze sieciującym (tworzenie ponadorganizacyjnych sojuszy, kolektywów etc.), lecz też rzeczniczym, mogących wpłynąć zarówno na poprawę warunków lokalowych, jak i możliwości wnioskowania o dodatkowe fundusze na działalność. Bardzo dobrym przykładem, jak można uporządkować informacyjnie oraz promocyjnie komunikację o takich „przestrzennych hubach”, jest wymieniona wyżej internetowa strona Ruskiej 46, na której można znaleźć kilka słów o historii miejsca, jego tożsamości budowanej przez zgromadzone dzięki Fundacji NeonSide neony czy na planie podwórka zlokalizować wszystkie podmioty. W inny sposób zebrana została przez Fundację Dom Pokoju wiedza o artystycznych inicjatywach zlokalizowanych na Nadodrzu, które dotąd poddane było przestrzennej i społecznej odnowie dzięki dwóm Lokalnym Programom Rewitalizacji, a które jest uwzględnione także w kolejnym etapie – tym razem w Gminnym Programie Rewitalizacji. Wraz z budową wizerunku tego dystryktu jako miejsca o rzemieślniczo-wytwórczym sznycie podjęto się stworzenia sieci Artystyczne Nadodrze, dzięki której udało się zgromadzić w jednym miejscu (<https://www.artystycznenadodrze.pl/>) wiedzę o większości tego typu organizacji, instytucji, przedsiębiorstw etc.

We Wrocławiu niewiele organizacji pozarządowych zajmujących się działaniami artystycznymi posiada własne siedziby z infrastrukturą nie tylko biurową, lecz również i wystawienniczą. Do największych z nich należą: Fundacja Art Transparent prowadząca Mieszkanie Gepperta (osiedle Stare Miasto) i organizująca wędrujący po całym mieście coroczny festiwal Przegląd Sztuki SURVIVAL, Fundacja WRO – Centrum Sztuki Mediów posiadająca przestrzeń udostępnioną publiczności w dwóch lokalizacjach – jako Centrum Sztuki WRO i Atelier WRO (obie na osiedlu Stare Miasto) czy Fundacja Op Enheim zarządzająca przestrzenią OP ENHEIM (również osiedle Stare Miasto).

Wiele miejsc ma natomiast bardzo interdyscyplinarny charakter, a przy tym pod swoim dachem mieści kilka działających na jego rzecz podmiotów o różnym statusie, ściśle ze sobą powiązanych osobowo – np. kulturalna, obchodząca w grudniu 2022 roku swoje 40-lecie Kawiarnia Artystyczna Kalambur, w której przez lata swoje miejsce miał Teatr Kalambur, funkcjonuje przy wsparciu Fundacji Kalambur. Operatorem Centrum Rozwoju Zawodowego Krzywy Komin jest Fundacja Open

Mind, lecz w tym samym miejscu swoją siedzibę ma również agencja GrupaKreatywni.pl. Inaczej sytuacja wygląda w wypadkach, kiedy większe organizacje pozarządowe zarządzające konkretnymi przestrzeniami użyczają miejsc do działania mniejszym podmiotom. I tak w przypadku CAL-u Centrum na Przedmieściu operator, Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych, zaprosiła do współdzielenia miejsca Fundację Teatr Układ Formalny. Od niedawna swoją przestrzeń ma też organizująca od wielu lat we Wrocławiu festiwal wizualno-muzyczny Eklektik Session – Fundacja Eklektik Art Charity, która zlokalizowana jest przy ul. Zamkowej (Eklektik Art).

W przeglądzie wrocławskich NGO, działających w polu kultury nie można pominąć takich podmiotów jak Kultura Równości, która jest największą i najprężniej działającą w mieście organizacją sojuszniczą i wspierającą społeczność LGBTQ+. Jako współorganizator Wrocławskiego Marszu Równości od lat walczy ona o widoczność w przestrzeni miejskiej, a przy tym prowadzi na Nadodrze Równe Miejsce – Centrum LGBT+ Wrocław, w którym odbywają się rozmaite wydarzenia, a także funkcjonuje Biblioteka LGBT+ oraz Queerowy Klub Książki.

Równie istotne są organizacje, które działają na rzecz kultur innych niż polska. Największym NGO skupionym na działaniach promujących m.in. kulturę ukraińską (ale przede wszystkim prowadzącym działania wspierające i doradcze) jest Fundacja Ukraina, która koordynuje dwa miejsca dostępne dla osób z doświadczeniem uchodźczym i migranckim – CUKR i Instytut Praw Migrantów. Społecznością białoruską opiekuje się Stowarzyszenie Białoruski Związek Solidarności oraz Fundacja Za Wolność Waszą i Naszą (z oficjalną siedzibą w Obornikach Śląskich). Wieloletnią aktywność mają za sobą organizacje działające na rzecz kultury żydowskiej – Fundacja Bente Kahan czy Fundacja Pro Arte odpowiedzialna m.in. za Festiwal Kultury Żydowskiej Simcha.

Duża Polityka Osiedlowa i jej konsekwencje dla pola kultury

Od momentu objęcia stanowiska Prezydenta Wrocławia przez Jacka Sutryka nakierowanie uwagi na osiedla nabrało przyspieszenia, co znalazło wyraz w ogłoszonej w 2020 roku Dużej Polityce Osiedlowej dotyczącej również kultury we Wrocławiu. Jak czytamy w dokumencie odnoszącym się do opisu Modelu Centrum Aktywności Lokalnej – „Głównym celem

DPO jest tworzenie efektywnych struktur społeczno-przestrzennych: osiedli kompletnych (wątek przestrzenno-urbanistyczny) i silnych społeczności lokalnych (wątek społeczny)⁶. Jej elementem jest program Silne Społeczności Lokalne, którego emanacją są tworzone od kilku lat i planowane Centra Aktywności Lokalnej, prowadzone przez startujące w konkursach wrocławskie organizacje pozarządowe, mające udokumentowane działania na lokalnym polu i zobowiązujące się na mocy podpisywanych umów do realizacji zadania zleconego przez Gminę Wrocław, tzn. do tworzenia i organizowania programu społeczno-kulturalnego centrum w oparciu o zdiagnozowane potrzeby mieszkańców i mieszkankę danego obszaru. CAL-e pojawiły się pod używaną dziś nazwą w 2018 roku, kiedy powstała grupa branżowa Wrocławska Sieć CAL ze Stowarzyszeniem Żółty Parasol (dziś: i Przyjaciele) jako liderem. Następnie w 2019 roku powstał Zespół Stały ds. CAL-i, składający się z przedstawicieli: Departamentu Spraw Społecznych, Wydziału Partycypacji Społecznej, Wydziału Kultury, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Wrocławskiego Centrum Rozwoju Społecznego, Dolnośląskiej Federacji Organizacji Pozarządowych i Stowarzyszenia Żółty Parasol. Konkursy na prowadzenie CAL-i ogłaszane są przez Wydział Partycypacji Społecznej, jednak większość jednostek prócz różnorodnego programu społecznego prowadzi również liczne działania kulturalne, w tym artystyczne. Dodatkowo rolą CAL-owców jest wzmocnienie procesów sieciujących lokalnych interesariuszy – zarówno osiedlowych przedsiębiorców i przedsiębiorczynie, miejskie jednostki (MOPS-y, Straż Miejska), jak i Rady Osiedli, placówki edukacyjne, instytucje kultury, niezależne inicjatywy i osoby.

Wszystkie te uwarunkowania sprawiają, że funkcjonujących obecnie 19 CAL-i (plus 9 organizacji będących w Sieci CAL, ale nie posiadających jeszcze formalnie tego statusu), będących partnerem w ogromnej liczbie działań ze społecznościami osiedli, ma bardzo duży wpływ na wiele aspektów lokalnego życia w mieście. Aktualnie wszystkie jednostki są „stowarzyszone” w sieci, która zakłada wzajemną współpracę, podnoszenie kompetencji, poznawanie się i informowanie o swoich aktywnościach. Wiele z obiektów zarządzanych przez NGO, mających status Centrum Aktywności Lokalnej, wyposażonych jest w świetną, nowoczesną

---

6 Zob. <https://drive.google.com/file/d/1S8STvqDrTiotEzjo4cudgobiUICTgezC/view> (dostęp: 14.01.2023 r.).

infrastrukturę, która pozwala na wiele aktywności okołartystycznych. Mimo funkcjonowania w sieci i podzielenia wspólnego modelu oraz wartości „każdy CAL ma unikatowy charakter”, dlatego w wielu placówkach miejsce dla siebie znalazły osoby twórcze czy nieformalne grupy/kolektywy twórcze. Niemal wszystkie CAL-e znajdują się na liście „Miejsc Przyjaznych Mieszkańcom i Mieszkankom” stworzonej oraz aktualizowanej przez Mikrogranty, dzięki czemu stają się one widoczne dla osób, które swoją przygodę z aktywnością lokalną (artystyczną również) dopiero rozpoczynają.

Mapa 5. Lokalizacje Centrów Aktywności Lokalnej (warstwa CAL-e): <https://www.google.com/maps/d/u/2/edit?mid=1f16TA7lh9ilQeH7lqj7I7yfrZ1SxL0&usp=sharing>

I tak wspomniane już Centrum na Przedmieściu prócz wielu aktywności teatralnych prowadzonych przez Fundację Teatr Układ Formalny gości u siebie również koncerty, spektakle taneczne. Rewir Twórczy (osiedla Strachocin – Swojczyce – Wojnów) prowadzi profesjonalne kursy rysunku oraz kursy ceramiki. Domek Kultury na Księżu (CAL „lotny”, czyli bez stałej siedziby) sezonowo organizuje koncerty młodych wrocławskich artystów i artystek, a także przygotowuje osiedlowego zina. Z zinu najmocniej słynie osiedle Ołbin, na którym właśnie premierę miał 7. numer magazynu „ZIN OŁBIN”, wydawanego przez Stowarzyszenie Żółty Parasol i Przyjaciele.

Działania kulturalne prowadzone w CAL-ach są w większości wysokojakościowe i nie mają, często traktowanego z góry, charakteru: kółek plastycznych/muzycznych/teatralnych etc. Ich potencjał rzadko dostrzegany jest przez osoby twórcze działające we Wrocławiu, które nie zdają sobie sprawy, jak świetne sprzęty i infrastrukturę lokalową obiekty te w większości posiadają. Jednocześnie z powodu swojej bezpłatnej oferty warsztatowej są one postrzegane jako konkurencja dla upowszechniających instytucji kultury, które za podobne spotkania często pobierają opłaty.

Rozwój SCAL (Sieć Centrów Aktywności Lokalnej) to niewątpliwym potencjał i przede wszystkim szansa na coraz szersze docieranie z aktywizującymi społeczność lokalne działaniami kulturalnymi do grup dotychczas nimi niezainteresowanych. Pozwala on także na zdecentralizowanie myślenia o wysokojakościowym programie kulturalnym jako dostępnym tylko w prestiżowym centrum miasta. Niewątpliwie jednak konieczna jest praca nad zbliżaniem do siebie podmiotów funkcjonujących w mieście w podobnych polach, lecz różnych obiegach, by zawnocześnie zapobiec narastającemu poczuciu rywalizacji o dostępne dobra materialne oraz odbiorców.

SIEĆ CENTRÓW AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

PROJEKT FINANSOWANY ZE ŚRODKÓW GMINY
Wrocław miasto spotkań

BISKUPIN SĘPOLNO DĄBIE @BISKUPINSTACJONALIZOWANIE	BÓREK @BOKINSTRATYKOWOJAZDOWANIEBOK	BROCHÓW @BYMAZE IN BROCHÓW	JAGODNO @BYSYNAZDODZIADAMA	KARŁOWICE RÓŻANKA @KARŁOWICARÓŻANKA	KARŁOWICE RÓŻANKA @KARŁOWICEKOSFERA	KOWALE @BICALKOWALE	KSIĘŻE @BODRZEK KULTURY
KSIĘŻE @BODRZEK KULTURY	MĄSLICE @BOSULALSKAL1	NADDORZE @BOWDZIE.NADDORZE	NOWE ŻERNIKI @BOKRZYK PRZYGOZA	ÓEBIN @BPAPASOLARÓŻANKA	ÓŁTASZYN @BTEATR.NABRUKU	PLAC GRUNWALDZKI @BPLACSRUNWALDZKI -GONCINA	POPOWICE PILCZYCE @BPPYCAKROZINA
PRZEDMIEŚCIE ÓŁAWSKIE @BCENTRUM NA PRZEDMIEŚCIU	PRZEDMIEŚCIE ÓŁAWSKIE @BCENTRUM.NOWE.LAKI	PRZEDMIEŚCIE ÓŁAWSKIE @BPRZEDPOKÓJ 113	PRZEDMIEŚCIE ŚWIÓNICZKIE @BODKONICZKIE	PSIE POLE ZAŁADANIE @BKLUBANIMAGINACYPICARNA @KAPUSPOLI	SĘPOLNO @BFBIRL	STRACHOCIN ŚWIÓCZYCE WÓDZÓW @BGRUPA 7 PASJA	SZCZEPIN @BSECCIE SZCZEPINA
TARNOGAJ @BCENTRUMAKTYWNOŚCI TARNOGAJCJAT	ZACISZE ZALESIE SZCZYŃNIKI @BICALC@PPINWJARÓŻANKA	ZAKRZÓW @BZHENIAJ ZAKRZÓW	ZŁOTNIKI @BZLOTNICKIE CENTRUM SPOTKAN				

W innych obiegach

Pole wrocławskiej kultury wypełnia również wiele zinstytucjonalizowanych podmiotów, dla których organizatorem jest Gmina Wrocław, ale jako placówki wychowania pozaszkolnego podlegają Dolnośląskiemu Kuratorowi Oświaty. Są to miejsca, w których bardzo często dzieci i młodzież mają styczność z profesjonalnymi aktywnościami twórczymi – muzycznymi, teatralnymi czy filmowymi. Są to:

- Młodzieżowy Dom Kultury Fabryczna,
- Młodzieżowy Dom Kultury Śródmieście (tu działania realizuje powołane Stowarzyszenie Kulturalne MDK ART),
- Młodzieżowy Dom Kultury Wrocław-Krzyki,
- Centrum Edukacji Kulturalnej Dzieci i Młodzieży – MDK im. Mikołaja Kopernika.

Jedynym pozostałym po reformach administracyjnych, prężnie działającym miejscem związanym ze spółdzielczością jest ulokowane na osiedlu Grabiszyn – Grabiszynek Centrum Kultury i Edukacji Bakara – Spółdzielni Mieszkaniowej Metalowiec. Odbývają się tam zarówno płatne, jak i bezpłatne zajęcia dla dzieci, młodzieży, dorosłych, a także działają Klub Seniora czy powołany z okazji jubileuszu 60-lecia SM Metalowiec – festiwal Bakariada, który co roku ma inny temat przewodni.

Równie ważne dla środowiska miejskiej kultury i rodzących się w niej zjawisk są wyższe uczelnie artystyczne. Wrocławska Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta jest największą w mieście artystyczną placówką; ulokowana w dwóch gmachach, posiada 19 przestrzeni galeryjnych oraz plenerową galerię plakatu na ul. Szewskiej⁷. Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego znajduje się w sześciu budynkach tworzących kampus przy pl. Jana Pawła II, w którym oczywiście znajdują się mniejsze i większe sale koncertowe. Akademia Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego w Krakowie – Filia we Wrocławiu od kilku lat znajduje się na osiedlu Szczepin, w nowym obiekcie, który otwarty jest na publikę z zewnątrz przede wszystkim za sprawą wystawianych spektakli⁸. Architektoniczna edukacja wyższa odbywa się na Wydziale

---

7 Wykaz zob. <https://www.asp.wroc.pl/pl/galerie-asp> (dostęp: 14.01.2023 r.).

8 Zob. <http://www.ast.wroc.pl/teatr-ast/repertuar/> (dostęp: 14.01.2023 r.).

Architektury i Urbanistyki Politechniki Wrocławskiej, który zlokalizowany jest na osiedlu Ołbin, więc nieco dalej od centrum, a budynek stanowi o specyficznym krajobrazie sąsiedztwa ul. Prusa. Obecność wydziału oraz studentów i studentek żywo oddziałuje na okolicę, która uzbrojona jest w niezbędną do studiowania tego kierunku infrastrukturę (wciąż funkcjonuje tu sklep plastyczny Ekierka, znajdują się liczne punkty druku i plotowania oraz powodzeniem cieszą się okoliczne piekarnie, cukiernie czy punkty gastronomiczne).

Długoletnią tradycję kształcenia osób zajmujących się animacją kultury ma ulokowane na Nadodrzu Policealne Studium Animatorów Kultury SKiBA, państwowa szkoła artystyczna kształcąca w sześciu zawodach: animator działań teatralnych, animator działań pantomimicznych, animator działań filmowych, animator działań arteterapeutycznych, animator tańca i animator czytelnictwa. SKiBA otwarta jest na publiczność, oferując wiele wydarzeń podsumowujących semestry. Dodatkowo podopieczni(-e) szkoły często zachęceni(-e) są do wychodzenia z aktywnościami w miasto, by sprawdzać swoje umiejętności w praktyce. Edukację artystyczną we Wrocławiu prowadzą ponadto m.in. Wrocławska Szkoła Fotografii AFA (Muchobór Mały), Liceum Sztuk Plastycznych im. Stanisława Kopystyńskiego (Przedmieście Świdnickie), Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Karola Szymanowskiego (Przedmieście Świdnickie i Powstańców Śląskich) oraz Szkoła Wyższa Rzemiosł Artystycznych i Zarządzania we Wrocławiu (Nadodrze).

Dodatkowo jako prywatne szkoły w bardzo dużej liczbie działają: szkoły rysunku, szkoły muzyczne, szkoły tańca czy też nastawione na świadczenie usług warsztatowych – komercyjne pracownie ceramiczne, malarskie, fotograficzne.

Poza obiegami

Ta część mapowania, mimo że znajdująca się w ostatniej partii materiału, stanowi jego najbardziej dopełniający obrazu całości fragment, a zarazem najbardziej obszerne pod kątem zróżnicowania wyróżnienie podmiotów, które nie występują w najbardziej rozpoznawalnych i komunikowanych przez miasto strukturach.

Sposób informowania o działających w polu wrocławskiej kultury organizacjach, prywatnych przedsiębiorstwach, niezależnych grupach

nieformalnych czy osobach twórczych, których organizatorem nie jest Gmina Wrocław, wielokrotnie podczas procesu Diagnozy poddawany był dyskusji jako zbyt mało wspierany przez Wydział Kultury. Jest to na pewno bardzo istotny dla środowiska aspekt współpracy z urzędem, który wymaga większej uwagi i pogłębiania w kolejnych procesach.

Naszą intencją w tej części mapowania jest wskazanie w większym stopniu na zjawiska niż konkretne podmioty, ponieważ świadomi jesteśmy, że wielu uczestników aktywnych w polu wrocławskiej kultury obecnie mogliśmy pominąć. Jak zostało to już wspomniane – niezależne inicjatywy, do których tutaj zaliczamy także podmioty działające formalnie, często celowo nie chcą być widoczne w mediach lokalnych czy social mediach i działają jako inicjatywy „latające” bądź w charakterze pop-upu.

Sformalizowane:

Najłatwiej w tym obszarze pola kultury jest „wyłapać” i osadzić lokalizacyjnie galerie czy przestrzenie o charakterze wystawienniczym. Z miejsc prowadzonych przez osoby prywatne lub firmy możemy wymienić: mia ART GALLERY, Platon Galerię Sztuki, Vivid Gallery (największa wrocławska galeria komercyjna), Galerię Arttrakt, Krupa Gallery czy 66P (definiująca się jako Subiektywna Instytucja Kultury).

W sztukach wizualnych, które skoncentrowane są na rzemiośle, warto zwrócić uwagę na kilka pracowni ceramicznych łączących działalność komercyjną (produkcja obiektów) z warsztatową. I tak na Nadodrze mamy m.in.: Galerię NADO, MaluMike, Piecownię czy Art. Mike, na Ołbinie pod koniec 2022 roku otworzyła się La Loba Design, a na pl. Grunwaldzkim od kilku lat funkcjonuje prowadzone przez spółdzielnię socjalną – Zakwas Studio. Na Gajowicach w podobnym klimacie mamy Pracownię Ceramiczną Toczona.

Projektowaniem grafiki i działaniami drukarskimi zajmują się ulokowane na Nadodrze: Odra Studio, Grupa Projektowa Kolektyf (posiadająca również galerię), Zerka Studio & Gallery, Drukarnia, Mutant Letterpress, Studio Rosochate czy Studio Morfia – Pracownia Artystyczna.

W polu sztuk performatywnych i teatralnych jako prywatne inicjatywy komercyjne prowadzone są m.in.: Scena Kamienica, Teatr Małego Widza – Filia we Wrocławiu, Wrocławski Teatr Komedia S.C. W. Dąbrowski, P. Okoński, Teatr na Ostrowie, Wrocławski Teatr Piosenki i Teatr 3 Krzesła.

Na uwagę zasługuje tu Art Hub Tamka, czyli budynek pouniwersytecki, kupiony przez prywatnego przedsiębiorcę jako inwestycja, tymczasowo

wynajmowany przez osobę prywatną, która podnajmuje tamtejsze przestrzenie na pracownie, galerie (np. Galeria u Agatki) czy sale prób, jednocześnie prowadząc klub muzyczny.

Osobno warto zaznaczyć salki prób, które służą składom muzycznym do spotykania się i grania. Największą sławą cieszy się Salka CRK, która doczekała się nawet monografii⁹. Inne tego typu miejsca to m.in. Proste i Krzywe na Hubach, RAVRAV na Szczepinie, Sound Depot na Popowicach (w zajezdni na Legnickiej) czy Plug&Play na Przedmieściu Oławskim. Wiele z nich to profesjonalne studia działające komercyjnie.

Niewątpliwie ważne znaczenie dla kulturotwórczych zjawisk mają miejsca, w których spotyka się „środowisko”, a które mają kawiarniano-klubowy charakter. I tak wspomniana już Art Cafe Kalambur jest przestrzenią mijania się środowiska zarówno teatralnego, jak i literackiego, a z racji bliskiego sąsiedztwa Uniwersytetu Wrocławskiego pojawia się tu również humanistyczne środowisko naukowe. Literatka to miejsce istotne dla twórców słowa, ale można tu też trafić na muzyczne jam session, dla których po zamknięciu kultowej Rury niewiele już pozostało miejsc we Wrocławiu. Jazz gości przede wszystkim w Vertigo Jazz Club & Restaurant, w którym niemal codziennie odbywają się muzyczne wydarzenia. Spotkania autorskie i wydarzenia okołoliterackie odbywają się w klubie PROZA (ten akurat prowadzony jest przez samorządową instytucję – Wrocławski Dom Literatury) czy w położonej po sąsiedzku Księgarni Tajne Komplety (miejsce partnerskie Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, prowadzone przez Fundację na rzecz Kultury i Edukacji im. Tymoteusza Karpowicza). Na terenie Starego Miasta znajduje się Księgarnia Hiszpańska. Placówka ta wielokrotnie zagrożona była zamknięciem ze względu na wysoki czynsz, a stanowi bardzo ważny ośrodek kultury iberyjskiej, w którym odbywają się spotkania, koncerty, warsztaty, a co najważniejsze – stanowi przyjazną przestrzeń dla młodych twórców poezji. Slamy poetyckie odbywają się również w klubie Surowiec, który jest przede wszystkim przestrzenią „LGBTQ+ friendly”, gdzie organizowane są m.in. drag show czy queer randki. Bardzo istotnym punktem spotkań środowiska sztuk wizualnych, a także młodej niezależnej sceny muzycznej jest klub Czula Jest Noc, zlokalizowany pod nasypem kolejowym. Przez lata funkcjonowania miejsce to zdążyło

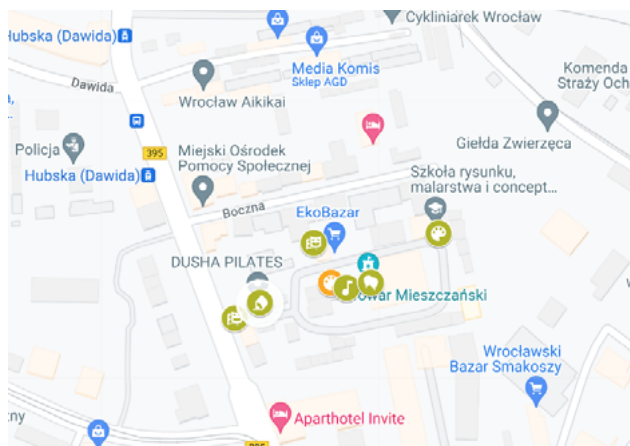
---

9 Zob. <https://strefakultury.pl/wp-content/uploads/2019/12/Kultura-alternatywna.-Strategie-istnienia-przypadek-Salki-CRK.pdf> (dostęp: 14.01.2023 r.).

się powiększyć, by nową salę przeznaczyć na cele głównie koncertowo-muzyczne (np. Uczulenie prowadzone przez kolektyw Regime). Dla lokalnej sceny klubowej punktem odniesienia jest również klub CIAŁO, który mieści się w wynajmowanych salach gmachu PKP S.A. Imprezy techno odbywają się na największą skalę w ulokowanym na ul. Tęczowej klubie TRANSFORMATOR. Miejsmem koncertów popularnych polskich artystów i artystek jest natomiast Stary Klasztor.

Podobnie jak w przypadku NGO, również wśród sformalizowanych inicjatyw warto wyróżnić przynajmniej dwa punkty na wrocławskiej mapie, w których zlokalizowanych zostało wiele prywatnych przedsięwzięć o charakterze kulturotwórczym.

Pierwszym z nich jest zespół postindustrialnych budynków na osiedlu Huby, w których znajdują się siedziby m.in. prywatnych szkół rysunku czy rzeźby, główna siedziba prywatnego Teatru Ad Spectatores, pracownia ONIMO Makiety Architektoniczne, Galeria Browaru Mieszczańskiego, Galeria EXIT (jedna z przestrzeni wystawienniczych ASP Wrocław) czy po prostu klub muzyczny. Mowa oczywiście o Browarze Mieszczańskim, który w tej części miasta odgrywa niezwykle ważną rolę. Jako miejsce działające w dużym stopniu komercyjnie przyciąga swoich klientów, oferując im jednocześnie możliwość bezpłatnego uczestnictwa w innych przedsięwzięciach kulturalnych o charakterze niekomercyjnym.

Mapa 6. Podmioty działające na terenie Browaru Mieszczańskiego.

<https://www.google.com/maps/d/ul/2/>

[edit?mid=1f16TA7lh9ilQeH7lqj71fyflrZ1SxL0&usp=sharing](https://www.google.com/maps/d/ul/2/edit?mid=1f16TA7lh9ilQeH7lqj71fyflrZ1SxL0&usp=sharing)

Drugim punktem zlokalizowanym również na dawnym obszarze dzielnicy Krzyki, a dokładniej na osiedlu Powstańców Śląskich, jest kompleks Pod Ciśnieniem. Przestrzeń budynków dawnego szpitala u zbiegu ul. Sudeckiej i al. Wiśniowej docelowo ma zostać przeznaczona na mieszkania i lokale usługowe, tymczasowo jednak wynajmowana jest pod biura i „coworking space” dla prywatnych najemców (agencje kreatywne, biura projektowe, studia tańca), firm kulturalnych (Teatr Małego Widza), ale w dużym stopniu również dla organizacji pozarządowych (Fundacja Przyjaźń Sztuka Edukacja, organizator projektu Lelenfant).

Niesformalizowane:

Wśród inicjatyw oddolnych prowadzonych przez pojedynczych twórców i twórczynie lub nieformalne kolektywy wiele ma charakter innowacyjny, mocno zaznaczający się w polu nie tylko wrocławskiej, lecz także ogólnopolskiej kultury.

Rozpoczynając od sztuk wizualnych, warto zwrócić uwagę na trzy inicjatywy: Galerię Magiel na Hubach, prowadzoną w przyziemnym lokalu po dawnym maglu przez dwójkę znajomych, którzy prócz zlokalizowania w niej swojej pracowni graficznej organizują tam z niezwykłą częstotliwością (ok. co 2 tygodnie) wystawy sztuki niezależnej. Galeria Nicponiej na Karłowicach ulokowana jest w wynajmowanym przez grupę studentek ASP domu – głównie na strychu i w ogrodzie. Odbywają się tutaj także koncerty i próby muzyczne. Na Ołbinie, w drugiej już lokalizacji i w innym obiekcie, wciąż z powodzeniem funkcjonuje Nowy Złoty, czyli niezależna galeria w kiosku, gdzie wystawiają się młodzi artyści i artystki z całej Polski.

Z gościnnych przestrzeni korzysta także np. Teatr Polski w Podziemiu, czyli grupa powstała po zmianie dyrekcji w Teatrze Polskim, która spotyka się m.in. w Centrum Sztuk Performatywnych Piekarnia lub w Dolnośląskim Centrum Filmowym. Teatr Improwizacji Improkracja występuje gościnnie we wspomnianym już klubie PROZA, a Teatr Ej.Aj, wieloletnia teatralno-performatywna grupa nieformalna, spotyka się na scenie Czasoprzestrzeni lub w lokalu Rady Osiedla Biskupin – Sępólno – Dąbie – Bartoszowice, czyli w Gnieździe na Potebni 41. Coraz bardziej liczne we Wrocławiu są też nieformalne grupy śpiewu – Grupa Vesna miejsce dla siebie znalazła w Przejściu Dialogu, a Kolektyw Kobietostan korzystał z przestrzeni Impartu.

Ważne jest, by nie tracić z oczu kultury wytwarzanej w miejscach wspomnianych już jako celowo usuwanych z oczu, które prócz tego,

że działają jako miejsca kultury, służą także osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. MiserArt – strefa kreatywna w labiryncie wykluczenia to miejsce prowadzone przez organizację pozarządową na Nadodrze, które poprzez aktywności rzemieślnicze pomaga stanąć na nogi mężczyznom w kryzysie bezdomności, a często również w chorobie alkoholowej. Dodatkowo obecnie świadczy ono pomoc osobom z doświadczeniem migranckim i/lub uchodźczym. Bardzo cennymi miejscami na mapie miasta są przestrzenie o charakterze squotów. Największy wrocławski squat Hulajpole tworzą mieszkańcy Domu Socjalnego im. Piotra Kropotkina, a zajmuje on obiekt na Bartoszowicach. Jest to miejsce organizacji wielu lokalnych aktywności, w którym funkcjonuje sąsiedzka biblioteka, sąsiedzka stacja rowerowa, ogród społeczny, gdzie odbywają się koncerty zagranicznych zespołów i kupić można kawę od zapatystów. Dodatkowo znajdują się tam mieszkania interwencyjne Kultury Równości. Wokół Federacji Anarchistycznej Wrocław zorientowana jest Akcja Lokatorska działająca w pobliżu Dworca Głównego na Rejtana 3. Z kolei na Księcia Witolda 78, w Zamencie, siedzibę ma Wolna Biblioteka, udostępniająca zbiory książek i czasopism równościowych. W drugiej połowie 2022 roku na Kuźnikach, w dawnym budynku pokolejowym, działalność rozpoczął stworzony przez środowisko anarchistyczne ośrodek Postój – Oddolne Centrum Społeczno-Kulturalne, który na początku stycznia 2023 roku został napadnięty przez grupy faszystujące i zdemolowany. Widoczność i obecność w świadomości mieszkańców i mieszkańek takich miejsc jest w podobnych momentach szczególnie istotna.

Mapowanie a inne materiały Diagnozy Wrocławskiej Kultury

W wielu dokumentach będących raportami podsumowującymi pojawiają się wątki zbieżne z celami mapowania. Zdecydowałyśmy się ich nie wyciągać z pierwotnych miejsc, a jedynie wskazać najważniejsze, zaznaczone w tych miejscach aspekty:

- w trakcie warsztatów o cechach szczególnych wrocławskiej kultury miejsca wymienione jako „kulturalne marki Wrocławia” mają różną skalę oraz organizatorów,
- w czasie warsztatów o języku i wartościach wskazano na rozbudzające

emocje dyskusje o zmianach lokalizacji niektórych miejsc istotnych dla wrocławskiego środowiska lub wręcz na pozbywanie się ich,

- w Samospisie, co już zostało wskazane, duże kontrowersje wzbudziło niewymienienie z nazwy pozainstytucjonalnych organizacji i podmiotów aktywnych w polu kultury,
- zarówno w Samospisie, jak i podczas warsztatów o cechach szczególnych i w fokusie z Radą Kultury pojawia się postulat nawiązania więzi i współpracy między CAL-ami a instytucjami kultury i osobami twórczymi,
- cykl spotkań wokół Twórczego Wrocławia Przyszłości uwidoczniał problem braku miejsca w oficjalnej komunikacji miasta (strona www, profile na social mediach) na niezależne inicjatywy kulturalne, których organizatorem nie jest Wydział Kultury,
- ten sam cykl w dużym stopniu poświęcony został rozmowie o braku realnych miejsc do uprawiania twórczości, czyli pracowni artystycznych, salek, bezpłatnych przestrzeni coworkingowych dla np. poetów(-ek), literatów(-ek),
- również w cyklu z osobami twórczymi wiele miejsca poświęcono rozmowie o tym, co tworzy „ducha miejsca/miasta”, i tu wskazanych zostało wiele wymienionych także przez nas w ostatniej części niezależnych czy nieformalnych punktów o charakterze kulturotwórczym,
- wskazane w warsztacie o węzłach i zależnościach jako węzłotwórcze lokalizacje umiejscowione są głównie w centrum miasta,
- jako ważny zasób wrocławskiej kultury wskazane przez WRK zostały miejsca i organizacje, które są albo NGO, albo tworzą obieg alternatywny.

Wrocławski Instytut Kultury

Anna Bieliz – animatorka i menadżerka kultury, absolwentka socjologii, historii sztuki, kulturoznawstwa oraz communication design na Uniwersytecie Wrocławskim. Główna koordynatorka programu Mikrogranty Wrocławskiego Instytutu Kultury oraz dyrektorka programowa Festiwalu Filmów o Mieście i Architekturze MIASTOmovie. Od 2014 roku współtworzy Wrocławską Fundację Filmową (w której odpowiada za program festiwalu MIASTOmovie). W latach 2015–2016 koordynowała projekty wymiany rezydencyjnej prowadzone we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku w ramach Programu Rezydencji Artystycznych A-i-R Wro (Europejska Stolica Kultury 2016). Zaangażowana w liczne lokalne projekty społeczne o charakterze animacyjnym, edukacyjnym i kulturotwórczym. Zwolenniczka „Wrocławia osiedlowego”, otwarta na wszelką współpracę międzysektorową.

Polityka kulturalna Wrocławia na tle innych miast

Portret polityki kulturalnej Wrocławia jest eksperckim opracowaniem na podstawie ilościowych badań własnych i analizy danych zastanych, prowadzonych przez DNA Miasta. Zawiera ono analizę działania systemów wsparcia dla organizacji pozarządowych w sześciu polskich miastach – Krakowie, Gdańsku, Poznaniu, Szczecinie, Katowicach i Wrocławiu.

Polityka kulturalna jest świadomym i konsekwentnym działaniem władz, prowadzonym w ramach prawa i za pomocą narzędzi określonych w odpowiednich ustawach, zmierzającym do tworzenia warunków do rozwoju kultury i sztuki, w tym w szczególności do umożliwienia autonomicznego prowadzenia działalności kulturalnej i wzmacniania uczestnictwa w kulturze. Polityka kulturalna nie ogranicza się tylko do kwestii sektorowych, ale z poszanowaniem dla kultury jako wartości autotelicznej uznaje ją za istotny czynnik rozwoju i wzmacnia jej rolę społeczną – w tym jej wpływ na budowanie spójnych społeczności, łączących je więzi i tożsamości oraz kreatywności.

Ogólnym celem polityki kulturalnej powinno być zawsze tworzenie warunków do rozwoju kultury i sztuki, ale na poziomie konkretnym cele te mogą być różnie definiowane. Prowadzone w ramach programu DNA Miasta badania wielokrotnie pokazały, że decydenci w bardzo różny sposób rozumieją swoją odpowiedzialność w dziedzinie polityki kulturalnej i jej zakres. To pierwszy obszar, w którym pojawiają się znaczące rozbieżności dotyczące tego, w jaki sposób powinna wyglądać dobra polityka kulturalna.

Raport „Miejskie Polityki Kulturalne”¹ pokazuje, że dla znacznej części urzędników (40%) polityka kulturalna jest „realizacją zadań własnych gminy w dziedzinie kultury”, „wypadkową wielu czynników instytucjonalnych i nieinstytucjonalnych”. Jedna trzecia urzędników (32%) definiuje politykę kulturalną poprzez funkcję usługową kultury (kultura ma odpowiadać na zastane potrzeby mieszkańców). Około 10% urzędników widzi w mieszkańcach podmioty działań w sferze kultury. Polityka kulturalna w tym ujęciu ma wspierać budowę więzi społecznych i głównie w tym – społecznym – kontekście się ją rozumie. Polityka kulturalna bywa też postrzegana jako wspieranie aktywności artystycznej oraz zapewnianie warunków do działania dla środowiska twórców. Z tej perspektywy kultura stanowi dla urzędników wartość samoistną, a funkcje usługowe miasta nie są nakierowane na mieszkańców, lecz artystów.

Analiza polityk kulturalnych jest w stanie pokazać, która z powyższych definicji najbardziej przystaje do lokalnej specyfiki. Różnice są widoczne na wielu poziomach, m.in.: w otoczeniu formalno-prawnym, w działalności miejskich instytucji kultury, dostępności do infrastruktury i uczestnictwie w kulturze, a także w finansowaniu różnorodnej działalności.

Doświadczenie badań DNA Miasta pokazuje, że najważniejsze różnice widać w kontekście podejścia władz do działalności organizacji społecznych i inicjatyw niezależnych. To one bowiem – ze względu na swoją zdolność do szybkiego reagowania na zmiany, innowacyjność i odwagę w podejmowanych działaniach – są zwykle źródłem zmiany w miejskiej kulturze.

Dlaczego warto przyglądać się konkursom dla kulturalnych NGO? Ponieważ działalność niezależnych twórców i animatorów kultury, grup nieformalnych i organizacji pozarządowych jest nieodłącznym elementem życia kulturalnego każdego z miast. Przedsięwzięcia tych podmiotów uzupełniają istniejącą ofertę, ale organizacje te są często jednymi z najbardziej aktywnych uczestników procesu tworzenia i realizacji lokalnej polityki kulturalnej. Dlatego też władze miast wypracowują specjalne systemy wsparcia finansowego bądź merytorycznego, przeznaczone na działalność pozainstytucjonalną w kulturze.

W jaki sposób władze objętych porównaniem miast wspierają swoje NGO? Zestawienie sumy środków, jakie Gdańsk, Katowice, Kraków,

---

1 Zob. <https://nck.pl/badania/raporty/raport-dna-miasta-miejskie-polityki-kulturalne> (dostęp: 6.03.2023 r.).

Poznań, Szczecin i Wrocław co roku przeznaczają na wsparcie organizacji pozarządowych prowadzących działalność kulturalną, pokazuje, że w latach 2019–2021 średnia tego wskaźnika dla 100 największych polskich miast wynosiła 2,4%. Objęte analizą miasta – poza Katowicami i Szczecinem – plasują się powyżej tej średniej.

Porównanie sumy środków dostępnych poprzez konkursy dla organizacji pozarządowych

Nazwa miasta	Rok	Suma środków w konkursach dla NGO w danym roku (zł)	Procentowy udział tych środków w budżecie na kulturę (w części bieżącej)
Gdańsk	2019	4 178 233	4,6%
	2020	4 828 649	5,6%
	2021	5 838 280	6,4%
Katowice	2019	538 000	0,8%
	2020	900 000	1,7%
	2021	500 000	0,9%
Kraków	2019	6 955 000	2,9%
	2020	6 980 000	3,1%
	2021	6 773 500	2,6%
Poznań	2019	8 250 000	7,0%
	2020	11 250 000	10,6%
	2021	11 970 000	10,0%
Szczecin	2019	1 490 000	2,4%
	2020	1 570 000	2,6%
	2021	1 570 000	2,3%

Nazwa miasta	Rok	Suma środków w konkursach dla NGO w danym roku (zł)	Procentowy udział tych środków w budżecie na kulturę (w części bieżącej)
Wrocław	2019	8 550 000	5,6%
	2020	7 588 000	4,9%
	2021	8 440 000	5,1%

Najwięcej na konkursy dla NGO przeznaczają władze Poznania, a najmniej – Katowic. Analiza systemów wsparcia kulturalnych NGO w poszczególnych miastach ujawnia różne modele działania – nie tylko ilościowe, ale przede wszystkim jakościowe.

W 2020 roku zmiana formuły konkursów dla NGO: otwarty konkurs dla wszystkich zainteresowanych oraz konkurs na wydarzenia i konkursy na działania kulturalne. Powodem zmiany była chęć uniknięcia konieczności konkurowania o te same środki dwóch zupełnie odmiennych od siebie rodzajów kulturalnej działalności. Konkursy na działania kulturalne służą wspieraniu inicjatyw włączających, integrujących mieszkańców (animacja i aktywizacja). Konkurs na wydarzenia kulturalne zakłada organizację dużych wydarzeń i znaczących dla miasta imprez.

Gdańsk

Kwoty przeznaczone na konkursy w 2022 roku wyniosły odpowiednio:

- na wydarzenia kulturalne: 1 488 200 zł,
- na działania kulturalne: 488 000 zł,
- na działania edukacji kulturalnej: 200 000 zł.

Konkursy na tych samych zasadach ogłaszane co najmniej od 2019 roku, przy zmieniających się budżetach na poszczególne zadania:

Katowice

- na edukację kulturalną i regionalną zmalały o 20 000 zł (cięcie o 22%),
- na inicjatywy kulturalne z 900 000 zł w 2020 do 480 000 zł w 2022.

Od 2020 roku konkursy ogłaszane są na początku grudnia roku poprzedzającego realizację projektów, by umożliwić zaplanowanie działań i realizację projektów.

Rozbudowana polityka grantowa dla organizacji pozarządowych:

- koncentracja na wydarzeniach,
- sezonowość ogłaszanych konkursów,
- konkursy przeznaczone na wsparcie konkretnej branży (np. księgarne, kina),
- praktyka konkursów wieloletnich,
- konkursy precyzyjnie oddające oczekiwania organizatorów.

Kraków

Na roku 2022 ogłoszono 10 konkursów. Łączny budżet nowych konkursów na działalność organizacji pozarządowych wyniósł 8 295 000 zł. Dodatkowo: 120 000 zł z konkursu wieloletniego na kontynuację krakowskich tradycji muzycznych, ogłoszonego w 2021 roku; 375 000 zł na prezentację twórczości krakowskiego środowiska artystów sztuk pięknych; 300 000 zł na całoroczną działalność chóru o międzynarodowej renomie na obszarze Gminy Miejskiej Kraków; oraz 2 410 000 zł na całoroczną działalność prowadzoną stacjonarnie (konkurs z 2018).

Władze przeznaczają (procentowo) najwięcej środków na działania kulturalne organizacji pozarządowych. Łączna suma środków dla NGO w 2022 roku wyniosła 11 445 000 zł.

Poznań

Sposób ogłaszania konkursów (towarzyszące materiały) pokazuje również, że urząd wykorzystuje konkursy jako element realizacji miejskiej strategii polityki kulturalnej i stara się wspierać organizacje pozarządowe w przygotowaniu ofert odpowiedniej jakości.
Praktyka grantów wieloletnich.
Praktyka tzw. „małych grantów”.

Konkursy nie podejmują skonkretyzowanych celów miejskiej polityki kulturalnej; funkcjonują jako ogólnie sformułowane zaproszenie do składania ofert.

W 2022 roku ogłoszono:

Szczecin

- konkurs ogólny „Oferta Programowa 2022” z pulą środków 330 000 zł (i maksymalną dotacją w kwocie 30 000 zł),
  - druga edycja konkursu „Oferta Programowa 2022” z budżetem 350 000 zł (i maksymalną dotacją w kwocie 30 000 zł).
  - Ponadto w 2021 roku ogłoszono:
  - ogólny konkurs na kwotę 900 000 zł oraz drugi, mający na celu wsparcie festiwalów, przeglądów i przedsięwzięć o znaczeniu wizerunkowym dla miasta z budżetem 670 000 zł,
  - konkurs na mikrodotacje. Przy budżecie 45 000 zł można było uzyskać dofinansowanie w wysokości od 500 do 2 000 zł.
-

Wnioski dla Wrocławia

Formuła wrocławskich konkursów dla organizacji pozarządowych jest wyjątkowa w skali całego kraju. Pozornie mieści w sobie propozycje dla wszystkich – dużych organizacji pozarządowych zaangażowanych w wydarzenia kulturalne o ogólnopolskim zasięgu; dla mniejszych organizacji prowadzących działania o charakterze lokalnym oraz dla grup nieformalnych. Program Mikrograntów zasługuje tu na szczególne uznanie – nie tylko ze względu na swoją innowacyjność, ale przede wszystkim na konsekwentne stosowanie tego rozwiązania i jego rozwój opierany na przeprowadzonych badaniach i ich ewaluacjach.

Jednocześnie wrocławskie konkursy pokazują, że władze miasta pozostawiają w swoich rękach kluczową rolę w decydowaniu nie tylko o tym, które wydarzenia będą organizowane, ale także, jakim budżetem będą dysponować. Ponad 83% środków rozdysponowanych jest w konkursach, które są zorganizowane pod konkretne wydarzenie i jego organizatora. Część z tych konkursów jest organizowana na podstawie art. 12 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, co oznacza, że jego ogłoszenie poprzedza wniosek ze strony organizacji pozarządowej o dofinansowanie zadania o danym charakterze – np. wydarzenie pt. Międzynarodowy Festiwal Teatrów dla Dzieci „Dziecinada”. Wnioski inicjujące taki tryb zadania nie są dostępne publicznie – trudno więc ocenić, w jaki sposób i za pomocą jakich kryteriów przedstawiciele Urzędu Miejskiego podejmują decyzję. Dodatkowo, władze Wrocławia mają jeszcze jedną formę wspierania najbardziej uznanych wydarzeń organizowanych przez podmioty pozarządowe – są to konkursy organizowane na podstawie uchwały Rady Miejskiej Wrocławia (na konkretne wydarzenia organizowane przez konkretne osoby czy podmioty).

Formuła przyjętych konkursów oznacza dla NGO, że w przeważającej większości przypadków komisja oceniająca nie ma możliwości oceny danego pomysłu na tle innych. W konkursach o bardziej otwartej formule i z relatywnie dużym budżetem – takich jak w Poznaniu – może ona ocenić złożone oferty w szerszym kontekście i uznać, które z dużych wydarzeń zasługują na wsparcie i w jakiej wysokości. W otwartej formule konkursowej komisja oceniająca – widząc inne pomysły i wnioskowane budżety na ich realizację – mogłaby np. rekomendować obniżenie proponowanej wysokości dotacji, by dać większą szansę na rozwój innych wydarzeń.

Takie podejście do konkursów nie tylko ułatwia dokonywanie naturalnej zmiany w ofercie kulturalnej miasta, ale również nie stawia urzędu w roli kuratora. Wrocławska formuła konkursowa zmusza bowiem urzędników i polityków w większości przypadków do arbitralnego określenia listy wspieranych wydarzeń w danym roku. To urząd ustala wysokość maksymalnego wsparcia danego wydarzenia, a więc odgórnie determinuje skalę jego rozwoju. Można uznać, że taka praktyka wynika z wnikliwej obserwacji lokalnej sceny kulturalnej i ma na celu zapewnienie stabilności, profesjonalizacji i rodzaju instytucjonalizacji opartej na systemie zaufania i chęci wsparcia najważniejszych wydarzeń.

Charakterystyka tego systemu może jednocześnie jednak budzić duże wątpliwości i obawy na przyszłość. Zmiana władzy, osób decyzyjnych i sposobu ich patrzenia na kulturę może przynieść ze sobą zupełnie inny zestaw wartości, które posłużą do oceny wydarzeń i projektów. System nie jest przejrzysty, choć jednocześnie może być efektywny – tzn. umożliwia dobre warunki do rozwoju najciekawszym wrocławskim wydarzeniom kulturalnym.

Warto jednak pamiętać o wątpliwościach, które towarzyszą nie tylko autorowi niniejszego opracowania. Swoją wyraz znalazły one także w dokumencie „Kultura – Obecna! Diagnoza potencjału kulturowego Wrocławia oraz Strategia Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+”, w której znajdują się odniesienia do charakterystyki wrocławskiego modelu wsparcia organizacji pozarządowych w formule konkursowej: „O ile konkursy organizowane przez władze uznaje się za przejrzyste, to uczestnicy pola kultury często mają przekonanie, że są one »szyte na miarę« określonych podmiotów i służą finansowaniu dużych przedsięwzięć, a w efekcie niewiele funduszy pozostaje dla innych działań, wzmacnia się natomiast przekonanie, że aby zdobyć pieniądze, trzeba być bliżej organów decyzyjnych” (s. 26).

Bycie „bliżej organów decyzyjnych” jest bardzo nieprecyzyjnym opisem relacji twórca – urząd – władza, co oznacza istnienie nieformalnych relacji i modeli podejmowania decyzji opartych na innych niż wyłącznie merytoryczne przesłankach. Utrzymywanie się takiego stanu rzeczy znacznie utrudni wprowadzanie jakichkolwiek zmian w sposobie prowadzenia polityki kulturalnej.

Artur Celiński – współtwórca i zastępca redaktor naczelnej „Magazynu Miasta”, w ramach programu DNA Miasta wspiera rozwój działań społecznych i zrównoważenie miejskich inwestycji; autor podcastów – w tym projektu „miastopoczucie”; twórca programu Międzymieście; komentator życia publicznego, wykładowca akademicki, miejski aktywista i trener.

Wrocławska kultura w liczbach i wydarzeniach 2019–2023

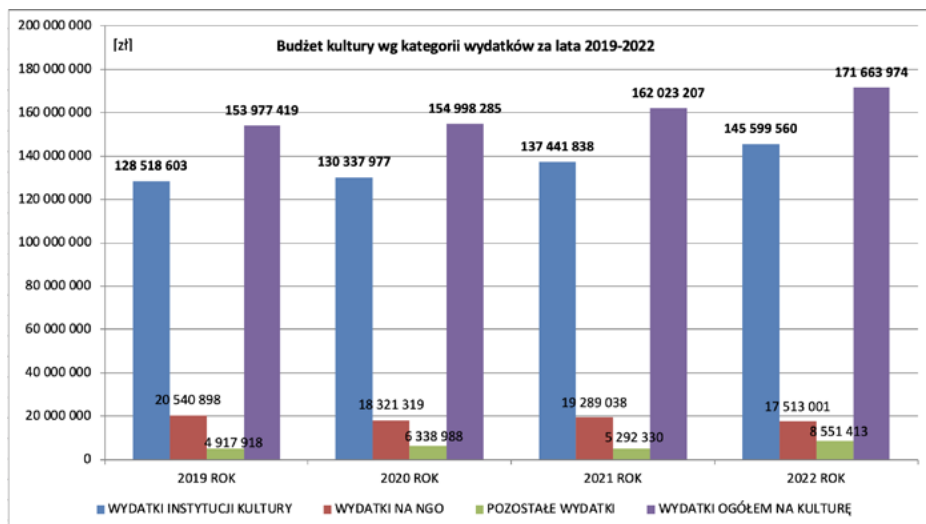
W tej części Diagnozy przedstawiamy dane liczbowe oraz fakty opisujące stan samorządowego pola wrocławskiej kultury za lata 2019–2023, dla którego organizatorem oraz partnerem jest Gmina Wrocław.

Polityka kulturalna miasta, zgodnie z obowiązującym prawem, w tym zwłaszcza z ustawą o samorządzie gminnym oraz ustawą o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, obejmuje zarówno zadania własne Wrocławia, miasta na prawach powiatu, jak również zadania fakultatywne. Analiza praktyki budżetowej pokazuje, że w znakomitej większości realizowane są one poprzez finansowanie instytucji kultury w ramach ich budżetów podstawowych oraz ustanawianie kadr kultury przez inicjowanie i koordynowanie procesu powoływania dyrektorów instytucji kultury, dla których gmina jest podmiotem prowadzącym lub współprowadzącym. W dalszym ciągu polityka kulturalna ma na celu zapewnienie warunków dla rozwoju kultury poprzez zabezpieczenie środków na niezbędne inwestycje. Kolejnym ważnym obszarem jest wsparcie działań społecznych w kulturze podejmowanych przez organizacje pozarządowe, twórców, twórczynie i działaczki, działacze kultury; wreszcie przedsięwzięć na rzecz promocji kultury oraz jej polityki prestiżu poprzez przyznawanie nagród i stypendiów. Za każdym ze wskazanych obszarów wrocławskiego pola kultury kryją się fakty ujęte w przedstawionych poniżej informacjach.

Budżet i finanse kultury

Budżet na kulturę w latach 2019–2022 [wykonanie]

Wykres. Budżet w rozbiciu na instytucje kultury i NGO oraz pozostałe wydatki (m.in. stypendia, nagrody, zakup usług).

W ujęciu kwotowym budżet na kulturę cały czas wzrasta. W rozbiciu na poszczególne kategorie ten wzrost widać również w wydatkach na instytucje kultury. Środki przeznaczane dla organizacji pozarządowych oscylują między 17 a 20 mln zł. Zmiany proporcji finansowania uzależnione są od czynników obiektywnych (pandemia, gospodarka, możliwości NGO). Delikatny wzrost pozostałych wydatków to wynik m.in. umowy na wynajem kina w celu realizacji zadań związanych z Kinem i Festiwałem Nowe Horyzonty.

W ogólnym komentarzu odnoszącym się do obecnej i przyszłej sytuacji finansowej wrocławskiej kultury należy podkreślić wpływ niekorzystnych warunków makroekonomicznych, takich jak znaczący wzrost inflacji po roku 2021, a w konsekwencji radykalny wzrost kosztów finansowania kultury, przy jednoczesnych obniżonych dochodach samorządu.

Pozytywnym w tej sytuacji zjawiskiem jest fakt, że w odróżnieniu od wielu innych samorządów Wrocław nie obniżył nominalnego budżetu kultury. Natomiast w ocenie przyszłej sytuacji budżetu należy wskazać na wzrost długoterminowych zagrożeń związanych z inflacją: rosnące koszty stałe (wydatki bieżące) w kulturze, spadek realnych nakładów na kulturę, spłaszczenie siatki płac oraz konieczne oszczędności w bieżącym funkcjonowaniu.

Instytucje kultury

Od stycznia 2023 roku działa 25 instytucji kultury, dla których organizatorem jest Gmina Wrocław. Są to podmioty funkcjonujące w różnych formach – zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194), ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 27 czerwca 1997 o bibliotekach – (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479), dla których głównym celem statutowym jest działalność kulturalna.

Tabela. Liczba wrocławskich instytucji kultury (wg kategorii).

Kategorie instytucji	2019	2020	2021	2022	2023*
filharmonie i zespoły chóralskie	2	2	2	2	2
teatry	4	4	4	4	4
muzea	3	3	3	3	3
galerie sztuki	3	3	3	3	3
domy kultury, ogniska artystyczne	11	11	11	11	8
ośrodek badań i dokumentacji	1	1	1	1	1
biblioteki	1	1	1	1	1(38)**
inne	2	2	2	3	3
Razem	27	27	27	28	25

* stan na 1.01.2023, ** filie

Przedstawionej w powyższej tabeli agregacji instytucji (domy kultury, biblioteki itd.) nie można oczywiście traktować w sztywnych granicach. Przykładami mogą być tutaj: Ośrodek Pamięć i Przyszłość, który w zakresie swej działalności realizuje też czynności charakterystyczne dla muzeów; Instytut im. Jerzego Grotowskiego, który spełnia również funkcje ośrodka badawczego; filie Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Różewicza, które pełnią rolę domów kultury. Każda z instytucji prowadzi jednocześnie, w większym lub mniejszym zakresie, działalność związaną z edukacją kulturalną. Trzeba też wspomnieć, że dwie z powyższych jednostek są współprowadzone z innymi podmiotami, co oznacza dodatkowe środki na ich działalność kulturalną – Ośrodek Pamięć i Przyszłość współprowadzony jest przez miasto z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, natomiast Narodowe Forum Muzyki z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Województwem Dolnośląskim. Szczegółowy wykaz samorządowych instytucji kultury znajduje się w rozdziale o mapowaniu.

Perspektywa ostatnich czterech lat to okres zmian na instytucjonalnej mapie kulturalnej miasta. Najważniejszą z nich była z pewnością konsolidacja pola instytucjonalnego poprzez połączenie sześciu podmiotów w trzy, a tym samym zmniejszenie ich ogólnej liczby z 28 do 25. W tym kontekście warto podkreślić decyzję o powstaniu Wrocławskiego Instytutu Kultury – jednostki nowego typu, sprofilowanej na zachowanie i rozwój dziedzictwa Europejskiej Stolicy Kultury oraz na budowanie sprężystości pola kultury poprzez sieciowanie instytucji i mapowanie wspólnych zasobów przy jednoczesnym włączaniu się tej instytucji w spektrum miejskich strategii politycznych.

Prowadzono także działania inwestycyjne i remontowe. Wybudowano i otworzono nowe filie Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Różewicza na osiedlach Jagodno i Sołtysowice. Wyremontowano i otworzono Willę Karpowiczów – ważną przestrzeń twórczą prowadzoną przez Fundację Olgi Tokarczuk we współpracy z Wrocławskim Domem Literatury.

Istotnym procesem, który dokonał się w latach 2019–2023, była stabilizacja instytucjonalnego pola wrocławskiej kultury. W związku z decyzją o sprzedaży tzw. dawnego Pałacu Hatzfeldów, uruchomiono tymczasową siedzibę BWA Awangarda na Dworcu Głównym we Wrocławiu. Dotychczasowa siedziba przy ul. Wita Stwosza, od lat kontestowana z powodów nieustawności, trudności w aranżacji i ekspozycji sztuki, wymagała gigantycznych nakładów finansowych w celu jej

przebudowy i dostosowania. Tymczasowa siedziba BWA na dworcu posiada 1109,30 m² powierzchni prostej, ale nieoczywistej; znajduje się w trudnej przestrzeni budynku odwiedzanego jednak przez ogromną liczbę ludzi. Galeria w tym miejscu ma działać do czasu podjęcia decyzji dotyczących docelowej siedziby dla BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej. W tej sytuacji rozpoczęto proces konsultacji związanych z nową siedzibą BWA – najpierw wewnątrz instytucji, a w kolejnym etapie we współpracy z Polskim Funduszem Rozwoju i Miastem Wrocław. Rozważano wiele opcji, a BWA po wielomiesięcznych pracach koncepcyjnych określiło pożądane dla instytucji scenariusze rozwoju. Opierając się właśnie na nich, podjęto decyzję, że galeria główna BWA miałaby być zlokalizowana przy ul. Kolejowej, w dawnych halach produkcyjnych, na powierzchni przynajmniej 2 tys. m². Takie umiejscowienie daje instytucji nie tylko ogromny potencjał wystawienniczy i lokalizacyjny, ale również środowiskowy – bliskość parku im. Lesława Węgrzynowskiego. Kluczowe decyzje w tej sprawie powinny zapaść na przełomie 2023/2024.

Wyzwaniem wciąż pozostaje należąca do Strefy Kultury Wrocław (SKW) sala Impartu przy ul. Mazowieckiej. Ze względu na jej fatalny stan techniczny podjęto decyzję o znalezieniu nowej sali teatralno-muzycznej. Udało się stworzyć ją w budynku starej filharmonii przy ul. Piłsudskiego, gdzie od kwietnia 2023 roku funkcjonuje nowa scena, a na widowni może zasiąść 400 osób. Dotychczasowa sala Impartu wciąż czeka na swój masterplan, natomiast nowa scena przy ul. Piłsudskiego wymaga nakładów remontowych.

Bardzo ważnym było także ustabilizowanie sytuacji Kina Nowe Horyzonty. Dzięki decyzji Prezydenta o 10-letnim wynajmie pomieszczeń udało się zapewnić dobre warunki rozwoju dla tej wiodącej marki przez najbliższe 10 lat.

WYZWANIA INWESTYCYJNE

Inwestycje oraz utrzymanie zasobów wrocławskiej kultury w dobrym stanie są ogromnym wyzwaniem na przyszłość. Nowe obiekty, niezbędne remonty starych siedzib, długoletnie zaniedbania i palące konieczności. Nowe przestrzenie zaadaptowane na potrzeby sztuki.

Plany remontów i kolejne przebudowy. Budżet miasta nie udźwignie samodzielnie tych działań. Potrzebujemy wsparcia państwa lub UE. Mamy świadomość, że rozrastające się osiedla także potrzebują sprawnych instytucji i ośrodków kultury. Pracujemy nad nowym miejscem dla BWA – jako najnowocześniejszą w kraju przestrzenią galeryjną dedykowaną sztuce współczesnej; salą dla SKW – chcemy zachować w działaniu Impart Centrum i zastanowić się nad przyszłością sali przy ul. Mazowieckiej.

Planujemy inwestycje dla Wrocławskiego Teatru Lalek, gdzie mija 15 lat od ostatniego remontu, oraz OPT Zamek, gdzie od dziesięcioleci brak poważnego remontu. Tutaj wyzwaniem pozostają niszczące piwnice, brak dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, niewykorzystany potencjał sali teatralno-muzycznej czy amfiteatru z ogromnym terenem zielonym wokół. Równocześnie wiemy, że takie obiekty jak Narodowe Forum Muzyki czy Teatr Muzyczny Capitol za kilka lat będą potrzebowały planu na działania remontowe i naprawcze – oba obiekty mają już lub za chwilę będą miały po 10 lat. Jesteśmy też pewni, że we Wrocławiu nie wybudujemy muzeum sztuki współczesnej. Co zatem z bunkrem przy pl. Strzegomskim.

Podobną, w kategorii planów dalekosiężnych, była decyzja Prezydenta Jacka Sutryka o chęci kontynuacji tego, co zaproponowała i za miejskie pieniądze przez wiele lat budowała Krystyna Meissner jako Międzynarodowy Festiwal Teatralny Dialog – Wrocław. Kolejnym z działań o charakterze stabilizacyjnym była pomoc miasta dla zespołu Teatru Polskiego w Podziemiu, który na skutek kadrowych decyzji dyrekcji i organizatora (Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego) rozpadł się i stanął na krawędzi. Wreszcie podjęto także działania stabilizujące sytuację Festiwalu Jazz nad Odrą.

Innym ważnym obszarem zmian w polu instytucjonalnej kultury było rozszerzenie sprawozdawczości merytorycznej instytucji oraz pełna jawność i przejrzystość sprawozdań publikowanych od kilku lat w BIP-ach instytucji.

Institucje kultury tworzone są także przez ich kadry – 10 nowych dyrektorek i dyrektorów to część zmiany pokoleniowej w zarządzaniu, której towarzyszy wyraźne przekształcenie sposobu przeprowadzania

konkursów na stanowiska dyrektorskie. Jego elementami stały się: publikacja w BIP przed rozstrzygnięciem konkursu koncepcji na prowadzenie instytucji napisanych przez kandydatów oraz skład komisji konkursowych z wyraźną reprezentacją pracowników danej instytucji i ekspertów, a minimalną urzędników. Niezwykle ważną częścią zmian jest wprowadzenie jasnych zasad decydowania o przeprowadzeniu konkursu lub wydłużeniu powołania dyrektora, dyrektorki danej instytucji – informacja pojawia się na rok przed zakończeniem kadencji, decyzje podejmowane są przez Prezydenta w oparciu o publikowane wcześniej w skali rocznej sprawozdania merytoryczne i finansowe, udział w tym procesie bierze również strona społeczna – Wrocławska Rada Kultury.

W latach 2019–2023 zmiany w kierowaniu instytucjami kultury, także z uwagi na ich powstawanie i łączenie, objęły:

- Teatr Muzyczny Capitol [od 2021 roku nowy dyrektor Hubert Zasina i dyrektor artystyczny Konrad Imiela],
- Muzeum Współczesne Wrocław (w organizacji) [od 2021 roku nowa dyrektorka Sylwia Świsłocka-Karwot],
- Centrum Kultury Wrocław-Zachód [od 2022 roku nowa dyrektorka Elwira Szwedo-Mazurkiewicz],
- Ośrodek Pamięć i Przyszłość (Centrum Historii Zajezdnia) [w 2023 roku konkurs na nowego dyrektora],
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza działająca przez sieć 38 filii (wśród nich m.in. Mediateka, Fama) [od 2022 roku nowa dyrektorka Anna Janus],
- Strefa Kultury Wrocław [od 2022 roku nowa dyrektorka Olga Nowakowska, także po połączeniu ODA Firlej i SKW w 2023],
- Wrocławski Instytut Kultury [powstały w 2022 roku, z dyrektorką Dominiką Kawalerowicz, także po połączeniu z Klubem pod Kolumnami].

W aspektach czysto przestrzennych warto podkreślić fakt, że wiele przedsięwzięć kulturalnych miało miejsce poza obszarem ścisłego centrum miasta (zob. Mapa wrocławskiej infrastruktury kultury – główne ośrodki). Był to postulat środowiska zapisany w dokumencie „Kultura – Obecna! Diagnoza potencjału kulturowego Wrocławia oraz Dokument Programowy Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+”. Prowadzone od kilku lat prace na rzecz nowej siedziby BWA, wzmocnienie organizacyjne i programowe OPT Zamek w Leśnicy, zmiany w ofercie i sposobach funkcjonowania

fili Miejskiej Biblioteki Publicznej – stanowią tylko dopełnienie tego, co od dawna wykonują już centra kultury zlokalizowane na osiedlach. Co ważne, powyższe działania pozwalają na realizację postulatów zapisanych w aplikacji Wrocławia o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury – czyli bliskości oferty kulturalnej dla mieszkańców i mieszkank.

Lata 2021–2023 oznaczały też zmiany w płacach dla pracowników, pracowniczek instytucji kultury. Mimo trudnej sytuacji wynikającej z epidemii i kryzysu gospodarczego w rzeczonym okresie miały miejsce dwie regulacje pensji dla pracowników i pracowniczek instytucji kultury.

INSTYTUCJONALNE POLE WROCŁAWSKIEJ KULTURY

- Konsolidacja przez połączenie sześciu instytucji kultury, zmniejszenie liczby instytucji z 28 do 25.
- Powstanie Wrocławskiego Instytutu Kultury – instytucji nowego typu.
- Decyzje stabilizujące pole instytucjonalnej kultury: BWA, Impart, Dialog, Nowe Horyzonty.
- Wprowadzenie nowego, rozszerzonego i w pełni jawnego poprzez publikację danych w BIP, sposobu raportowania o działalności instytucji kultury.
- Powołanie 10 nowych dyrektorek i dyrektorów instytucji kultury to element zmiany pokoleniowej w zarządzaniu instytucjami.
- Wprowadzenie jasnych zasad decydowania o przeprowadzeniu konkursu lub wydłużeniu powołania dyrektora, dyrektorki danej instytucji.
- Zmiany w strukturze i sytuacji finansowej pracowników i pracowniczek instytucji kultury. Mimo trudnej sytuacji budżetowej miały miejsce dwie regulacje pensji dla osób pracujących w instytucjach kultury.

Uczestnictwo w instytucjonalnym obiegu kultury – marki kultury

Marki wrocławskiego pola kultury zdecydowanie są jego mocną stroną. Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego, Teatr Muzyczny Capitol to flagowce wrocławskiej kultury instytucjonalnej ściąające widzów również spoza Wrocławia¹. Nie ustępują im Wrocławski Teatr Lalek i Wrocławski Teatr Współczesny im. Marii i Edmunda Wiercińskich. Wszystkie instytucje wystawiennicze (BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej, Muzeum Miejskie Wrocławia, Muzeum Współczesne Wrocław, Muzeum Architektury, Galeria Miejska i Galeria Entropia) zachęcają odbiorców interesującymi wystawami czy wydarzeniami. BWA, ze swoim odważnym i bardzo różnorodnym programem, intensywnie pracuje nad tym, aby stać się prawdziwym trzecim miejscem. Podobnie autorska Galeria Entropia przyciągająca tłumy odbiorców i odkrywająca młodych artystów. Muzeum Miejskie Wrocławia, wpisane w historię miasta, konsekwentnie o niej opowiada. I w końcu Muzeum Architektury, jedyne w Polsce, stojące przed ogromnymi wyzwaniami stworzenia stałej ekspozycji i jeszcze mocniejszego wpisania miejsca zarówno w krajobraz Wrocławia, jak i pokazywania coraz bardziej odpowiedzialnej roli architektury.

Ogółem w obiegu instytucjonalnym odnotowano w 2022 roku 848 717 osób odwiedzających, co stanowi znaczącą poprawę po okresie spadku wywołanego pandemią, a obserwowanego jako szczególnie dotkliwy w roku 2020².

Obiegowi instytucjonalnemu towarzyszą rozpoznawalne i uznane wydarzenia o znaczącym rezonansie środowiskowym, twórczym i społecznym. Zachowując swą wieloletnią ciągłość, tworzą one marki wrocławskiej kultury. Przegląd najważniejszych markowych wydarzeń obejmuje:

- 58. Festiwal Jazz nad Odrą, z nowym dyrektorem artystycznym Piotrem Wojtasikiem, to bardzo zróżnicowane koncerty oraz

---

1 W tym gronie mieści się także najsilniejsza społeczna marka kultury – Kino Nowe Horyzonty, o którym piszemy w rozdziale o społecznych instytucjach kultury.

2 Dodać należy tu jeszcze liczbę czytelników MBP, których było w 2022 roku 111 677. To blisko 10% więcej niż w roku 2021, który był najgorszy dla czytelnictwa z uwagi na pandemię.

Instytucja	Liczba odwiedzających/ widzów	Liczba odwiedzających/ widzów	Liczba odwiedzających/ widzów online	Liczba wyświetleń online
	2019 r.	2020 r.		
Narodowe Forum Muzyki	233228	60121	893600	1723366
Teatr Muzyczny Capitol	89555	32093	368368	3363130
Wrocławski Teatr Lalek	47807	15543	95000	94244
Wrocławski Teatr Współczesny	19223	7901	10770	10770
Instytut im. Jerzego Grotowskiego	3750	1295	16818	16818
Muzeum Miejskie Wrocławia	192127	48470	23881	48470
Muzeum Współczesne Wrocław	38930	16562	97096	97096
Muzeum Architektury	42495	8843	106757	58069
BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej	47503	42332	46022	46022
Galeria Miejska	18555	1544	14100	18500
Galeria Entropia	6198	1495	294535	19035
Ośrodek Pamięć i Przyszłość	155044	190491	66854	67924
SUMA	894415	426690	2033801	5563444

Liczba odwiedzających/ widzów	Liczba wyświetleń online	Liczba odwiedzających/ widzów online	Liczba odwiedzających/ widzów	Liczba odwiedzających/ widzów online
2021 r.			2022 r.	
75 604		96 800	194 389	
64 982		641 723	103 679	1 961
23 422		17 751	48 067	
9 343		600	16 148	
			4 311	243
68 734	43 989	44 393	143 094	
17 767		18 804	29 350	
16 055		168 954	41 139	8 931
14 353		3 981	30 353	349
2 738			11 311	
1 469		9 232	2 688	
676 167		29 292	182 949	29 755
970 634	43 989	1 031 530	807 478	41 239

Tabela. Instytucje artystyczne i wystawiennicze oraz liczba widzów i odwiedzających w latach 2019–2022.

występujący podczas nich światowej sławy artyści z bogactwem gatunku oraz wielością i różnorodnością technik wykonawczych.

- W 2021 miasto obchodziło Rok Tadeusza Różewicza, a w 2022 Rok Edyty Stein. Pomimo trudnej sytuacji pandemicznej i gospodarczej uczczono ich działalność i twórczość ciekawymi i atrakcyjnymi przedsięwzięciami.
- W 2021 roku, z rocznym przesunięciem z powodu epidemii COVID-19, zorganizowano kolejną edycję Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego Dialog – Wrocław. Festiwal był po raz ostatni realizowany przez jego pomysłodawczynię i twórczynię Krystynę Meissner, zmarłą kilka miesięcy po wydarzeniu. Prezydent podjął trudną, z uwagi na autorski charakter wydarzenia, decyzję o chęci jego kontynuacji, w zgodzie ze wskazaniem pani Krystyny, aby następna edycja została przygotowana w tandemie prof. Mirosława Kocura i dyrektorki Strefy Kultury Wrocław Olgi Nowakowskiej.
- Ambitne działania takich teatrów jak Teatr Układ Formalny – przykładem jest spektakl zorganizowany we współpracy z Agatą Dudą-Gracz.
- Rekordy frekwencyjne w galerii BWA na Dworcu Głównym, na przykład podczas wystawy *Autonomous Zones*.

O pozostałych markach i wydarzeniach kultury piszemy w następnym rozdziale dotyczącym społecznych instytucji kultury. W wymiarze ogólnym należy podkreślić, że po dwuletniej zapaści spowodowanej epidemią frekwencja na wydarzeniach kulturalnych została odbudowana. Choć jednocześnie instytucje i miasto z dużą troską i obawą patrzą w przyszłość przez pryzmat kryzysu gospodarczego.

Społeczne instytucje kultury, Centra Aktywności Lokalnej i sektor NGO w kulturze

Społeczne instytucje kultury

Poza obiegiem instytucjonalnym, funkcjonującym w oparciu o przepisy ustawy, we Wrocławiu działalność kulturalną prowadzą też organizacje pozarządowe. Aktywność wielu z nich dotowana jest przez gminę, a forma ich organizacji przypomina instytucje kultury.

Jak pokazał Samospis Wrocławskiej Kultury, szczególną rolę w polu wrocławskiej kultury zajmują inicjatywy kulturalne, które przeszły proces

oddolnej samoorganizacji oraz wytworzyły trwałe wzór funkcjonowania, czego oznakami są: rozpoznawalna w społecznym odbiorze nazwa/marka, trwała organizacja (zespół, kadra, lider), wyodrębniony i charakterystyczny format działania. Z drugiej strony takim inicjatywom towarzyszy społeczny *ethos* działania, który wymyka się tradycyjnym formom ustawowo regulowanej działalności, mówiąc inaczej – głównym elementem ich tożsamości jest pozaformalna swoboda działania. Podmioty takie wprost nazywamy społecznymi instytucjami kultury³. Ich obecność we Wrocławiu to już stała część kulturalnej mapy miasta. Do tego grona zaliczyć można m.in.:

- Kino Nowe Horyzonty z m.in. Międzynarodowym Festiwałem Filmowym Nowe Horyzonty oraz American Film Festival,
- Centrum Sztuki WRO z Biennale WRO,
- Art Transparent z Przeglądem Sztuki SURVIVAL,
- Teatr Ad Spectatores,
- Teatr Układ Formalny,
- Teatr Polski w Podziemiu,
- Kontury Kultury,
- Galeria ArtBrut,
- Ośrodek Piast.

Realizowane przez nie programy, na możliwie najwyższym poziomie i w zróżnicowany sposób docierają do ogromnej grupy bardzo różnorodnych odbiorczyń i odbiorców z Wrocławia, Polski i zagranicy. Proponują nie tylko program artystyczny i kulturalny, ale też działania z zakresu edukacji kulturalnej dla dzieci i dorosłych, różne formy spędzania czasu wolnego oraz aktywizacji mieszkańców i mieszkańek.

Kilkudziesięciotysięczna w ujęciu rocznym i kilkumilionowa od początku działalności we Wrocławiu frekwencja na festiwalach kinowych Nowe Horyzonty czy American Film Festival jest symbolem tego,

---

3 Godne odnotowania jest i to, że kryteria społecznej instytucji kultury są bardzo podobne do tych, jakie my stawiamy w konkursach na Centra Aktywności Lokalnej. Przykład podobnego rodzaju praktyk odnajdujemy w warszawskim polu kultury, gdzie samorząd miasta prowadził nabór na społeczną instytucję kultury, zob. <https://fundusze.ngo.pl/393621-spoleczna-instytucja-kultury-budowanie-instytucjonalnego-wsparcia-rozwoju-kultury-393621.html> (dostęp: 22.05.2023 r.).

jak bardzo działalność prowadzona przez jedną tylko z organizacji pozarządowych wpisała się w krajobraz miasta.

W jeszcze inny sposób funkcjonuje Teatr Polski w Podziemiu, którego twórcy znaleźli schronienie pod skrzydłami miejskiej instytucji kultury – Instytutu im. Jerzego Grotowskiego z mecenatem Wrocławia. W roku 2022 Teatr Polski w Podziemiu rozpoczął pracę i próby do nowej premiery spektaklu reżyserowanego przez Krystiana Lupę we Wrocławiu. Warto zaznaczyć, że działalność Instytutu im. Jerzego Grotowskiego, zarządzającego przestrzenią Centrum Sztuk Performatywnych PIEKARNIA, jest też świadomą polityką współdzielenia miejsca – w Piekarni ma miejsce cykliczna obecność repertuaru Teatru Polskiego w Podziemiu oraz Wrocławskiego Teatru Pantomimy.

Centra Aktywności Lokalnej

Od 5 lat intensywnie rozwijają się we Wrocławiu także Centra Aktywności Lokalnej (CAL-e). Działają one w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i wolontariatu dzięki finansowaniu przez miasto. Oznacza to, że ich operatorami są wrocławskie NGO.

Cele i zadania CAL⁴

Centra Aktywności Lokalnej (CAL-e) są narzędziem tworzenia silnych społeczności lokalnych. Służą integrowaniu i wzmacnianiu społeczności lokalnej, budowaniu trwałych relacji pomiędzy ludźmi pochodzącymi z różnych środowisk.

Do podstawowych aktywności realizowanych poprzez CAL-e należy zaliczyć:

- tworzenie lokalnych sieci współpracy,
- tworzenie partnerstwa,
- zakorzenianie się w społeczności lokalnej,
- tworzenie lokalnych sieci współpracy pomiędzy interesariuszami, interesariuszami osiedla,

---

4 *Model działania Centrów Aktywności Lokalnej we Wrocławiu*, opracowanie DSS i Stowarzyszenie Żółty Parasol, edycja 2021.

- współpracę z radami osiedla.

CAL ogniskuje aktywność mieszkanek, mieszkańców i zwiększa ich zdolność do zmiany społecznej; poprawy jakości życia społeczności na bazie własnych zasobów. To największa korzyść płynąca dla wrocławian i wrocławianek z dobrze funkcjonujących Centrów Aktywności Lokalnej.

Mając na myśli „CAL”, szczególnie na podstawie wrocławskich doświadczeń, proponujemy każdorazowo zaznaczać dwie kwestie:

- CAL jako praktyka społeczna – sieciowanie lokalnych partnerów, uzyskiwanie mechanizmu synergii wynikającego ze współdziałania osób i instytucji, diagnozowanie wyzwań i odpowiadanie na potrzeby społeczności lokalnej, praca ze społecznością lokalną.
- CAL jako zasób (instytucja) – zasoby niematerialne (ludzie, ich relacje i wiedza, kadra, organizacja/e) oraz zasoby materialne (miejsce, budynki, wyposażenie pomieszczeń, urządzenia, materiały animacyjne).

Centra Aktywności Lokalnej, powstające na wrocławskich osiedlach i pracujące z miejscową społecznością, często łączą potencjał działań typowy nie tylko dla sektora NGO – czyli prezentujący spektrum działań społecznych – ale i dla pola kultury. Są one miejscami, w których wrocławscy artyści i artystki mogą prowadzić działania twórcze i edukacyjne – wiążą się zarówno z edukacją kulturalną, jak i stają się nowymi przestrzeniami dla kultury.

	2018	2019	2020	2021	2022
CAL-e działające	2	8	13	14	19

Tabela. Liczba Centrów Aktywności Lokalnej.

Szczególne pod tym względem są: CAL Ołtaszyn i prowadzony w nim przez Stowarzyszenie „Artyści Na Bruku” Teatr Na Bruku; CAL na Przedmieściu Oławskim, w którym działa Teatr Układ Formalny; CAL Złotniki także dysponujący salą muzyczno-teatralną z widownią mogącą pomieścić ok. 150 osób.

Aktywność organizacji społecznych na polu kultury

We Wrocławiu na polu kultury może działać ponad 1000 organizacji pozarządowych⁵. Opisując specyfikę tych, które wykazują swą aktywność związaną z kulturą, wskazać możemy zarówno duże, tworzące m.in. wspomniane wyżej społeczne instytucje kultury, jak również średnie i mniejsze – realizujące różne przedsięwzięcia artystyczne, edukacyjne, impresaryjne i inne. Wszystkie organizacje działają na podstawie i w granicach ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Corocznie na przedsięwzięcia realizowane przez organizacje pozarządowe tylko w zakresie kultury Wrocław przeznacza środki o wartość 17,5–20,5 mln zł. Przedsięwzięcia przez nie realizowane poszerzają ofertę kulturalną we Wrocławiu, bezpośrednio wychodząc z propozycjami do mieszkańców i mieszkanek.

Tabela. Środki przekazane sektorowi NGO na działalność w obszarze kultury w latach 2019–2022.

	2019	2020	2021	2022
NGO w obszarze kultury	20 540 898 zł	18 321 319 zł	19 289 038 zł	17 513 001 zł

Powyższe kwoty obejmują dotacje przekazywane w ramach ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz w ramach ustawy o finansach publicznych (na zadania nie określone w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Wśród nich znajdują się również dotacje na przedsięwzięcia, na które Prezydent ogłaszał konkursy z inicjatywy organizacji pozarządowych (tzw. art. 12 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) oraz dla zadań realizowanych w formie społecznych instytucji kultury. Finansowanie przez Wrocław organizacji pozarządowych w kulturze z przepisu z art. 12, gdzie organizacje „mogą z własnej inicjatywy złożyć wniosek o realizację zadania publicznego, także takiego, które jest realizowane

5 Tyle organizacji jest zarejestrowanych w KRS i z ich statutów wynika, że mogą działać w polu kultury. Realnie w ciągu roku zadania realizowane są przez ok. 100 organizacji – tyle z nich w ciągu roku korzysta z miejskich środków na realizację zadań. Według danych z roku 2023, we Wrocławiu zarejestrowanych jest ok. 5 tys. organizacji pozarządowych. Rokrocznie z miejskich środków korzysta ok. 600–700 organizacji, realizując różne zadania zlecane przez Gminę Wrocław.

dotychczas w inny sposób, w tym przez organy administracji publicznej” stanowi również realizację idei sektora społecznego „w działaniu”.

Z jednej strony wykorzystuje jego specyfikę polegającą na inicjatywności i natychmiastowości działania, z drugiej strony pozwala również na budowanie systemu wzajemnego zaufania, kapitału pomostowego pomiędzy partnerami społecznymi a instytucjami publicznymi.

W roku 2022 wskazana kwota 17,5 mln zł, przekazana sektorowi NGO na inicjatywy i działalność kulturalną, objęta ogółem ok. 80 podmiotów.

Instytucjonalne, pozainstytucjonalne i społeczne obiegi kultury

Wyzwaniem dla sektora NGO w kulturze wciąż pozostaje dalsze porządkowanie procesów konkursowych adresowanych do trzeciego sektora oraz poszukiwanie innych źródeł finansowania przedsięwzięć niż budżet gminy. Jest to szczególnie istotne w związku z koniecznością budowania odporności na powracające kryzysy. Wyzwaniem na najbliższe lata jest natomiast współpraca między NGO a instytucjami kultury i innymi partnerami na osiedlach. Kto z czytających wie o dużych, niezagospodarowanych na co dzień salach na osiedlu Świniary, Złotniki czy Jerzmanowo? Jak bardzo sale koncertowe w instytucjach kultury mogą być do dyspozycji wrocławskich artystów i twórczyń oraz na jakich zasadach? Co będzie się działo w nowych przestrzeniach, takich jak Bastion Sakwowy, Pałacyk, podziemia leśnickiego zamku? Czy nowe CAL-e to zawsze nowe sale teatralne/muzyczne?

Jednym ze szczególnych projektów w pozainstytucjonalnym obiegu pola kultury są Mikrogranty – kontynuowany od czasu ESK program małych grantów dla osób chcących włączyć się czynnie w realizację mniejszych przedsięwzięć kulturalnych w mieście. Od roku 2018 Mikrogranty przeprowadzane są w ramach trzech ścieżek – aktywistycznej, młodzieżowej i realizowanej przez organizacje pozarządowe. Ta ostatnia często wykorzystywana jest jako początek działalności i forma sprawdzenia się przez nowo powstałą organizację. Budżet na projekty realizowane w ramach przedsięwzięcia to ok. 550 000 zł, przy czym ścieżka NGO to 300 000 zł, a ścieżka dla osób fizycznych i grup nieformalnych to 200 000 zł, ścieżka dla młodzieżowych grup nieformalnych to 50 000 zł. Rocznie w ramach Mikrograntów do realizacji trafia ok. 110–120 projektów.

Nowe i odnowione inicjatywy w kulturze

Miejskie i społeczne instytucje kultury, NGO, artyści i artystki, różnorodnie inicjatywy ewoluujące i czerpiące z bogatego otoczenia, tożsamości oraz doświadczenia mieszkańców i mieszkanek miasta – we Wrocławiu istnieje duża liczba podmiotów działających na polu kultury. W ciągu ostatnich dwóch lat pojawiły się nowe osoby pochodzące spoza naszego kraju. To wszystko nie pozostaje bez wpływu na kulturę Wrocławia i jej różnorodność.

Rozwój wrocławskiego pola kultury z pewnością łatwo zauważyć poprzez odnotowanie nowych inicjatyw funkcjonujących w obiegu instytucjonalnym i pozainstytucjonalnym. Obok uznanych marek kultury mamy do czynienia ze stałą aktywnością w różnych obiegach kultury. Żywe pozostają procesy twórcze, inicjatywy społeczne, pojawiają się nowi liderzy, a niektóre inicjatywy wracają po okresie nieobecności; dbamy o dziedzictwo Europejskiej Stolicy Kultury.

Po czterech latach wznowiono wydawanie kwartalnika „Notatnik Teatralny”. W kulturalny krajobraz Wrocławia wrasta już stosunkowo nowa inicjatywa – Kinomural, unikatowe wydarzenia łączące kino i sztukę z tkanką miejską (galeria sztuki w przestrzeni publicznej), podczas którego artyści i artystki z całego świata prezentują swoje animacje na kamienicach historycznego Przedmieścia Odrzańskiego. Z kolei uruchomiona w roku 2021 przy ul. Łaciarskiej nowa galeria sztuki – Sztuka na Miejscu – to wynik współpracy Wydziału Kultury, prywatnego inwestora oraz Akademii Sztuk Pięknych, która zajmuje się programowaniem działalności galerii.

Nowi mieszkańcy i mieszkanki miasta

Według danych Unii Metropolii Polskich w ciągu nieco ponad roku do miasta przybyło aż 250 tys. migrantów, migrantek, głównie uchodźców, uchodźczyń. Oprócz podjętych działań interwencyjnych o charakterze socjalno-bytowym, także z udziałem mieszkanek, mieszkańców, partnerów społecznych oraz wrocławskiej kultury, konieczne są działania dalekosiężne, systemowe. Przykładem są tu rozwiązania przyjmowane na polu edukacji czy rynku pracy. Wyzwaniem i celem strategicznym powinno być również włączanie nowych osób w życie miasta poprzez i na polu kultury.

Chcemy, aby nowe mieszkanki i mieszkańcy włączali się w obiegi kultury, a staramy się robić to m.in. poprzez działania instytucji kultury. Jest to jedno z czekających nas wyzwań.

Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego (WCRS) to jednostka miejska, jedna z wielu, która pracuje nad integracją i adaptacją społeczną migrantów i migrantek; obok podejmowanych aktywności o charakterze informacyjno-adaptacyjnym działaniem programowym WCRS stał się Dialog Międzykulturowy. Jego ważnym narzędziem jest tworzona w nowej odsłonie i warunkach Wrocławska Strategia Dialogu Międzykulturowego.

Miasto stara się aktywnie wspierać działania kulturalne ważne dla mieszkanki i mieszkańców. Pojawia się jednak pytanie: jak nie przegapić inicjatyw wyjątkowych, mających ogromny potencjał i szanse na wypłynięcie na szerokie wody? Jak nie popełnić błędu inwestycji w działanie, które nie jest warte wsparcia? Dobra sztuka kosztuje, jednak budżet miejski jest ograniczony, a sytuacje kryzysowe dodatkowo go osłabiają. Oznacza to, że zasoby miejskie nie są nieograniczone, a przez to nie ma szans, aby wspierać wszystko w nieograniczonych granicach. Jak jednak powinniśmy wyznaczać te granice?

Polityka prestiżu – stypendia i nagrody w kulturze

Ważnym narzędziem podnoszenia prestiżu środowiska twórczego, a ogólniej pola wrocławskiej kultury, są przyznawane nagrody, wyróżnienia oraz gratyfikacje finansowe i programy wspierające.

Stypendia artystyczne

Od 2020 roku we Wrocławiu nastąpiło istotne wzmocnienie i rozszerzenie programu stypendialnego o stypendia na realizację konkretnego przedsięwzięcia artystycznego dla osób, które ukończyły 18. rok życia (bez górnej granicy wiekowej). W trakcie trwania programu od roku 2020 przyznano łącznie 170 stypendiów rocznych i półrocznych na łączną kwotę 3 630 000 zł. Stypendia te przeznaczone są na realizację przedsięwzięcia w następujących dziedzinach: film, literatura, muzyka, taniec, teatr, sztuki wizualne i upowszechnianie kultury. Przyznaje się je osobom, których miejscem zamieszkania lub tworzenia jest Wrocław lub realizują projekt

wprost dotyczący Wrocławia. Wysokość tego stypendium to 2500 zł miesięcznie, a przyznawane jest na pół roku (15 000 zł) lub rok (30 000 zł). Komisja proponująca przyznanie stypendiów składa się z ekspertów, ekspertek w poszczególnych dziedzinach, w ramach których wnioskodawcy składają dokumenty. Budżet programu to 900 000 zł rocznie.

Programy stypendialne – dlaczego i po co?

Rozszerzenie programu stypendialnego to kolejne zrealizowane zobowiązanie wynikające z dokumentu „Kultura – Obecna! Diagnoza potencjału kulturowego Wrocławia oraz Dokument Programowy Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+”. Jednak wysoka liczba stypendystów i różnorodność ich projektów realizowanych w ramach programu daje także obraz kreatywności Wrocławia. W połączeniu z aktywnością i oddziaływaniem osób nagradzanych corocznie przez Wrocław, a działających nie tylko we Wrocławiu, na Dolnym Śląsku czy w Polsce, ale także poza nią, program pokazuje, jak mocna potrafi być wrocławska kultura. Czy to źle, że artyści wrocławscy realizują się w innych krajach? Nie, ale pokazuje nam, że strategia miasta powinna widzieć Wrocław również jako miejsce – trampolinę. A samo miasto wspierając osoby twórcze, powinno jeszcze mocniej korzystać z tego, że odnoszą one sukcesy poza nim.

Obok stypendiów na realizację konkretnego przedsięwzięcia artystycznego Prezydent Wrocławia od lat przyznaje stypendia artystyczne dla młodzieży uczącej się (do 30. roku życia). W tym przypadku wnioski składane są głównie przez szkoły i uczelnie, a samo dofinansowanie przeznaczane jest głównie na rozwój i edukację stypendysty. Możliwe jest uzyskanie go we wszystkich dziedzinach (sztuki plastyczne, muzyka, teatr, taniec), a jego wysokość, zgodnie z założeniami zmienianej uchwały (na sesji Rady Miejskiej Wrocławia 20.04.2023 roku), to kwoty 500 zł dla uczniów szkół, 600 zł dla studentów i 700 zł miesięcznie dla osób realizujących swój rozwój twórczy za granicą. Dotychczasowe kwoty wynosiły odpowiednio 300 zł, 400 zł i 600 zł miesięcznie. Stypendium to cieszy się ciągłym zainteresowaniem i należy zauważyć, że jego ogromnym atutem jest dostrzeganie, wspieranie i dopingowanie najmłodszych (stypendystami są również 10-letnie dzieci).

Nagrody

Wrocławska Nagroda Artystyczna to istniejące od 2021 roku i przyznawane w trzech dziedzinach (muzyka poważna i rozrywkowa, teatr oraz sztuki wizualne) wyróżnienie. Wartość każdej nagrody wynosi 10 000 zł. Laur przyznają wrocławscy dziennikarze, kuratorki i krytycy, a otrzymują go artyści i artystki, którzy w szczególny sposób zasłużyli się w minionym sezonie. Zwycięzcy każdej z dziedzin, obok nagrody pieniężnej, otrzymują okolicznościową grafikę. Wśród wyróżnionych znajdziemy twórczynie i twórców związanych z Wrocławiem, mieszkających i tworzących we Wrocławiu, ale również poza nim i przyczyniających się do promowania miasta w Polsce i Europie. Ostatnio uhonorowani zostali np. reżyser europejskiego już formatu Łukasz Twarkowski i tworzący we Wrocławiu Lech Twardowski. Rok wcześniej nagroda powędrowała m.in. do genialnego aktora Wrocławskiego Teatru Współczesnego Jerzego Senatora i pianisty Piotra Alexewicza. Tuż przed wybuchem pandemii uhonorowano m.in. jazzmana Wojciecha Siwka oraz fenomenalną aktorkę Wrocławskiego Teatru Lalek Agatę Kucińską.

We Wrocławiu ufundowana została i wręczana jest od 2006 roku międzynarodowa Literacka Nagroda Europy Środkowej Angelus. Laureat otrzymuje 150 000 zł, tłumacz 40 000 zł, a wszyscy nominowani po 5 000 zł. Wśród laureatów znajdują się: Edward Pasewicz, Goran Vojnović i Kateryna Babkina.

Od 2016 roku (wtedy jako element obchodów Europejskiej Stolicy Kultury 2016) przyznawana jest także Wrocławska Nagroda Poetycka Silesius w wysokości 100 000 zł za całokształt twórczości, 50 000 zł w kategorii książka roku, 15 000 zł za debiut roku oraz 5 000 zł dla nominowanych za debiut i za książkę roku. Laureatami tej nagrody byli m.in.: Konrad Góra, Eugeniusz Tkacyszyn-Dycki i Marcin Sendeki.

W skład kapituł obu nagród wchodzi osoby ze świata naukowego, dziennikarze, pisarze. Warto zaznaczyć, że od roku 2020 dla wszystkich nominowanych w obu nagrodach przyznawane są wyróżnienia w wysokości 5 000 zł; wysokość nagrody dla tłumacza została zwiększona z kwoty 20 000 zł do 40 000 zł; ustanowiona została też Nagroda im. Natalii Gorbaniewskiej, która do tej pory miała charakter symboliczny, a jej laureat był wybierany w plebiscycie czytelników. Od roku 2020 laureat Nagrody im. Natalii Gorbaniewskiej, nadal wybierany przez czytelników, zostaje zaproszony przez organizatora i fundatora Nagrody Angelus na trzymiesięczne stypendium pisarskie we Wrocławiu.

Ponadto Prezydent Wrocławia od ponad 20 lat funduje nagrody WARTO w wysokości 10 000 zł każda, przyznawane w ramach plebiscytu organizowanego przez „Gazetę Wyborczą” w pięciu kategoriach (muzyka, teatr, film, sztuki wizualne, literatura). Wśród nagrodzonych znaleźli się np.: Piotr Damasiewicz, Agata Kucińska, Martyna Majewska, Łukasz Rusznica, Bartosz Porczyk.

Od lat Wrocław wspiera Dolnośląskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych. Celami tego stowarzyszenia są: tworzenie interdyscyplinarnej, reprezentatywnej kolekcji sztuki współczesnej, współdziałanie z Muzeum Współczesnym we Wrocławiu, popularyzacja i promocja sztuki współczesnej oraz wspieranie aktywności twórczej i inicjatyw artystycznych. W związku z tymi założeniami organizacjom przyznawana jest dotacja, która umożliwi zakup dzieł m.in. artystów i artystek związanych w różny sposób z Wrocławiem.

Wydarzenia o znaczącym prestiżu

Nobel dla Olgi Tokarczuk – Honorowej Obywatelki Wrocławia
Olga Tokarczuk – Honorowa Obywatelka Wrocławia – została laureatką Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za 2018 rok. To druga Polka, a pierwsza polska powieściopisarka – uhonorowana najważniejszą nagrodą literacką na świecie. To znaczące wydarzenie także dla Wrocławia i wrocławskiego pola kultury. Decyzją Prezydenta Wrocławia wyremontowano i otworzono Willę Karpowiczów, z przeznaczeniem na przestrzeń twórczą prowadzoną przez Fundację Olgi Tokarczuk we współpracy z Wrocławskim Domem Literatury.

Wrocław stolicą literatury UNESCO

22 września 2022 roku we Wrocławiu podpisano Deklarację Założycielską Sieci Światowych Stolic Książki UNESCO (WBCN), do której – jako jedyne miasto w Polsce – przystąpił także Wrocław. Celem nowej międzynarodowej sieci literackiej skupiającej były, obecne i przyszłe Światowe Stolicy Książki UNESCO jest budowanie w społecznej świadomości wagi, jaką dla współczesnego świata mają: literatura, jej twórcy i rynek książki oraz podnoszenie kompetencji czytelniczych w miastach członkowskich poprzez kreowanie wspólnych projektów i programów międzynarodowych. Kluczowe znaczenie dla miast mają działania na rzecz wolności słowa i wypowiedzi.

Do tej pory sieć tworzy 14 miast: Akra, Antwerpia, Ateny, Buenos Aires, Guadalajara, Incheon, Kuala Lumpur, Lublana, Madryt,

Montreal, Strasburg, Szardża, Tbilisi, Turyn oraz Wrocław. Głównym koordynatorem jest UNESCO, a w skład komitetu doradczego wchodzi przedstawiciele Międzynarodowego Stowarzyszenia Wydawców (IPA), Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (IFLA) oraz Międzynarodowego Stowarzyszenia Autorów (IAF).

Operatorem Sieci Światowych Stolic Książki UNESCO we Wrocławiu jest Wrocławski Dom Literatury⁶.

Uspołecznianie i rozwijanie partnerstwa w kulturze

W funkcjonowaniu samorządowego pola kultury ważną rolę odgrywa budowa kapitału pomostowego, czyli rodzaju zaufania i komunikacji pomiędzy aktorami i obiegami lokalnej kultury, w tym zwłaszcza pomiędzy samorządem, instytucjami kultury, sektorem NGO oraz partnerami społecznymi. Jednym z wyzwań i postulatów dokumentu „Kultura – Obecna!” było zbudowanie płaszczyzny komunikacji, której istotnym elementem miał być zarówno Kongres Kultury, jak i powołanie Wrocławskiej Rady Kultury – ciała opiniująco-doradczego przy Prezydencie.

W celu wypracowania narzędzi dla tego procesu podjęto współpracę z Grupą Kultura Wrocław – oddolną inicjatywą formacyjną dla społeczności ludzi kultury. Jej zadaniem było stworzenie przestrzeni do dyskusji o kulturze Wrocławia, mającej doprowadzić do Kongresu Kultury, oraz wypracowania przy współpracy z Departamentem Spraw Społecznych propozycji zasad działalności Rady Kultury przy Prezydencie Wrocławia Jacku Sutryku. Grupa Kultura Wrocław była aktywna do momentu zorganizowania Kongresu Kultury i powołania Wrocławskiej Rady Kultury.

Drugi Wrocławski Kongres Kultury – to wydarzenie, którego głównym celem było określenie wyzwań, braków i perspektyw dla wrocławskiej kultury. Jego największą wartością miała być oddolność, wolność doboru tematów i kreacja priorytetów do dyskusji. W trakcie kongresu wybrana

---

6 Więcej na stronie: literatura.wroclaw.pl/wroclawski-dom-literatury/siec-ssk/ (dostęp: 22.05.2023 r.).

została społeczna część kandydatów do Rady Kultury przy Prezydencie Wrocławia Jacku Sutryku. Kongres trwał od 30 listopada do 4 grudnia 2020 roku w sytuacji i reżimie epidemicznym.

Powołanie Wrocławskiej Rady Kultury – to innowacyjny nie tylko w skali miasta, ale i kraju sposób wyboru członków tworzonej przy Prezydencie Wrocławia Rady Kultury. Działanie to również było realizacją zapisów dokumentu „Kultura – Obecna!”. Rada w kadencji 2020–2023 działa w oparciu o zarządzenie nr 2248/19 Prezydenta Wrocławia z 17 grudnia 2019 roku w sprawie Wrocławskiej Rady Kultury, które zostało napisane po wcześniejszym procesie dyskusji i konsultacji ze środowiskiem kulturalnym Wrocławia. W skład rady wchodzi 15 osób, z tej liczby ponad połowa osób została wskazana w trakcie Wrocławskiego Kongresu Kultury. Procesu ich wyboru nie można porównać do żadnego innego procesu partycypacyjnego w mieście, czynne prawo wyborcze miały bowiem wszystkie osoby biorące udział w kongresie. Rada miała za zadanie doradzać Prezydentowi w zakresie kultury; proponować rozwiązania dotyczące strategicznych zagadnień, służyć wiedzą i wyczuciem społecznym w trudnych sytuacjach.

Uspołecznianie procesów dotyczących kultury z jednej strony bogato korzysta z wdrażanej i realizowanej wcześniej polityki partycypacyjnej, upowszechniającej wiedzę, poszerzającej dostęp do dokumentów i danych lub wykorzystującej istniejące narzędzia partycypacji – konsultacje, kongresy, grupy branżowe w zakresie współpracy z NGO. Z drugiej strony zawiera elementy zupełnie nowe, pilotażowe, nierealizowane w takiej skali wcześniej. Proces tworzenia strategii dla BWA, a następnie prace nad koncepcją galerii, jest przykładem wykorzystania tradycyjnych metod konsultacji. Wprowadzono też rozwiązania bieżące ułatwiające komunikację w obiegu instytucjonalnym. Od 2020 roku mają miejsce cykliczne spotkania dyrektorek, dyrektorów instytucji kultury z Wydziałem Kultury i Departamentem Spraw Społecznych. Choć bardzo trudno znaleźć wspólny mianownik dla takich instytucji, jak Narodowe Forum Muzyki, Muzeum Miejskie i Centrum Kultury Wrocław-Zachód, to uważamy, że budowanie wspólnego forum komunikacji pomiędzy instytucjami i urzędem jest jednym z elementów budowania spójnej komunikacji.

Sieciowanie we wrocławskiej kulturze

Rozpoczęty przez Strefę Kultury Wrocław, a kontynuowany przez instytucję hybrydową, jaką jest Wrocławski Instytut Kultury, proces sieciowania wrocławskich instytucji kultury pokazał wiele wspólnych płaszczyzn, na których poszczególne jednostki mogą współdziałać, wymieniać się doświadczeniami lub wręcz zasobami. Proces wzmacnia dotychczasowe relacje, szczególnie w przypadku podobnych wielkością czy stylem działania instytucji, ale wskazuje także, że prowadzące działalność w całkiem odmiennej formie podmioty mogą mieć wspólne cele. Szczególnie dotyczy to polityki związanej z dostępnością instytucji i jej oferty, zrównoważonym rozwojem, włączaniem się w działania ekologiczne, odpowiedzialnością społeczną.

W obiegu artystycznym godne uwagi jest to, że miasto jest cały czas w trakcie procesu konsultacji dotyczących pracowni artystycznych. Chcielibyśmy, aby zasady udostępniania pracowni miejskich wrocławskim twórcom i twórczyniom były przede wszystkim przejrzyste, powszechnie znane i przewidywalne. Podstawowy problem tkwi w tym, że Wydział Kultury nie dysponuje żadnym zasobem lokalowym na potrzeby pracowni. Nie istnieje również żaden system kontroli nad wykorzystywaniem pracowni. Biorąc pod uwagę tylko te dwa elementy i fakt, że gminne zasoby lokalowe będące w dyspozycji wydziałów zajmujących się nieruchomościami kurczą się, wypracowanie nowych ścieżek wydaje się bardzo istotnym elementem.

Komunikacja i dialog w kulturze

W ostatnich latach stworzyliśmy narzędzia, takie jak nowa strona internetowa, które wymagają wypełniania treścią. Jednocześnie, w oparciu o doświadczenia współpracy z NGO, zbudowaliśmy też struktury dialogu (Grupa Kultura Wrocław) – wymagają one jednak oddolnego zaangażowania ze strony środowiska. Cykliczny, odbywający się co kilka lat kongres kultury, sieciowanie instytucji kultury, uwspólnianie zasobów, rozwijanie sieci Centrów Aktywności Lokalnej, czy wreszcie standardowe narzędzia

---

partycypacji, takie jak konsultacje, mediacje, dyskusje publiczne, Wrocławska Rada Działalności Pożytku Publicznego, grupy branżowe, to elementy, które wydają się wystarczające, aby dopełnić system dialogu.

To co pozostaje nieustannym wyzwaniem, to budowanie czytelnej polityki komunikacyjnej między miastem, instytucjami, NGO-sami, ludźmi kultury a mieszkańcami. Działaniom służącym poprawie przepływu informacji jest nowy wygląd i wypełnianie treścią zakładki „Kultura” na miejskiej stronie wroclaw.pl. W latach 2021–2022 wprowadzono tam zmiany umożliwiające sprawne jej uzupełnianie. Od końca roku 2022 redakcja intensyfikuje działania informacyjne, starając się nawiązać współpracę z instytucjami i organizacjami pozarządowymi. Strona powinna być podstawą informowania o tym, co istotnego dzieje się we wrocławskiej kulturze. Wypełnianie jej treścią będzie procesem zależnym od włączenia się w niego instytucji kultury czy NGO-sów odpowiedzialnych za kulturę. Nie planujemy w tej kwestii uruchamiać ani intensyfikować urzędowych profili mediów społecznościowych.

„Wrocławski Niezbędnik Kulturalny” – wydawnictwo papierowe i elektroniczne, za które odpowiada Wrocławski Instytut Kultury. Powstałe przy okazji ESK, informujące o najważniejszych wydarzeniach kulturalnych we Wrocławiu.

Epidemia COVID-19 – działania osłonowe kierowane do artystów, artystek i instytucji

Wrocław jako jedno z niewielu miast nie wprowadził w trakcie epidemii cięć w budżetach instytucji kultury. Należy podkreślić to bardzo mocno. Dzięki temu wszystkie miejskie instytucje mogły przetrwać okres *lockdownu*, a także wspomagać swoich pracowników, pracowniczki i osoby współpracujące, w tym w dużej mierze artystów i artystki. Pozwoliło to także utrzymać kontakt z odbiorcami, odbiorczyniami, działalność wielu instytucji przeniosła się do sieci, wykształcone zostały nowe kompetencje, *notabene* od tamtego czasu wciąż wykorzystywane.

Wśród najważniejszych działań pomocowych stabilizujących pole wrocławskiej kultury w najgorszym dla niej czasie *lockdownu*, który oznaczał zamknięcie instytucji kultury dla odwiedzających oraz brak

możliwości realizacji projektów i wydarzeń artystycznych dla twórczyń, twórców i ludzi kultury, należy wskazać następujące:

Wydział Kultury zaproponował program wsparcia i promocji twórczyń, twórców w czasie epidemii – program zakupów dzieł sztuki od wrocławskich artystów i artystek. Dzieła były zgłaszane do programu przez samych zainteresowanych, a wybór następował decyzją komisji powołanej przez Prezydenta Wrocławia i złożonej z ekspertów: historyków sztuki, krytyków i artystów, którzy nie brali udziału w konkursie. Zakupione w dwóch edycjach dzieła (w roku 2020 i 2021) były najpierw prezentowane w trakcie wystawy w Muzeum Miejskim Wrocławia, a następnie przekazywane w celu dalszej ekspozycji do instytucji kultury i innych budynków użyteczności publicznej. Część z nich została także подарowana szczególnym gościom miasta (np. wokalistce jazzowej Urszuli Dudziak).

Miasto zaproponowało wszystkim artystom, artystkom wynajmującym miejskie pracownie obniżenie czynszu do 1% dotychczasowej wysokości. Z programu obniżek czynszów w pracowniach artystycznych skorzystało 51 osób. Program funkcjonował do końca 2022 roku.

Zorganizowany został dodatkowy nabór na stypendia artystyczne w łącznej kwocie 300 000 zł. Przyznano stypendia 25 osobom (2 000 zł brutto miesięcznie przez 6 miesięcy drugiego półrocza 2020 roku)

Umowy zawarte z organizacjami pozarządowymi na realizację przedsięwzięć zostały aneksowane, dzięki czemu organizacje miały dużo większą elastyczność w reagowaniu na nieprzewidywalne sytuacje epidemiczne.

Kultura w pandemii

Każde działanie w trakcie pandemii było reakcją na to, co w sferze zakazów i nakazów proponuje rząd. O każdej zmianie w tej kwestii samorząd dowiadywał się w ostatniej chwili, nie mając czasu na przygotowanie się do niej ani zabezpieczenie przed nią. Równocześnie koszty pandemii w znacznym stopniu dotknęły wrocławski samorząd, zarówno przez konieczność ponoszenia dodatkowych wydatków, jak i brak możliwości uzyskania planowanych wcześniej przychodów. Na tle innych polskich samorządów Wrocław wyróżniał się tym, że nie poczyniono cięć budżetowych w obszarze kultury.

Pozytywnym efektem stanu epidemii jest zintensyfikowanie kontaktów między instytucjami a urzędem, rozpoczęty proces sieciowania i badania wrocławskiej kultury.

Wrocławska kultura przetrwała najtrudniejszy czas pandemii. Okres ten został potraktowany jako nowe doświadczenie, dzięki któremu, paradoksalnie, kadry kultury nabyły nowe kompetencje, a instytucje pozyskały nowe narzędzia pracy. Miasto w miarę swych możliwości wspomagało ten proces.

Dorota Ciastek
Zastępca Dyrektora Wydziału Kultury
Urzędu Miejskiego Wrocławia

Realizacja działań programowych „Kultura – Obecna!” stan w roku 2023

Poniższe zestawienie ujmuje wykaz działań, które jako programowe zapowiedzi zostały wskazane w Dokumencie Programowym „Kultura – Obecna!” z roku 2018. Ten wykaz uzupełniamy w 2023 roku informacją o statusie realizacji każdej z przedstawionych zapowiedzi.

Przywołując ogólne dane, możemy powiedzieć, że na 29 szczegółowych działań zrealizowanych zostało 21. W trakcie realizacji, bieżącej realizacji lub zrealizowanych częściowo było 5 działań, a niezrealizowanych 3.

Zestawienie tego, co zostało zrobione, znajduje się w poniższej tabeli. Z kolei spośród trzech wymienionych w dokumencie z 2018 roku wyzwań w chwili obecnej w największym stopniu udało się rozwiązać kwestię sali koncertowej Impart. W 2022 roku – wobec dokonanego przeglądu stanu technicznego budynku, którego wyniki ujawniły znaczącą dekapitalizację techniczną budynku, zagrażającą jego bezpiecznemu użytkowaniu – podjęto trudną decyzję o zamknięciu tego obiektu dla publiczności. Już w marcu następnego, 2023, roku otworzono nową salę Impart w adaptowanym i doposażonym do tej funkcji budynku starej filharmonii przy ul. Piłsudskiego 19. Sala ta pozwala w pełni realizować funkcje koncertowe dla wydarzeń instytucji ją prowadzącej – Strefy Kultury Wrocław. W odniesieniu do starej siedziby podjęto działania koncepcyjne będące zapowiedzą generalnego remontu dla tego obiektu. Należy jednak podkreślić, że z uwagi na charakter i koszty tego przedsięwzięcia jest to inwestycja, która pozostanie wyzwaniem także na następnym okres programowania.

Kolejnym wyzwaniem z roku 2018 było zachowanie dziedzictwa BWA, funkcjonalnie było to zadanie złączone z siedzibą BWA w pozostałościach dawnego Pałacu Hatzfeldów przy ul. Wita Stwosza 32. Stan tego budynku, połączony z brakiem środków na realizację inwestycji dla potrzeb

wystawienniczych, zaowocował szeregiem decyzji. Pierwszą z nich BWA zapewniono nową tymczasową siedzibę w Galerii Dworcowej znajdującej się na Dworcu Głównym; następnie aktywnie poszukiwano rozwiązań docelowych – najpierw w planowanej inwestycji przy ul. Księcia Witolda, a obecnie, przy współpracy z nowym dyrektorem i załogą BWA, trwają zaawansowane prace związane ze stworzeniem nowej siedziby przy ul. Kolejowej, która spełniłaby z nawiązką wszystkie potrzeby tej zasłużonej dla Wrocławia instytucji.

Wreszcie ostatnim z wyzwań był remont Centrum Kultury Zamek, które do tej pory, ze względu na koszty i skalę inwestycji, nie doczekało się całościowego remontu. W ostatnim czasie podejmowano jednak częściowe zadania remontowe – instalacji przeciwpożarowej, remontu piwnic etc. Tak duży i zabytkowy obiekt z przestrzenią parkową, oprócz kompleksowego projektu i pomysłu na miejsce, potrzebuje całościowego programu inwestycji i znalezienia na to środków. Wszystkie te zadania są wzajemnie połączone. By sprostać temu wyzwaniu, w 2022 roku podjęto decyzję o połączeniu dwóch instytucji – Ośrodka Postaw Twórczych z Centrum Kultury Zamek – które pod nową dyrekcją instytucjonalnie i merytorycznie wzmocni projekt przebudowy i modernizacji siedziby w leśnickim zamku. Obecnie trwa proces tworzenia koncepcji miejsca i pozyskiwania środków remontowych.

lp.	Nazwa działania/ zadania	LATA PROGRAMOWANIA DZIAŁAŃ 2017–2020+ Opis działania/zadania
1	Modernizacja siedziby Wrocławskiego Teatru Współczesnego	<p>Wrocław jest miastem, w którym powstawały i były realizowane jedne z najważniejszych wydarzeń polskiego dramatu współczesnego. To właśnie wrocławska scena dramatyczna była miejscem kreacji takich twórców, jak Helmut Kajzar, Tymoteusz Karpowicz czy Tadeusz Różewicz. Tradycje te podejmowane są współcześnie przez kolejne pokolenia dramatopisarzy.</p> <p>Obecnie scena Wrocławskiego Teatru Współczesnego wymaga remontu i modernizacji. Zespół teatru pracuje nad projektem remontu już od dwóch lat i w związku z pojawieniem się funduszy w perspektywie unijnej na lata 2014–2020 zarysowała się możliwość realizacji inwestycji.</p> <p>Teatr złożył wniosek o dofinansowanie w ramach programu „Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym”.</p>
2	Modernizacja i przeznaczenie do nowych funkcji kulturalnych obiektów dawnej Starej Piekarni	<p>Budynek Starej Piekarni znajduje się przy ul. Księcia Witolda 62–70. Firma Archicom oraz Instytut im. Jerzego Grotowskiego, w ramach tworzonego partnerstwa publiczno-prywatnego, przygotowują koncepcję nowego miejsca na mapie Wrocławia, poświęconego sztukom performatywnym. Budynek, który czeka na remont, w sposób symboliczny zainaugurował swoją działalność w trakcie Olimpiady Teatralnej Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 roku.</p>
3	Utworzenie Muzeum Teatru we Wrocławiu	<p>W 2017 we Wrocławiu zostanie otwarta multimedialna wystawa poświęcona teatrowi po 1945 roku i ludziom, którzy tworzyli go we Wrocławiu. Przede wszystkim Henrykowi Tomaszewskiemu, którego mieszkanie zostanie zaaranżowane w pomieszczeniach teatru.</p> <p>Muzeum Teatru powstaje tuż obok Narodowego Forum Muzyki. Nowa inwestycja znajdzie się w zabytkowej kamienicy przy pl. Wolności 7a. Budynek był wcześniej częścią pobliskiego Pałacu Królewskiego.</p>
4	Stworzenie Centrum Kultury Akademickiej „Zajezdnia Dąbie”	<p>Centrum Kultury Akademickiej i Inicjatyw Lokalnych. Partnerstwo: Stowarzyszenie Tratwa (lider projektu) oraz Fundacja MANUS przy współudziale wrocławskich uczelni wyższych i pomiotów niepublicznych.</p>
5	Utworzenie dwóch wielofunkcyjnych miejsc aktywności społeczności lokalnej na Przedmieściu Oławskim	<p>Odpowiedzią na zidentyfikowane problemy społeczne będzie stworzenie warunków do rozwoju lokalnej społeczności poprzez uruchomienie dwóch wielofunkcyjnych miejsc aktywności przeznaczonych dla odbiorców w różnym wieku.</p> <p>Miejsca te przyczynią się do m.in.: budowania więzi sąsiedzkich, zagospodarowania czasu wolnego dzieci, młodzieży i seniorów, prowadzenia edukacji, aktywności kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej, rozwoju spółdzielczości socjalnej, organizowania pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, rozwoju inicjatyw oddolnych oraz zahamowania degradacji wartościowych oficyn i obiektów tworzących śródmiejski klimat obszaru rewitalizacji.</p>
6	Utworzenie mediateki na Dworcu PKP	<p>Mediateka to nowoczesne centrum biblioteczne. W bibliotece znajdują się zbiory liczące ok. 30 tys. woluminów, w tym książki, czasopisma, komiksy, multimedia, płyty analogowe, audiobooki oraz e-booki.</p> <p>Odwiedzający bibliotekę będą mogli nie tylko wypożyczyć wspomniane pozycje (tradycyjnie i on-line), ale także skorzystać z darmowego bezprzewodowego Internetu.</p> <p>Placówka będzie również miejscem warsztatów, spotkań i debat z pisarzami. Znajdzie się w niej poczytalnia, czyli miejsce, w którym m.in. podróżujący będą mogli usiąść i poczytać.</p>

Obszar oddziaływań strategicznych

**ZREALIZOWANE DZIAŁANIA I EFEKTY
Stan na 2023**

Infrastruktura i zasoby kultury

Zadanie zrealizowano. Po pandemii teatr utrzymuje ponad 90% frekwencji.
https://www.wteatr.w.pl/Termomodernizacja_budynku_WTW_we_Wroclawiu_-_Remont_i_przebudowa_budynku_,29,2

Infrastruktura i zasoby kultury

Zadanie zrealizowano w latach 2016–2020. Centrum Sztuk Performatywnych PIEKARNIA to miejsce działania Instytutu im. Grotowskiego, ale również współdzielone z innymi podmiotami kultury (Wrocławski Teatr Pantomimy, Teatr Polski w Podziemiu) i udostępniane na realizację wydarzeń, takich jak wystawy czy festiwale.
<https://pik.wroclaw.pl/miejsca/centrum-sztuk-performatywnych-piekarnia/>

Infrastruktura i zasoby kultury

Zadanie zrealizowano. Muzeum Teatru działa przy pl. Wolności 7a.
<https://www.wroclaw.pl/nasz-wroclaw/partner/muzeum-teatru-im-henryka-tomaszewskiego-wroclaw>

Infrastruktura i zasoby kultury

Zadanie zrealizowano. Zajezdnia Dąbie od wielu lat realizuje projekty kulturalne, społeczne i rekreacyjne. Współpracuje z wrocławskimi artystami i artystkami oraz innymi NGO.
<https://czasoprzestrzen.org/>

Infrastruktura i zasoby kultury

Ośrodek żywej kultury

Uczestnictwo w kulturze

Zadanie zrealizowano. W Centrum na Przedmieściu swoją siedzibę ma także Teatr Układ Formalny prowadzony przez NGO oraz galeria. Współpracują z nim lokalni artyści i artystki oraz NGO.
<https://www.wroclaw.pl/rozmawia/cal-centrum-na-przedmieściu>

Infrastruktura i zasoby kultury

Zadanie zrealizowano. Właściwa nazwa: Filia nr 12 Dworzec, ul. Piłsudskiego 105. Oprócz udostępniania księgozbioru placówka realizuje wystawy oraz wydarzenia dla różnych grup wiekowych i społecznych.
<https://biblioteka.wroc.pl/file/filia-nr-12/>

lp.	Nazwa działania/ zadania	LATA PROGRAMOWANIA DZIAŁAŃ 2017-2020+ Opis działania/zadania
7	Tworzenie przestrzeni dla piękna – Ruska 46abc	<p>Ruska 46abc to nie tylko adres, ale też nazwa wielowątkowego projektu, dzięki któremu jedno z podwórek między ulicami Ruską a św. Antoniego staje się miejscem aktywności twórczych i platformą obcowania ze sztuką w szerokim tego słowa znaczeniu. Projekt Ruska 46abc realizuje ideę „Przestrzenie dla piękna”, będącą hasłem Wrocławia jako Europejskiej Stolicy Kultury 2016.</p> <p>Dzisiaj Ruska 46abc jest enklawą działań artystycznych i aktywności różnych grup i inicjatyw oddolnych oraz siedzibą znanych organizacji kultury, takich jak: Cantores Minores, Strefa Kultury Wrocław, Ognisko Plastyczne, Małe Instrumenty, IP Group, Atelier Ceramiczne Tyc-Klekot, Rita Baum, BWA, Centrum Praw Kobiet, ArtBrut, Ad Spectatores i wielu innych.</p> <p>Celem podejmowanych działań jest umożliwienie, aby w przyszłości Ruska 46abc mogła stać się miejscem pracy twórczej, społecznej i innowacyjnej. Przestrzenią wymiany myśli, doświadczeń i wrażeń – dzięki działającym tu artystom i artystkom, stowarzyszeniom, instytucjom oraz gościom zapraszającym do współpracy; miejscem wydarzeń o roli kulturo- i centrotwórczej w skali miasta, m.in. dzięki włączeniu przestrzeni do kulturalnej mapy Wrocławia, organizowanym tu koncertom, akcjom artystycznym i społecznym oraz wydarzeniom z zakresu kultury alternatywnej. Przede wszystkim jednak miejscem rozpoznawalnym i otwartym, odwiedzanym chętnie nie tylko przez osoby zainteresowane kulturą i sztuką, ale też przez mieszkańców i turystów. Miejscem pełniącym rolę specyficznego centrum kultury o unikalnym charakterze.</p>
8	Przebudowa Wrocławskiego Klubu Formaty	<p>Wrocławski Klub Formaty zlokalizowany na Muchoborze Wielkim działa jako miejska instytucja kultury od 1980 roku. Od tego czasu nieustannie stwarza mieszkańcom i mieszkankom osiedla oraz całego miasta możliwość artystycznego wyrazu.</p> <p>Klub w swojej ofercie posiada liczne pracownie artystyczne, prowadzi warsztaty, a także organizuje wernisaże, koncerty, spotkania arteterapeutyczne, imprezy plenerowe oraz festiwale (Festiwal Ambientalny oraz NowoBrzmienia).</p> <p>W 2017 roku planowane jest otwarcie Wrocławskiego Klubu Formaty po kompleksowej przebudowie. W swojej nowej odsłonie miejsce będzie ważną dla lokalnej społeczności przestrzenią aktywności.</p>
9	Budowa Centrum Kultury i Aktywności Lokalnej Nowe Żerniki	<p>Trwają przygotowania do ogłoszenia przetargu na wybudowanie Centrum Aktywności Kulturalnej na modelowym osiedlu Nowe Żerniki – WUWA2. W tym miejscu mieszkańcy, mieszkanki będą mogli spędzać czas wolny, na przykład spotykając się w klubie seniora czy wspólnie gotując w kuchni społecznej. Projekt został wyłoniony w konkursie, którego celem było uzyskanie najlepszej pod względem architektonicznym, użytkowym, estetycznym i eksploatacyjnym koncepcji obiektu pełniącego rolę centrum, umożliwiającego łączną realizację zadań ośrodka kultury oraz miejsca stymulującego aktywność lokalną mieszkańców.</p> <p>Zakres projektu obejmował rozbudowę istniejącego już schronu pochodzącego z początku lat 40. XX wieku. Koncepcja architektoniczna Centrum Kultury i Aktywności Lokalnej z adaptacją budynku schronu swoją formą i treścią miała także w sposób atrakcyjny urbanistycznie i architektonicznie wpisać się w otaczający krajobraz oraz sprostać wymogom współczesnej wiedzy technicznej i standardów użytkowych.</p> <p>Centrum adresowane jest do wszystkich grup wiekowych i tematycznych.</p>
10	Utworzenie Centrum Aktywności Lokalnej – osiedlowy ośrodek biblioteczno- -edukacyjny Lipa Piotrowska	<p>Miejska Biblioteka Publiczna wspólnie z Radą Osiedla Lipa Piotrowska utworzy lokalne centrum aktywności dla mieszkańców. Poza funkcją biblioteczną ośrodek będzie oferował zajęcia dla dzieci, młodzieży i seniorów (m.in. gry edukacyjne, zabawy ruchowe, zajęcia plastyczne i muzyczne). Atutem miejsca jest w pełni zorganizowana przestrzeń położona obok centrum i stwarzająca możliwości rekreacyjne.</p>

**Obszar oddziaływań
strategicznych**

**ZREALIZOWANE DZIAŁANIA I EFEKTY
Stan na 2023**

Infrastruktura i zasoby
kultury

Zadanie zrealizowano. Urządzono 7000 m kw. przestrzeni działalności kulturalnej i społecznej dla 40 organizacji, instytucji i pracowni artystycznych oraz 30 eksponatów w galerii neonów. Ruska 46 to zagłębienie sztuki, spotkań z artystami, kulturalnych przedsięwzięć pod szyldem instytucji kultury, NGO, artystów i artystek, działaczy i działaczek kultury. Nieustannie pracujemy nad wzbogacaniem tego miejsca o nowe inicjatywy.

Ośrodek żywej kultury

<https://ruska46.pl/>

Uczestnictwo
w kulturze

Infrastruktura i zasoby
kultury

Zadanie zrealizowano. Instytucja działa i realizuje projekty.

<https://wkformaty.pl/>

Infrastruktura i zasoby
kultury

Niezrealizowane z powodu braku środków. W formie zastępczej, na osiedlu powstało Centrum Aktywności

Ośrodek żywej kultury

Lokalne Nowe Żerniki GENERATOR WuWa2

<https://www.facebook.com/generatorWuWa>

Uczestnictwo
w kulturze

Infrastruktura i zasoby
kultury

Zadanie w trakcie realizacji. Filia biblioteki działa od kilku lat. W roku 2023 planowany jest konkurs na operatora CAL-u. Teren dookoła budynku został zagospodarowany i urządzony jako multifunkcjonalne miejsce rekreacji, sportu i wypoczynku.

Ośrodek żywej kultury

Ip.	Nazwa działania/ zadania	LATA PROGRAMOWANIA DZIAŁAŃ 2017-2020+ Opis działania/zadania
11	Utworzenie Centrum Aktywności Lokalnej – osiedlowe centrum kultury na Ołtaszynie	Projekt realizowany w partnerstwie z Radą Osiedla Ołtaszyn oraz Teatrem Na Bruku. Założeniem jest przygotowanie lokalnego centrum kultury, w którym odbywać się będą wydarzenia artystyczne. Miejsce będzie ponadto oferowało warsztaty muzyczne, plastyczne i teatralne dla lokalnej społeczności. Doskonałym uzupełnieniem przebudowanego centrum będzie przynależny do niego, urządzony teren zielony, na którym odbywać się będą mogły wydarzenia plenerowe. Miejsce ma służyć integracji społeczności lokalnej. Podobnie jak w innych w ten sposób sformatowanych centrach również tutaj silny akcent zostanie położony na działania międzypokoleniowe.
12	Utworzenie bibliotecznego Centrum Nowych Technologii dla Kultury i Edukacji Przejście Świdnickie – Miejska Biblioteka Publiczna	W przebudowanym Przejściu Świdnickim powstanie Centrum Nowych Technologii dla Kultury i Edukacji. W stworzonej przestrzeni będziemy pokazywać, jak można wykorzystywać nowe technologie do popularyzacji czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Planowana jest także pracownia edukacji czytelniczej i medialnej dla młodych oraz centrum szkoleniowe dla bibliotekarzy i animatorów kultury. Do dyspozycji czytelników i czytelniczek oddany zostanie także, bardzo popularny wśród młodzieży, salon gier planszowych.
13	Rozszerzenie funkcji Wrocławskiego Domu Literatury – Willa Karpowiczów	Wrocławski Dom Literatury poza obecną działalnością zostanie także operatorem ośrodka, który powstanie w należącej do miasta Willi Karpowiczów na Krzykach. W chwili obecnej opracowywana jest koncepcja modernizacji i przebudowy budynku w taki sposób, by mógł stanowić ośrodek rezydencjalny dedykowany tłumaczom, tłumaczkom literatury polskiej na języki obce. Translatorzy, translatorki przyjeżdżaliby do Wrocławia na stypendia i tutaj pracowali. Istnieją plany zaaranżowania siedmiu pokoi dla tłumaczy, tłumaczek oraz salonu stanowiącego miejsce spotkań i dyskusji. W finansowym i programowym prowadzeniu ośrodka zakłada się udział państwowych instytucji.
14	Działania na rzecz zachowania i implementacji dorobku Europejskiej Stolicy Kultury – Strefa Kultury Wrocław	W celu zachowania oraz rozwijania potencjału lokalnego pola kultury, będącego efektem działań i doświadczeń Europejskiej Stolicy Kultury, tworzenia marki i wizerunku wrocławskiej kultury, wzmacniania środowiska artystycznego i obszarów kultury żywej, zachowane zostanie biuro organizacyjne, które funkcjonować będzie pod zmienioną nazwą – Strefa Kultury Wrocław. W latach 2017–2020+ instytucja prowadzić będzie działania w zakresie: współpracy i organizacji projektów międzynarodowych organizacji festiwali i produkcji imprez działań w sferze kultury żywej obserwacji i monitoringu pola kultury wzmacniania kompetencji kadr kultury: środowiska artystycznego, animatorów i edukatorów kultury. Strefa Kultury Wrocław w prowadzeniu swojej działalności dysponować będzie zasobami instytucjonalnymi w postaci siedmiu placówek: Barbara, Recepcja oraz biura zlokalizowane w podwórku Ruska 46, Pracownia Komuny Paryskiej 45, Galeria Dworcowa na Dworcu Głównym PKP, Impart, Domek Miedziorytnika. Strefa Kultury Wrocław rozpocznie również budowę Centrum Kultury na Nowych Żernikach. Podstawą realizacji postawionych zadań będzie opracowany plan działania, określający szczegółowy profil instytucji we wskazanych obszarach. Do planu działania włączone zostaną projekty rozwijane w ramach ESK Wrocław 2016, poddane niezbędnym modyfikacjom na bazie wyniesionych doświadczeń.

Obszar oddziaływań strategicznych   **ZREALIZOWANE DZIAŁANIA I EFEKTY**
Stan na 2023

Infrastruktura i zasoby kultury

Ośrodek żywej kultury

Uczestnictwo w kulturze

Zadanie zrealizowano. Centrum na Ołtaszynie działa bardzo aktywnie, siedzibę ma tutaj również Teatr Na Bruku.
<https://teatrnabruku.pl/kontakt/>

Infrastruktura i zasoby kultury

Zadanie zrealizowano ze zmianą lokalizacji. Centrum funkcjonowało w Przejściu Świdnickim, ale od czasu wprowadzenia tam punktu informacyjnego dla migrantów i obcokrajowców filia MBP została przeniesiona do budynku Mediateki przy pl. Teatralnym.

Infrastruktura i zasoby kultury

Zadanie zrealizowano. W Willi Karpowiczów swoją działalność prowadzi Fundacja Olgi Tokarczuk. Obiekt jest zarządzany przez Wrocławski Dom Literatury; stara się budować swoją ofertę zarówno w skali globalnej, jak i lokalnej – miejskiej i osiedlowej.
<https://fundacjaolgitokarczuk.org/willa-karpowiczow/>

Zachowanie i utrwalenie efektu ESK

Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury

Instytucja nowego typu

Zadanie zrealizowano. Spadkobiercą i kontynuatorem działań jest nowa instytucja powołana na polu wrocławskiej kultury - Wrocławski Instytut Kultury, który w całości przejął zadania i rozwija kompetencje w zakresie dziedzictwa Europejskiej Stolicy Kultury.
<https://instytutkultury.pl/kontakt/>

lp.	Nazwa działania/ zadania	LATA PROGRAMOWANIA DZIAŁAŃ 2017–2020+ Opis działania/zadania
15	Rozwój programu Mikrogranty	<p>Projekt realizowany w latach 2014–2017 przez organizatora Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016, czyli Biuro Festiwalowe Impart 2016, w latach 2018–2020 zostanie rozszerzony przez współpracę Strefy Kultury Wrocław, Biura ds. Partycypacji Społecznej i partnera pozarządowego wybranego w drodze konkursu. Instytucją koordynującą działania pod wspólną marką „Mikrogranty” jest Strefa Kultury Wrocław, która posiada wiedzę formalno-prawną, umiejętności z zakresu animacji kultury oraz zasoby ludzkie. Aplikowanie do programu możliwe będzie w trzech ścieżkach zróżnicowanych pod względem potencjalnego wnioskodawcy. Mikrogranty, czyli ścieżka dla pełnoletnich osób fizycznych i grup nieformalnych, prowadzona będzie przez Strefę Kultury Wrocław. Mikrogranty NGO to ścieżka dla młodych organizacji pozarządowych (do 5 lat istnienia) i prowadzona będzie przez partnera pozarządowego. Mikrogranty młodzieżowe są ścieżką skierowaną do nieformalnych grup młodzieżowych (z pełnoletnim liderem), prowadzoną również przez podmiot pozarządowy. Uzupełnieniem naborów będą programy kompetencyjne dla aktywnych mieszkańców i mieszkank Wrocławia organizowane pod nazwą „Akademia Mikrograntów” oraz „Mikroagory”, czyli spotkania sieciujące aktywnych i dające szansę poznać wzajemne działania. Projekt w nowej formule realizowany będzie w 2018 roku oraz, w przypadku sukcesu pilotażu, w latach kolejnych.</p>
16	Kontynuowanie programu rezydencji artystycznych, wizyt studyjnych i współpracy międzynarodowej AIR Wro	<p>Interdyscyplinarny program rezydencji artystycznych – rezultat doświadczeń Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016. Jego celem, w oparciu o współpracę partnerów lokalnych i zagranicznych, jest stworzenie międzynarodowej platformy, która umożliwi artystom, kuratorom, animatorom, menedżerom, organizacjom i instytucjom współdziałanie oraz wymianę doświadczeń, praktyk, pomysłów i wiedzy. Ponadto program AIR Wro ma służyć promocji artystów, wspierać ich rozwój i mobilność, a także ułatwiać tworzenie więzi kulturalnych ponad granicami. Do udziału w programie AIR Wro zaproszeni są twórcy, twórczynie reprezentujący różne dziedziny sztuki, ale też aktywni na ich pograniczu, zarówno młodzi, jak i ci już doświadczeni, zainteresowani współpracą z przedstawicielami wrocławskiego środowiska artystycznego, otwarci na poznanie stolicy Dolnego Śląska wraz z jej mieszkańcami, mieszkankami, a tym samym na odnalezienie twórczego połączenia pomiędzy miastem, z którego pochodzą, a Wrocławiem. Projekt realizowany będzie przez Strefę Kultury Wrocław w latach 2017–2020.</p>
17	Uruchomienie pilotażowego programu pn. Inkubator	<p>Projekt pilotażowego konkursu na wsparcie nowych projektów, które pojawiły się w toku realizacji programu Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016. Zadaniem programu będzie: finansowanie w postaci grantów (w wysokości 10 000 zł i 20 000 zł) działań, które powstały w wyniku ESK na różnych polach realizacji programu, podtrzymanie potencjału nowych idei miejskich i artystycznych, wyłonienie najbardziej wartościowych nowych pomysłów wzbogacających działalność pola kultury, rozwijanie kompetencji artystów, menadżerów, animatorów kultury lub aktywnych mieszkańców Wrocławia. Projekt koordynowany będzie przez Strefę Kultury Wrocław od roku 2018.</p>

Obszar oddziaływań strategicznych

**ZREALIZOWANE DZIAŁANIA I EFEKTY
Stan na 2023**

Zachowanie i utrwalenie efektu ESK

Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury

Uczestnictwo w kulturze

Zadanie zrealizowano. Mikrogranty opierają się obecnie o trzy ścieżki – dla osób i grup nieformalnych, NGO i młodzieży. Rocznie w ramach programu realizowanych jest ponad 100 działań. Od 2022 roku zadanie realizowane jest przez Wrocławski Instytut Kultury.
<https://instytutkultury.pl/mikrogranty/>

Zachowanie i utrwalenie efektu ESK

Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury

Sieciowanie kultury

Ekonomia prestiżu

Zadanie zrealizowano i prowadzone jest na bieżąco w kolejnych edycjach. Od 2022 roku zadanie realizowane jest przez Wrocławski Instytut Kultury.
<https://instytutkultury.pl/air-wro/>

Zachowanie i utrwalenie efektu ESK

Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury

Wzmocnienie kadr kultury

Uczestnictwo w kulturze

Zadanie nie zostało zrealizowane.

lp.	Nazwa działania/ zadania	LATA PROGRAMOWANIA DZIAŁAŃ 2017-2020+ Opis działania/zadania
18	Upowszechnienie programu rozwoju publiczności pn. Audience Development	Prowadzenie i rozwijanie programu wsparcia instytucji i kadr instytucji poprzez rozwój i implementację narzędzi służących podtrzymywaniu i rozwijaniu relacji z widownią w instytucjach i organizacjach kultury – w oparciu o doświadczenia dotychczasowe i w toku realizacji zadań ESK Wrocław 2016. Projekt koordynowany będzie przez Strefę Kultury Wrocław.
19	Powołanie obserwatorium wrocławskiej kultury w ramach działań kompetencyjnych Strefy Kultury Wrocław	Uruchomienie wieloletnich działań w ramach Strefy Kultury Wrocław, polegających na monitorowaniu kondycji wrocławskiej kultury oraz życia kulturalnego oraz praktyk uczestnictwa w kulturze.
20	Badanie zasobów i potrzeb wrocławskiej kultury	Zaprojektowanie i przeprowadzenie cyklu badań polegających na monitorowaniu zasobów i potencjału pola kultury oraz obejmujących wszystkie podmioty wrocławskiego pola kultury. Cele: badanie stanu, potrzeb i wykorzystania zasobów, badanie form, warunków oraz możliwości uczestnictwa w kulturze ze szczególnym uwzględnieniem zróżnicowanych obiegów kultury, zdobycie wiedzy o doświadczeniach instytucji i placówek prowadzących działalność kulturalną – upowszechnienie dobrych praktyk, wypracowanie wskaźników dla monitoringu pola kultury. Dla efektywnej realizacji zadania podjęta zostanie współpraca Departamentu Spraw Społecznych ze środowiskiem akademickim. Projekt badań realizowany będzie w cyklu dwuletnim przez Strefę Kultury Wrocław.
21	Aktywne zarządzanie kulturą poprzez narzędzia informatyczne	Aktywne zarządzanie kulturą poprzez implementowanie rozwiązań informatycznych dedykowanych placówkom i instytucjom kultury do obsługi sprawozdawczości, narzędzi ewaluacji, generatorów wniosków grantowych i stypendialnych w „profilu zamkniętym”.

Obszar oddziaływań strategicznych

**ZREALIZOWANE DZIAŁANIA I EFEKTY
Stan na 2023**

Zachowanie i utrwalenie efektu ESK

Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury

Wsparcie instytucji kultury

Zadanie zrealizowano. Raport opisujący efekty programu jest dostępny na:
<https://instytutkultury.pl/publikacje-raporty/rozwój-publicznosci-podsumowanie-cyklad-szkolen/>

Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury

Zadanie zrealizowano w ramach działań nowo powołanego Wrocławskiego Instytutu Kultury.
<https://instytutkultury.pl/publikacje-raporty/>

Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury

Uczestnictwo w kulturze

Współpraca akademicka

Zrealizowane i realizowane w postaci serii badań przez Wrocławski Instytut Kultury.
<https://instytutkultury.pl/publikacje-raporty/>

Innowacje w polu kultury

Wsparcie instytucji kultury

Zadanie zrealizowane m.in. poprzez udostępnianie generatorów i wprowadzenie elektronicznego sposobu wypełniania sprawozdań rocznych, które następnie publikowane są na stronach BIP poszczególnych instytucji kultury.

lp.	Nazwa działania/ zadania	LATA PROGRAMOWANIA DZIAŁAŃ 2017-2020+ Opis działania/zadania
22	Działania w zakresie edukacji kulturalnej i kultury – miejskie instytucje kultury	<p>Stałe i cykliczne działania prowadzone we wrocławskich instytucjach kultury (27 jednostek) w zakresie edukacji kulturalnej we wszystkich dziedzinach sztuki – plastyczne, muzyczne, muzealne, teatralne, edukacji artystycznej.</p> <p>Działania prowadzone m.in. w takich instytucjach, jak: Teatr Muzyczny Capitol, Biuro Festiwalowe Impart 2016, Muzeum Miejskie Wrocławia, Ośrodek Pamięć i Przyszłość, Wrocławski Dom Literatury, Centrum Kultury Zamek, Centrum Kultury Wrocław-Zachód, Centrum Kultury Agora czy ODT Światowid.</p>
23	Działania w zakresie edukacji kulturalnej i kultury – sektor organizacji pozarządowych	<p>W ramach prowadzonej polityki kulturalnej miasto Wrocław każdego roku przeznaczają środki na realizację zadań zleconych sektorowi organizacji pozarządowych. Intencją prowadzonych od 2018 roku stopniowych zmian będzie zwiększanie puli środków przeznaczanych na małe programy kulturalne w obszarze żywej kultury, mikrobiegów kultury ze szczególnym uwzględnieniem działań jednorazowych, zaangażowania edukatorów i animatorów kultury oraz prowadzenie działalności artystycznej służącej poszerzaniu uczestnictwa w kulturze.</p>

Obszar oddziaływań strategicznych

**ZREALIZOWANE DZIAŁANIA I EFEKTY
Stan na 2023**

Zachowanie i utrwalenie efektu ESK

Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury

Wzmocnienie kadr kultury

Uczestnictwo w kulturze

Praktyki edukacyjne prowadzone stale oraz rozwijane w ramach programów własnych poszczególnych instytucji kultury, zob. np.:
<https://instytutkultury.pl/kompetencje/>, <https://literatura.wroclaw.pl/przeglad-dzialan-literackich/>, <http://www.zamek.wroclaw.pl/projekty/>, <https://muzeum.miejskie.wroclaw.pl/education/>, <https://instytutkultury.pl/dwulotka-szkola-praktyk-animacyjnych/>, <https://zajezdnia.org/edukacja/>, <http://ma.wroc.pl/pl/edukacja/>, <https://muzeum.miejskie.wroclaw.pl/education/>, <https://muzeumwspolczesne.pl/mww/category/edukacja/>, <https://www.teatrlalek.wroclaw.pl/pl/warsztaty/hulaj-dusza>, <https://www.nfm.wroclaw.pl/edukacja/>, <https://www.ckagora.pl/zajecia/>, <http://www.zamek.wroclaw.pl/zajecia/>, <https://ckwz.pl/zajecia/oferta-zajec/>, <https://www.swiatowid.net.pl/zajecia-stale>, <https://wkformaty.pl/grafik-zajec/>, <https://klubanima.pl/>, <https://biblioteka.wroc.pl/>

Działania w tym obszarze realizowane są na bieżąco. Przegląd działań na stronie:

<https://www.wroclaw.pl/rozmawia/ngo>

Dotacje na realizowanie edukacji kulturalnej otrzymują różne organizacje pozarządowe. Można wśród nich wymienić:

– Fundacja Ładne Historie, zadanie: Osiedle dla sztuki osiedle dla sztuki – minifestyn dizajnu, wydrukuj sobie wrocławską sztukę – poznanie techniki druku na sicie, odkrywamy linoryt – poznanie techniki pracy graficznej
– Onwater.pl – zadanie: „Odrzańskie Opowieści – edycja 2023”

Opis: spacer historyczno-architektoniczne w ramach projektu „Szlak Odry”, spotkanie „Odra w kadrze filmowym”, warsztaty fotograficzne „Wrocław kiedyś i dziś”

– Towarzystwo Kultury Czynnej – zadania: 1) Pracownia Pajd Art. Sztuka w akcji i 2) Pracownia Pajd Art. na Nadodrzu

Opis: warsztaty teatralne, plastyczne i literackie

– Towarzystwo Kultury Czynnej, zadanie: Spotkania z kulturą. Centrum działań twórczych w Starej Piekarni

Opis: otwarte spotkania z artystami; zajęcia twórcze dla rodziców i dzieci

– Fundacja OK. Art, zadania: Prowadzenie Działalności Kulturalnej – Roosevelta

Opis: cykl filmów z historii sztuki, warsztaty artystyczne

– Stowarzyszenie Artyści na Bruku, zadanie: Centrum Aktywności Lokalnej Ołtaszyn

Opis: warsztaty teatralne, warsztaty plastyczne

– Kilo Kultury Fundacja, zadanie: prowadzenie działalności kulturalnej przy ul. Jagiellończyka 10A

Opis: wiedza o sztuce dla dorosłych i seniorów, pracownia artystyczna dla dzieci i młodzieży

– Fundacja Bente Kahan: Nauka o holokauście dla lepszej przyszłości (przeciwdziałanie ksenofobii i wykluczeniu)
– Gmina Wyznaniowa Żydowska: Żydowska dusza, skarby gminy wyznaniowej żydowskiej we Wrocławiu, edukacja, kultura

– Fundacja Olgi Tokarczuk – Wrocławskie Centrum Olgi Tokarczuk

– Fundacja Przyjaźń Sztuka Edukacja, „Lelenfant” to międzykulturowy projekt artystyczno-edukacyjny prowadzony przez producentów i artystów jeszcze do niedawna zrzeszonych pod nazwą Brave Kids. Inicjatywa od lat łączy młodych ludzi o różnych narodowościach podczas wydarzeń i warsztatów, bazując na modelu pracy „dzieci uczą dzieci”. W ten sposób dochodzi do wymiany umiejętności pomiędzy bawiącymi się rówieśnikami.

Niezależnie od kraju pochodzenia, dzieci i młodzież znajdują wspólny język podczas zabaw, gier i twórczej ekspresji. Odpowiedzialni za powodzenie działań projektu, dziś działający w Fundacji „Przyjaźń Sztuka Edukacja”, otrzymali w 2021 roku nagrodę „30 Kreatywnych Wrocławia” w kategorii kultura, sztuka, dizajn.

Ip.	Nazwa działania/ zadania	LATA PROGRAMOWANIA DZIAŁAŃ 2017-2020+ Opis działania/zadania
24	Działania w zakresie edukacji kulturalnej i kultury – w obszarze edukacji	Kontynuowanie cyklicznych działań w sferze edukacji kulturalnej i kultury adresowanych do uczniów i prowadzonych we współpracy angażującej: Departament Edukacji (Wrocławskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, WFI, WPG, DPI), wrocławskie instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego.
25	Pilotaż Wrocławskiego Programu Stypendialnego	Uruchomienie od 2018 roku pilotażowego programu stypendiów indywidualnych dla osób zajmujących się działalnością kulturalną – bez stosowania kryteriów wiekowych i instytucjonalnych – jako wsparcie lokalnych artystów poza obiegiem instytucjonalnej kultury.
26	Działania na rzecz zwiększenia spójności wrocławskiego pola kultury poprzez wdrażanie reguł partycypacji i konsultacji społecznych	Upowszechnianie doświadczeń wynikających z realizacji Wrocławskiego Kongresu Kultury oraz Wrocławskiego Forum Kultury poprzez: podniesienie jakości współpracy administracji samorządowej w sferze kultury – budowanie kapitału pomostowego (zaufania w relacji środowisko artystyczne – urząd) oraz regularne prowadzenie spotkań informacyjnych i konsultacji dla twórców, animatorów, NGO itp. stworzenie bazy ekspertów pola kultury oraz wypracowanie reguł opiniowania i udziału w składach komisji konkursowych w konkursach grantowych na realizację zadań z obszaru kultury i na stanowiska dyrektorów miejskich instytucji kultury organizowanie cyklicznych spotkań środowiska ludzi wrocławskiej kultury oraz interesariuszy kultury, w tym również środowiska przedsiębiorców w zakresie mecenatu kultury.
27	Wprowadzenie mechanizmu promesy finansowej	Samorząd Wrocławia zamierza konsekwentnie wspierać inicjatywy pozyskiwania środków zewnętrznych podejmowane zarówno przez publiczne, jak i niepubliczne podmioty. Pomoc polegać będzie na zapewnieniu gwarancji wkładu własnego w sytuacji, gdyby dany podmiot takie wsparcie miał przyrzeczone, po przeprowadzeniu oceny wiarygodności przedsięwzięcia.
28	Wsparcie zadań rozwoju strategicznego Wrocław 2030 poprzez działania w polu kultury	Zaangażowanie w działania realizujące cele rozwoju strategicznego, wynikające ze „Strategii Wrocław 2030”, poprzez narzędzia edukacji kulturalnej i promocję działań spełniających cele rozwoju strategicznego. W tym również w zakresie polityki proekologicznej i polityki spójności – przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.

Obszar oddziaływań strategicznych	ZREALIZOWANE DZIAŁANIA I EFEKTY Stan na 2023
Edukacja kulturalna Integracja polityk miejskich Uczestnictwo w kulturze	Działania w tym obszarze realizowane są systemowo w zakresie powszechnego systemu edukacji. Do czasu pandemii prowadzony był program „Szkoła w mieście”, realizujący również zadania z zakresu edukacji kulturalnej we współpracy z instytucjami kultury. Projektowo działania realizowane są przez organizacje pozarządowe i instytucje kultury jednak tylko dla zainteresowanych.
Wzmocnienie kadr kultury Obiecane na Wrocławskim Forum Kultury	Zadanie zrealizowano. Dotychczasowy program stypendialny dla osób uczących się został rozszerzony o ścieżkę na realizację przedsięwzięcia artystycznego przez aktywnych twórców.
Budowanie kapitału pomostowego Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury Innowacje w polu kultury	Zadanie zrealizowane m.in. w zakresie działalności Grupy Kultura Wrocław, Wrocławskiej Rady Kultury, konsultacji zapisów uchwały rozszerzającej program stypendialny oraz konsultacji sposobów udostępniania pracowni artystycznych.
Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury Innowacje w polu kultury	Trudna sytuacja finansowa nie pozwala na zastosowanie tego narzędzia.
Wzmocnienie i rozwój potencjału pola kultury Innowacje w polu kultury Integracja pola kultury w sferze działań strategicznych	Działania realizowane na bieżąco. Szczególnie istotne są projekty włączające pole kultury w działania na rzecz idei miasta zrównoważonego oraz te związane z integracją społeczną: – C-Change, Kultura i Sztuka w walce ze zmianami Klimatu – Monitoring oszczędności energii – Instalacje fotowoltaiczne (DZR) – Ekowarsztaty w IK – Kultura włączająca (migranci) – Przejście Dialog (działania z zakresu spójności społecznej) – Wrocławskie Standardy Dostępności w Kulturze

lp.	Nazwa działania/ zadania	LATA PROGRAMOWANIA DZIAŁAŃ 2017-2020+ Opis działania/zadania
29	Innowacje w zakresie działań sprawozdawczych	Opracowanie wytycznych i wdrożenie przez Wydział Kultury nowego sposobu przedstawiania rocznych sprawozdań w obszarze kultury w celu lepszego oddania różnorodności obiegów kultury i działań w sferze kultury żywej, również w oparciu o istniejące rozwiązania informatyczne (patrz: Aktywne zarządzanie kulturą poprzez portal go.wroclaw.pl)
WYZWANIA		
	Modernizacja Centrum Kultury Zamek	Intensywny rozwój zachodnich osiedli Wrocławia ujawnia potrzebę kreowania wielofunkcyjnych miejsc i przestrzeni działalności kulturalnej, z szeroką ofertą kulturalno-społeczną. Centrum Kultury Zamek jest miejscem wielu takich działań, ale jego potencjał jest zdecydowanie większy. Dodatkowo, parkowe położenie zamku nadaje szczególny charakter temu miejscu, które od wielu lat jest centrum życia lokalnej społeczności. Sprostanie wszystkim dzisiejszym oczekiwaniom wymaga gruntownej przebudowy, przekraczającej obecnie możliwości finansowe Urzędu Miejskiego. Opracowanie koncepcji modernizacji Centrum Kultury Zamek oraz znalezienie źródeł jej finansowania jest jednym z wyzwań, które należy podjąć w najbliższej przyszłości.
	BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej	Biuro Wystaw Artystycznych jest największą galerią we Wrocławiu. Jej misją jest pokazywanie i popularyzacja aktualnej działalności twórców na tle problemów kultury. BWA wpisało się na trwałe w krajobraz wrocławskiej kultury, stając się jedną z ważniejszych marek kultury. Zachowanie dziedzictwa BWA i dalszy wzrost jego potencjału wymaga utworzenia nowego, funkcjonalnego miejsca dla prowadzenia działalności. Podobnie jak w przypadku Centrum Kultury Zamek realizacja tej idei należy do wyzwań, które należy podjąć w niedalekiej przyszłości.
	Modernizacja Impartu działającego w ramach Strefy Kultury Wrocław	Dawne Centrum Sztuki Impart to legendarna scena goszcząca najwyższej klasy artystów. To jedno z ważniejszych miejsc wrocławskiej kultury, bo mogących pochwalić się bardzo długą historią. Klimatyczne i bardzo dobre akustycznie sale są uwielbiane przez artystów i widzów. Zachowanie potencjału miejsca wymaga nakładów finansowych na generalny remont miejsca.

Obszar oddziaływań strategicznych   **ZREALIZOWANE DZIAŁANIA I EFEKTY**
Stan na 2023

Innowacje w polu kultury

Zadanie zrealizowane. Od trzech lat obowiązuje nowy system elektronicznych sprawozdań instytucji kultury.

Infrastruktura i zasoby kultury

Połączenie Ośrodka Postaw Twórczych z Centrum Kultury Zamek wzmocni instytucjonalnie i merytorycznie projekt przebudowy i modernizacji siedziby w leśnickim zamku. Obecnie trwa proces pozyskiwania środków remontowych.

Wyzwanie

Infrastruktura i zasoby kultury

Przygotowanie do stworzenia nowej siedziby przy ul. Kolejowej.

Wyzwanie

Infrastruktura i zasoby kultury

Zrealizowane, choć w tej chwili miejsce zamknięte z powodu braku remontów. Uruchomiono Impart Centrum w dawnej filharmonii przy ul. Piłsudskiego.

Wyzwanie

Autor opracowania: dr Jacek Pluta, Zastępca Dyrektora Departamentu Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego Wrocławia

*Wyzwania
przyszłości*

Macierz wyzwań wrocławskiego pola kultury obejmuje najważniejsze, strategiczne obszary działań, które w perspektywie średnio i długookresowej (kilku, kilkunastu lat) winny być uwzględnione w programowaniu działań w obszarze kultury. W porównaniu z poprzednią perspektywą programowania po raz pierwszy poszerzamy skalę wyzwań, wskazując na konieczne uwarunkowania o charakterze zarządczym, organizacyjnym i finansowym.

Obszar wyzwań strategicznych	Wyzwanie	Zakres przedmiotowy	Komentarz
Ekonomia pola kultury	Stabilność finansów w samorządowej kulturze.	Kurczący się budżet samorządu versus rosnące koszty bieżące i groźba niskich płac.	Wskaźniki makroekonomiczne wskazują na kryzys finansów publicznych przy mającym już faktycznie miejsce kryzysie finansów samorządu. Dodatkowym zagrożeniem jest skala i trwałość inflacji. Według prognoz NBP skumulowana inflacja za lata 2019–25 osiągnie wartość 42%. Negatywne konsekwencje tej sytuacji, które wywołują napięcia, to wzrost kosztów bieżących, spłaszczenie siatki płac, konieczne oszczędności.
	Przejrzysty podział środków w budżecie kultury.	Podział finansowania: instytucje kultury, społeczne instytucje kultury, inicjatywy społeczne – otwarte konkursy z ustawy o pożytku publicznym, finansowanie nowych inicjatyw, wsparcie kultury – stypendia i nagrody itp.	Docelowo podział środków w obszarze finansowania kultury powinien zapewnić przejrzystość i stabilność finansów w najważniejszych obiegach kultury.
Infrastruktura i zasoby kultury	Inwestycje w zasoby trwałe pola kultury – konieczne remonty oraz inwestycje zachowujące potencjał i rozwój instytucji.	Bliska perspektywa: OPT Zamek, Impart, BWA, Teatr Lalek, Zajezdnia Dąbie – dalsze prace. Dalsza perspektywa: NFM, Capitol, Impart Centrum, Zajezdnia Pilczyce – multifunkcyjna przestrzeń społeczna i kultury. CAL-e i lokalne ośrodki kultury.	Ogromne koszty inwestycji przy pogarszającej się sytuacji finansowej samorządów utrudniają planowanie takich działań. W perspektywie następnych kilku lat inwestycje możliwe są do prowadzenia przy odrębnym wsparciu państwa lub UE. Będziemy aktywnie szukać środków inwestycyjnych dla wrocławskiej kultury zarówno w programach rządowych, jak i europejskich. Należy jednak poszukiwać także innych formuł finansowania jak np. współpraca z podmiotami prywatnymi, „działka za lokal” itp.

	Wyzwanie	Zakres przedmiotowy	Komentarz
Potencjał pola kultury	Institucje i sieciowanie zasobów kultury.	Przemiany instytucjonalnego pola kultury – większe byty, jedna struktura z zachowaniem autonomii mniejszych? Sieciowanie IK, współdzielenie zasobów instytucji kultury, wzmacnianie ich potencjału.	To instytucje kultury odpowiadają za największy poziom dotarcia i angażowania mieszkańców. Te lokalne, osiedlowe powinny jeszcze silniej budować politykę współpracy z lokalnymi społecznościami i artystami. Ta współpraca musi opierać się na jasnych, przejrzystych zasadach. Instytucje muszą w tym celu kontaktować się same ze sobą, dlatego tak ważne są procesy sieciowania i współdzielenia zasobami. Te duże aktywnie szukają partnerów także poza granicami miasta, województwa czy kraju. IK powinny tworzyć przejrzyste procedury dostępu do IK, budować szeroko sieci lokalne. Stawać się atrakcyjnymi partnerami dla lokalnych artystów, umożliwiając im rozwój.
	Rozwój i podtrzymanie prestiżu kultury.	Marki kultury. Nagrody i wyróżnienia.	Finansowanie marek kultury na miarę ich prestiżu i potrzeb to główne zadanie organizatora samorządowego pola kultury. Innym wyzwaniem jest wspieranie nowych i wygaszanie formatów nieperspektywicznych.
	Obiegi kultury i informacja w kulturze.	Poprawa komunikacji i dostęp do informacji w obszarze kultury. Rozwój narzędzi oraz formatów komunikacji między urzędem a ludźmi kultury i środowiskami lokalnymi.	Publikowanie aktualnych danych i informacji to dopiero początek. Za tym musi iść wspieranie kontaktu między mieszkańcami a lokalnymi instytucjami kultury i CAL-ami. To one odpowiadają za codzienne docieranie do najliczniejszych grup odbiorców. Dalsze budowanie pola dialogu w oparciu o istniejące i działające rozwiązania, takie jak grupy branżowe, kongresy, konsultacje, WRDPP, mediacje.
	Innowacje w kulturze.	Tworzenie okazji do rozwoju nowych inicjatyw kulturalnych. Wsparcie nowych inicjatyw teatralnych, muzycznych, twórczych, społecznych, innych. System wsparcia i promocji stypendystów.	Do takich działań potrzebne są środki finansowe, systemy wsparcia i promocji, ale i aktywność instytucji kultury. Mamy dużą otwartość na działania, dlatego od kilku lat rozwijamy wątek stypendialny. Nie wiemy dziś, jak będzie kształtował się budżet w kolejnych latach – kontekst kryzysu. Jak zauważyć nowego Grotowskiego? Jak nie zniechęcić nowego Tomaszewskiego?

Obszar wyzwań strategicznych	Wyzwanie	Zakres przedmiotowy	Komentarz
Mecenat kultury	System mecenatu kultury dla średnich i małych podmiotów w kulturze.	Działania na rzecz rozwoju mecenatu prywatnego są szczególnie potrzebne w odniesieniu do inicjatyw indywidualnych, jak też w przypadku mniejszych podmiotów instytucjonalnych działających w polu kultury.	Urząd prowadzi działania wspierające artystów, podmioty działające w sferze kultury. Ale nie ma możliwości, aby angażować się w pośredniczenie między przedsiębiorcami a artystami. Pojawia się w tym kontekście pytanie, jak rozumieć dziś mecenat, jaka jest rola i funkcja mecenatu?
	Współpraca ponadlokalna.	Współpraca z innymi niż samorząd Wrocławia podmiotami i inicjatywami w kulturze. Współprowadzenie instytucji kultury. Kultura na Dolnym Śląsku.	Miasto aktywnie poszukuje możliwości wzmacniania instytucji kultury, także dzięki współpracy na poziomie rządowym czy wojewódzkim. Część wrocławskich, samorządowych instytucji kultury jest jednocześnie istotnym elementem na dolnośląskiej, a nawet polskiej mapie kulturalnej. Dostrzegamy to i staramy się wzmacniać. Jak zrobić to jeszcze efektywniej?
Współpraca w polu kultury	Współpraca międzysektorowa i spójność pola kultury.	Wzmocnienie kapitału pomostowego w kulturze: urząd–instytucje kultury–środowiska twórcze–partnerzy społeczni–środowiska lokalne.	Pole kultury poszerza się i powinno poszerzać się o kolejnych uczestników obok instytucji kultury, mamy CAL-e, Rady Osiedla i lokalne inicjatywy, grupy i środowiska. Miasto stara się budować dobry klimat do współpracy i wspierać inicjatywy prywatne w zakresie kultury.
	Edukacja kulturalna .	Wyzwania edukacji kulturalnej – współpraca edukacyjna szkół, instytucji oraz sektora społecznego w polu kultury.	Edukacja do kultury jest nieodłącznym elementem życia kulturalnego. Znacząco oddziałuje na odbiorców kultury – publiczność wydarzeń. Kształtuje także postawy prosumenckie w pozaprofesjonalnym obiegu kultury. Obecny system edukacji szkolnej, w sytuacji przeciążenia podstaw programowych, stałych zmian, nie spełnia swojej roli w tym zakresie. Jak zatem wzmocnić edukację do kultury, angażując do tego inne podmioty? Jest to zdecydowanie jedno z ważniejszych wyzwań. W programowaniu nowych rozwiązań w tym obszarze, poprzez ogłoszenie konkursu na przygotowanie i przeprowadzenie wrocławskiego programu edukacji kulturalnej, należy wykorzystać doświadczenia z programu „Szkoła w mieście”. Istotne kwestie do rozważenia to rola poszczególnych uczestników pola kultury w tym procesie, tj.: współpraca z wrocławskimi artystami, włączenie CAL-i oraz instytucji kultury.

Obszar wyzwań strategicznych	Wyzwanie	Zakres przedmiotowy	Komentarz
Partycypacja społeczna i dialog w kulturze	Integracja środowisk i interesariuszy pola kultury.	Budowanie współpracy między uczestnikami pola kultury. Wskazywanie narzędzi i formatów działań w oparciu o zasoby miasta.	Po licznych rozmowach mamy świadomość, że wciąż wielu artystów, nawet tych korzystających z miejskich grantów dla NGO, nie jest świadoma, że działa w oparciu o ustawę o pożytku. Że nie czują się NGO. W poprzedniej strategii współpracy z NGO mówimy o sektorze Pi [Sektor 3 – Sektor 3,14...] Czyli bardzo szeroko rozumianych aktywistach. Bo w taki sposób często widzą się artyści.
	Wrocławska Rada kultury – bilans działalności i dalsza perspektywa.	Bilans Wrocławskiej Rady Kultury. Format, cele i zadania dla Wrocławskiej Rady Kultury (WRK).	Powstanie Wrocławskiej Rady Kultury było jednym z efektów dokumentu „Kultura – Obecna!”. Rok 2023 jest ostatnim pełnym rokiem funkcjonowania WRK. Działa ona do końca kadencji obecnego prezydenta miasta, która zakończy się w 2024. Potrzebna jest dyskusja nad jej rolą i znaczeniem w budowaniu pola dialogu i opinii w samorządowym polu kultury.
	Grupy Dialogu Społecznego w kulturze.	Wzmacnianie pola dialogu poprzez narzędzia partycypacji – tworzenie grup dialogu społecznego. Bilans Grupy Kultura Wrocław i jej dalszy format działania.	Grupy Dialogu są dobrym narzędziem tworzenia interesariatu lokalnego, bez sztywnych reguł organizacyjnych i instytucjonalnych. Ich aktywność, częstotliwość działania, tematy, które podejmą, zależą wyłącznie od pomysłów i aktywności osób, które będą chciały się zaangażować w działania. Mamy narzędzia, mamy doświadczenie – Grupa Kultura Wrocław. Nie jest to proces, który powinien być animowany przez urzędników. Powinno to działać oddolnie.
Zagrożenia i ryzyka globalne	Odporność w kulturze.	Covid, wojna, mniej pieniędzy. Jak z tym żyć? Współdzielenie zasobów, sieciowanie, ograniczanie kosztów bieżących. Co jeszcze? Jak znaleźć dodatkowe środki na kulturę? Badania instytucji kultury w kryzysie wskazują raczej na adaptatywne strategie.	Ostatnie lata dobitnie pokazują nam, że kryzysy się zdarzają, że są nieprzewidywalne i nieplanowane. Pokazują, jak szybko musimy się do nich adaptować. Ale pokazują też, że ich bezpośrednim efektem jest pogorszenie sytuacji gospodarczej, a co za tym idzie, możliwe zmniejszenie wydatkowanych na m.in. kulturę środków.

*Komentarze
i wypowiedzi*

Komentarz 1

Katarzyna Kajdanek

Redakcja merytoryczna tego raportu stała się dla mnie okazją do przemyślenia własnych doświadczeń zawodowych z polem wrocławskiej kultury. Zbierałam je w krótkim okresie: kilku miesięcy poprzedzających rok Europejskiej Stolicy Kultury we Wrocławiu, przeznaczonych na przygotowanie projektu ewaluacji tego megaprojektu, aż do drugiej połowy 2017 roku, kiedy podsumowaliśmy go w trakcie konferencji „City and Culture” i przetransponowaliśmy na rekomendacje dla polityki kulturalnej miasta w dokumencie „Kultura – Obecna!”. Spoglądając z perspektywy czasu (6 lat) i odległości (świat akademii wydaje mi się być dość daleko od świata kultury we Wrocławiu), zauważam kilka zjawisk, które dokładam, jak cegiełki, do obszernego i ważnego opisu wrocławskiego pola kultury.

Po jego lekturze szczególnie zauważam siłę, jaką wciąż ma ESK i wspomnienie o niej; skalę oczekiwań wobec władzy i nadziei na to, jak wiele się zmieni, gdy władza się zmieni; cichy alarm, który powinien już głośno wybrzmiewać w związku z odpływem osób mogących tworzyć wrocławską kulturę do innych miast.

1. Tęsknota za ESK

Rok 2016 jako złota ery wrocławskiej kultury – zauważonej, dowartościowanej symbolicznie i zupełnie dosłownie, na ustach wielu, zapraszanej (ale i zaprzęganej) do wielkich zadań, od promocyjnych do pomocowych? 2016 był taki dla części pola, środowiska kultury we Wrocławiu, ale nie dla wszystkich jego uczestników i uczestniczek. Kontrast z chudymi latami wrocławskiej kultury, które nadeszły potem, uwypuklił cynizm sceptyków i rozczarowanie zauroczonych rokiem ESK. Wobec powtarzanego jak mantra oczekiwania lepszego finansowania

kultury we Wrocławiu warto mówić otwarcie – już nigdy nie będzie takiego roku jak ESK. Był, nie wróci.

2. Zmiana – władza a pieniądze

Wiele osób biorących udział w fokusach, warsztatach, Samospisie Wrocławskiej Kultury wskazywało na dwie osoby decydujące o kształcie wrocławskiej kultury. I wyrażały głęboką wiarę, że wraz ze zmianą na tych dwóch stanowiskach, po wyborach, wrocławska kultura radykalnie się odmieni, i to na lepsze. Może być różnie: z wyborami, ich wynikami, decyzjami, jakie zapadną potem. Jestem jednak niemal pewna, że rozproszone środowisko, niepotrafiące zobaczyć siebie w całości z zewnątrz, niebędące w stanie zdefiniować pól swoich interesów, a następnie poszerzyć ich tak, aby inni również uznali je za swoje, nie będzie w stanie skorzystać z rozwiązań, jakie – oby tak było – stworzyłyby nowe władze miejskie, Wydziału Kultury czy inne.

A poza tym dużych, wystarczających pieniędzy na kulturę nie będzie jeszcze przez wiele lat (patrz punkt 3 o polikryzysach). Czas zatem zredefiniować oczekiwania i na nowo zmierzyć siły na zamiary, zamiary na zasoby.

3. Idzie nowe i może ominąć Wrocław

Odświeżając podziały na mnie relacje z warsztatów i innych jakościowych procedur badawczych, które pokazały mi nowe wartości, nowy język, nowe oczekiwania, jakie mają ludzie zaangażowani w wytwarzanie wrocławskiego pola kultury. Ich czujność na i czułość wobec zjawisk społecznych, które stały się częścią postpandemicznej rzeczywistości (kryzysy psychiczne, odpowiedzialność środowiskowa, nowe wartości określające, czym jest dobra praca, czym jest dobre życie), jest wielkim zasobem. Jednocześnie poraża bezradność osób zarządzających wrocławskimi instytucjami kultury wobec oczekiwań płacowych, wobec wyzwań zdrowotnych, wobec nowych wymagań co do organizacji pracy w kulturze. Młode osoby odpływają z sektora kultury do innych branż we Wrocławiu lub – co gorsza – odpływają do innych miast. To pokazuje, że wrocławskie instytucje kultury pozostają w tyle. Przystają być dobrymi markami. Odpychają, zamiast przyciągać. W najgorszym razie zapadają się pod własnym ciężarem.

W myśleniu o kulturze w trzeciej dekadzie XXI wieku we Wrocławiu więcej sensu niż wspominki o ESK może mieć myślenie o polikryzysie: nakładających się rzeczywistościach kryzysu klimatycznego,

ekonomicznego, mieszkaniowego, demograficznego, zdrowotnego i oczywiście – wojny. W wielu miastach w Polsce w pandemii wdrażano programy z odpornością w nazwie (Kraków, Łódź). Istotny błąd polega moim zdaniem na tym, że odporność (rezyliencję) rozumiano tam jako utrzymanie status quo, udawanie, że nic się nie zmienia, podczas gdy nic już nie jest takie samo. Rezyliencja to umiejętność dopasowania do nowych warunków, zdolność transformacji, a nie powrót – za wszelką cenę – do tego, co było.

Komentarz 2

Karolina Mróz

Raport ten jest subiektywnym zbiorem uwag i rekomendacji i powstał na podstawie 4 osobistych doświadczeń autorki:

- analizy raportów powstałych w ramach Diagnozy Wrocławskiej Kultury,
- współtworzenia sytuacji badawczych w ramach jednego z warsztatów Diagnozy, a także pierwszego Kongresu Kultury we Wrocławiu w 2016 roku,
- wieloletniego funkcjonowania w relacji z samorządem Wrocławia jako przedstawicielka organizacji pozarządowej, członkini ciał doradczych prezydentów Wrocławia, członkini komisji konkursowych i współtwórczyni miejskich dokumentów o charakterze strategicznym (Foresight 2036/56, Strategia Międzykulturowa, Strategia Rozwoju Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi),
- aktualnej pracy zawodowej w roli change managerki – specjalizującej się w opracowywaniu i wdrażaniu strategii organizacji.

Wnioski ogólne

Co do zasady zgadzam się z diagnozą WRK, że brak spójnej polityki kulturalnej we Wrocławiu jest przyczyną wielu problemów i negatywnych zjawisk. Natomiast wg mnie problem tkwi w:

- braku pełnego i opartego o dane obrazu obecnego stanu pola kultury,
- braku jasności co do wizji kultury w mieście.

Prowadzi to do niekonstruktywnych, a wręcz destruktywnych konfliktów w polu kultury w zakresie:

- celów i priorytetów (jakie podmioty i działania powinny otrzymywać dotacje?),
- wartości (czym jest kultura? – patrz napięcie wokół CAL-i, jak ją realizować? czym są marki miejskie?),
- działań (wybory dyrektorów, dyrektorek, likwidacje i połączenia instytucji, „niewidzialność” działań miejskich spoza zakresu konkursów dla NGO i instytucji kultury, tj. stypendia, zakupy sztuki itp.),
- odpowiedzialności (oczekiwanie finansowania każdej inicjatywy kulturalnej – duża i chaotyczna konkurencja o środki finansowe – frustracja wokół „wszechpracy”, bierność w zakresie systemowego włączenia biznesu w pole kultury).

Konsekwencją powyższych czynników są wygłaszane w trakcie sytuacji badawczych stanowiska braku poparcia dla decyzji magistratu oraz niedosytu w zakresie współpracy i wspólnych uzgodnień (dialogu) co do tych decyzji, a także braku satysfakcji ze struktur i zasad tej współpracy.

Jest to naturalne zjawisko, które wynika z braku świadomości co do kierunków rozwoju w danym obszarze, braku spójnej komunikacji w tym zakresie – i jest ono oczywiste w kontekście braku dokumentu o charakterze kulturalnej strategii czy polityki miejskiej. W zasadzie nie wiadomo, jaka jest miejska polityka kulturalna. Co chcielibyśmy osiągnąć? Czy powinna wspierać główną strategię rozwoju miasta, czy być niezależna? Na jakie wyzwania powinna odpowiadać lub w jaką wizję Wrocławia się wpisywać?

W drugiej części tego raportu omawiam, jaki potencjał strategiotwórczy mają nie tylko raporty, ale i działania podjęte w ramach Diagnozy. Uważam, że zgromadzony materiał mapuje wiele zjawisk w polu i stanowi dobry materiał wyjściowy do dalszych prac badawczych, jak i roboczych – na rzecz uwspólnienia pomysłu na kulturę we Wrocławiu. Energia wytworzona w trakcie spotkań nie powinna być zmarnowana, a prace nad strategią zaniechane – gdyż wzmocni to opisane wcześniej napięcia i konflikty.

Decyzja o rozpoczęciu prac nad polityką dla wrocławskiej kultury powinna uwzględniać szereg gwarantujących jakość działań:

- szeroką komunikację nt. rozpoczęcia prac nad polityką, ich celu, przebiegu, ram czasowych i zasad, możliwości uczestnictwa w jej tworzeniu, a także formuły decyzyjnej w zakresie ostatecznego kształtu,
- kontynuację ekspercko-społecznej Diagnozy, dostarczającej pełniejszych danych nt. pola kultury i charakteru relacji samorządu z tego pola twórcami(-czyniami),
- prezentację obrazu sytuacji zastanej, dostęp do danych nt. wrocławskiego pola kultury,
- wyznaczenie priorytetów i długofalowych celów ogólnych (w odniesieniu do nadrzędnych miejskich dokumentów strategicznych),
- prace robocze z przedstawicielami(-cielkami) środowiska pola kultury nad wspólną wizją i operacjonalizacją celów, w tym konsultacje społeczne dokumentu,
- określenie osoby/instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie polityki/ programu i przekazanie jej w tym zakresie kompetencji i środków na realizację działań koordynacyjnych,
- stałe działania wdrażające i upowszechniające politykę/program (spotkania informacyjne dla środowiska kultury, radnych miejskich i pracowników(-czek) instytucji kultury prezentujące priorytety i kaskadujące odpowiedzialność; informacyjne odniesienia do strategii w konkursach i innych działaniach miasta, foldery, materiały wideo, strona www, platformy współpracy, tj. targi kultury i sztuki¹ itp.),
- stałe działania ewaluacyjne i aktualizacyjne (monitoring danych nt. stanu wdrażania, badania jakościowe, informacja zwrotna od przedstawicieli środowiska, kongres kultury).

Ocena potencjału działań w ramach Diagnozy

Benchmark Artura Celińskiego w zakresie polityk kulturalnych obejmuje analizę polityki Wrocławia, którą ogranicza wyłącznie do zadań zleczanych,

---

1 Targi kultury i sztuki – wydarzenie w formule imprezy targowej, nastawione na budowanie współpracy, skierowane do przedstawicieli świata nauki i biznesu, urzędu i jednostek miejskich jako potencjalnych sponsorów, mecenasów, partnerów projektów i wydarzeń. Stoiska twórców i organizacji/instytucji kultury, Shark Tank – prezentacje pomysłów na projekty, sesje tematyczne i branżowe, strefa prezentacji i nawiązywania kontaktów.

co zawęży perspektywę oglądu polityki kulturalnej miasta. Brakuje tam również szczegółowej analizy przepływu środków na kulturę – wskazania kwot przeznaczanych na festiwale, wydarzenia kulturalne, sztukę (w rozbiciu na stypendia, zakup dzieł). Z własnego doświadczenia wiem, że warto byłoby także omówić liczbowo skalę zaangażowania środowiska w prace komisji konkursowych. Jakkolwiek krytykowane za uznaniowość (w opozycji do eksperckości), bardzo często komisje te zmagają się z deficytem ochotników(-czek) na członków(-inie) ze środowiska kultury.

Raporty z warsztatów zawierają:

- ekspercką i jednocześnie społeczną klasyfikację różnych zjawisk w polu kultury, które mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych badań i inwentaryzacji,
- rekomendacje i postulaty, które mogą posłużyć jako punkt wyjścia do dyskusji i prac roboczych, uzgodnienia i określania polityki miejskiej w tym zakresie,
- metaforyczne, życzeniowe imaginarium pola kultury, które stanowi gotową koncepcję marketingową dla przyszłych prac nad kulturalną polityką miejską, za którą magistrat musiałby zapłacić krocie agencji kreatywnej, a i tak nie byłaby tak celna i trafiająca do serc twórców(-czyń) pola kultury jak ta, powstała w trakcie warsztatów Twórczy Wrocław Przyszłości.

Warto podkreślić emocjonalny aspekt warsztatów. Uczestnikami(-czkami) były osoby reprezentujące środowisko pola kultury, które dobrowolnie, nieodpłatnie poświęciły swój czas, by podzielić się wiedzą, doświadczeniem i opiniami w obecności osób reprezentujących magistrat, wyrażając konkretne postulaty co do potrzeb zmian w obszarze wrocławskiej kultury. Takie sytuacje generują oczekiwanie, „że w końcu coś się ruszy/zmieni” i energię do działania, której nie można zaprzepaścić.

Badanie Samospis oceniam jako nietrafną formę uzupełnienia pozostałych badań. Niestety nie spełnia ono moich oczekiwań co do badania ilościowego i jakościowego pola kultury we Wrocławiu, które mogłoby stanowić istotny wkład w formułowanie polityki kulturalnej. Sama nazwa jest już myląca, bo sugeruje odniesienie do ostatniego Krajowego Spisu Powszechnego, za pomocą którego otrzymujemy panoramę społeczną kraju, tymczasem Samospis oferuje jedynie dość przypadkowe badanie opinii nt. pola kultury, z którym nie bardzo wiadomo co zrobić.

Gdybym miała rekomendować jakąś formułę badawczą/ inwentaryzacyjną w odniesieniu do pola kultury we Wrocławiu, to byłby to moderowany przez WIK profesjonalny, elektroniczny rejestr zbierający informacje według np. wypracowanych w ramach Diagnozy klasyfikacji.

Roczny bilans rejestru mógłby służyć refleksji nad stanem pola kultury, ale także być elementem stałego monitoringu – wskaźników uczestnictwa, współpracy międzysektorowej, poziomu współfinansowania przez odbiorców (wpływy z biletów) i wielu innych ciekawych danych. Dla procesu tworzenia polityki kulturalnej byłby podstawowym źródłem danych liczbowych. Rejestr taki mógłby być obowiązkowy dla podmiotów korzystających z funduszy miejskich (od aktualizacji którego zależałoby otrzymanie, jak i rozliczenie dotacji) i dobrowolny dla pozostałych – zachęcanych opartą o ideę wspólnego dobra komunikacją społeczną polityki kulturalnej. Rejestr ów w dobie digitalizacji miałby właściwie nieograniczone możliwości rozwoju – od subaplikacji do badania satysfakcji i potrzeb odbiorców(-czyń) działań, przez badanie opinii twórców, po kompleksowy monitoring wdrażania polityki kulturalnej miasta.

Ponieważ w wielu raportach pojawiają się stanowiska uczestników (-czek) nt. kondycji pola kultury formułowane jako „odczucie” czy „wrażenie” – praca na danych liczbowych i ich eksperckiej analizie zdecydowanie pomogłaby środowisku zorientować się w sytuacji, a także prowadzić konstruktywną dyskusję.

Komentarz 3

Marek Sztaark

Pukanie do szklanej bańki

Ostatni Wrocławski Kongres Kultury, który miałem przyjemność i zaszczyt współorganizować, odbył się w innym niż zaplanowany terminie, w innej niż zaplanowana formie, w środku najbardziej zaskakującego od lat czasu – pandemii. Wydawało się wówczas, że nic gorszego nie może nas spotkać, że konieczność innego działania w kulturze, zmiany przyzwyczajzeń, standardów pracy, perspektyw obserwacji i myślenia o kulturze to kwestie najtrudniejsze, z jakimi przyszło nam się mierzyć. Tymczasem Diagnoza Wrocławskiej Kultury dziś – już po pandemii, gdy przewartościowane zostało nasze życie, jak i sposoby uczestnictwa oraz działalności w kulturze – przeprowadzana jest w kolejnym trudnym momencie. Wojna w Ukrainie, globalne napięcie o niespotykanej skali, kryzys finansów publicznych, inflacja, ogromny napływ uchodźców z Ukrainy, kryzys klimatyczny i wiele innych dynamicznie zmieniających się czynników wpływają na kształt myślenia o kulturze, jak również na sposób jej diagnozowania i planowania jej rozwoju.

Zapewne dlatego Diagnoza, której podjął się Wrocławski Instytut Kultury, nie jest jednorodna metodologicznie, ma charakter mocno rozproszony, wielowątkowy i partycypacyjny.

Trudno na podstawie ponad 250 stron tekstów składających się z raportów, konkluzji, podsumowań, notatek i artykułów wywnioskować o słuszności tego kroku, ale na pewno warto się przyrzeć jego wątkom, refleksjom i rekomendacjom, tym bardziej że wciąż mamy w głowie te ze wspomnianego Wrocławskiego Kongresu Kultury czy dyskusje i komentarze wokół codziennych spraw wrocławskiej kultury żywo roztrząsane przez środowisko i członków, członkinie Wrocławskiej Rady Kultury.

Trzeba także pamiętać, że obecna Diagnoza wieńczy wieloletni okres intensywnych badań nad kulturą wrocławską zapoczątkowanych przygotowaniem do aplikacji o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016 w roku 2008. Od tego czasu datuje się trend merytorycznych dyskusji o kulturze w miastach. Miał on swoje punkty węzłowe w postaci terminu składania pierwszych aplikacji ESK, Kongresu Kultury Polskiej 2009 w Krakowie, Europejskiego Kongresu Kultury 2011 we Wrocławiu podczas prezydencji Polski w Radzie UE, potem czasu ESK, tworzenia strategii rozwoju kultury wielu miast, raportów badawczych, aż w końcu – prac nad dokumentem „Kultura – Obecna! Diagnoza potencjału kulturowego Wrocławia oraz Strategia Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+”.

Zbiór tekstów i refleksji obecnej Diagnozy jest interesujący, choć wydaje się, że nie do końca spełnia założenia o kompletności rodzajów działań do podjęcia.

Mapowanie wrocławskiego pola kultury, od określenia ogólnego obrazu po liczbowe określenie rodzajów, podmiotów i ludzi, być może jest jeszcze w opracowaniu. Wyobrażam sobie je jako wielką bazę danych, którą można przeglądać w różnych interfejsach, stosując rozmaite filtry o charakterze liczbowym lub jakościowym, pokazujące obraz wrocławskiej kultury w sposób analityczny, porównawczy, a przede wszystkim graficznie odwzorowujący obecny stan pola kultury w mieście. Czy można zmapować skutecznie pole kultury miasta? 700-tysięcznego Wrocławia, gdzie mieszka ponad 100 tysięcy Ukraińców? Specjalnie używam czasownika dokonanego, żeby wzmocnić retoryczność tego pytania. Nie można. Natomiast mapowanie jako proces, ciągły monitoring, śmiało dopisywanie nowych rekordów w tej bazie danych i wielokrotne zmiany – czy już coś wykreślić, czy nie – to na pewno jest możliwe. A problemy metodologiczne wynikające z tej praktyki i doświadczenia zdobywane w toku pracy same w sobie będą zajmujące dla wszystkich zainteresowanych. Zarówno dla uczestników(-ek), aktorów(-ek), jak i innych podmiotów pola kultury, w tym także dla dbających o jego rozwój.

Próba samospisu środowiska to zapewne część tego wyzwania. I tu widać jak na dłoni, że doświadczenia z jego przeprowadzania są równie ciekawe, jak on sam. Dowiadujemy się bowiem, jak wielu aktorów pola kultury nie chce się poddać obserwacji, domyślamy się, z jakich przyczyn, na które z pytań odpowiedzi są zbyt lakoniczne lub dlaczego wielu zjawisk wrocławskiej kultury w ogóle nie znajdziemy w wynikach. Właściwie ciekawsze jest rozpatrywanie tego, czego lub kogo w spisie

nie ma, niż czy jest. Okazuje się, że autobadanie bańki środowiskowej jest zadaniem prawie niemożliwym. Zupełnie dobrze wypada analiza specyfiki jednego z aspektów zarządzania kulturą we Wrocławiu na tle innych miast autorstwa Artura Celińskiego. Tekst twórcy programu DNA Miasta, od dawna obserwującego Wrocław, dowodzi, że badania i analizy porównawcze mogą wnieść dużo wiedzy obiektywnej o polu kultury Wrocławia.

Zebranie informacji o potrzebach i rekomendacjach, szczególnie istotnych miejscach oraz organizacjach węzłowych, z określeniem charakterystycznych cech, procesów twórczych, języka i wartości w polu wrocławskiej kultury, a także tworzenie dla niego „afirmatywnych scenariuszy przyszłości” to praca, którą obserwowałem zarówno jako uczestnik, jak i czytelnik podsumowań warsztatów oraz konsultacji eksperckich. Różne metody pracy, wielu uczestników(-czek), aktywni prowadzący(-ce) i moderatorzy(-ki). Inicjatorzy(-ki) i organizatorzy(-ki) zarazem stworzyli wszelkie warunki do pogłębionej refleksji na ten temat. I nie były to jałowe spotkania, wszyscy włożyli w nie dużo pracy. Nawiązując do metody jednego ze spotkań, poświęconego językowi pola kultury, trzeba jednak stwierdzić, że temperatura debaty o kulturze nie podniosła się prawie wcale lub nie więcej niż o kilka stopni. Można by powiedzieć, że jest neutralna. Takie 36,6 stopni Celsjusza.

I znów można wiele wniosków wysnuć, analizując te doświadczenia. Środowisko podejmujące debatę o kulturze jest jednorodne, jakby z tej samej bańki. Rekomendacje są partykularne, nieobiektywne, oparte o osobiste strategie. Pełen obraz pola kultury jest trudny do uchwycenia, jest zbyt dynamiczny i znajduje się pod wpływem zjawisk o charakterze globalnym. Prawdziwe procesy wyzwajające gorące emocje odbywają się w osobnych środowiskach, niechętnych sobie, równych politycznie, odległych kulturowo. To znak czasu. Być może dlatego próby diagnozowania kultury miejskiej przypominają pukanie do szklanej bańki.

Mimo to doceniam pracę zespołu realizującego to trudne zadanie i trzymam kciuki za powodzenie.

Komentarz 4

Bogna Świątkowska

Już wiadomo co, ale ważniejsze jest jak

Po przeczytaniu wszystkich wchodzących w skład Diagnozy dokumentów, raportów, wniosków i rekomendacji mam wrażenie, że każda minuta poświęcona na dalsze rozważania, jaka jest kondycja wrocławskiej kultury, będzie po stokroć stracona. Na ile jeszcze sposobów można powiedzieć, że jest góra problemów? Trzeba jakoś to wszystko uporządkować, stworzyć zasady, przejrzyste mechanizmy, uspokoić emocje, realistycznie obliczyć możliwości wrocławskiego budżetu, zaplanować zmiany. Kto to zrobi? Jak to zrobić? To główne pytania, z jakimi zostałam i na które w żadnym miejscu Diagnozy nie znalazłam odpowiedzi. A one muszą się znaleźć, jeśli ten raport ma coś zmienić. Widać, że trzeba działać jak najszybciej, chociaż nie w pośpiechu.

Co mnie ucieszyło?

Solidne zdiagnozowanie braków i problemów. Wskazanie istniejących konfliktów i wzajemnych pretensji, zawiedzionych nadziei i oczekiwań. Jest tu więc materiał na sformowanie porządnej polityki kulturalnej miasta. Wrocławski ekosystem kultury, ciekawy i różnorodny, wymaga uporządkowania i zaopatrzenia w mechanizmy uczyniające zasady, na jakich kultura jest przez miasto wspierana, a zwłaszcza w jaki sposób i na bazie jakich priorytetów, zasad, decyzji to co powstaje z budżetu miejskiego, jest zarządzane. Wygląda na to, że już wszystko wiadomo, czarno na białym widzimy nie tylko emocje i temperaturę dyskusji, ale też twarde dane: kwoty, procenty, statystyki.

Co mnie zdziwiło?

Brak szerokiego kontekstu i osadzenia w dzisiejszych realiach. Rekomendacje powarztatowe, zwłaszcza te dotyczące finansowania, brzmią jak wypowiedziane w czasach konkursu o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Wyścigi o ESK mobilizowały władze startujących miast do tworzenia planów i strategii rozwoju kultury, bo zdobycie tytułu było jak wielka pieczęć potwierdzająca naszą europejskość. Było użyteczne w tamtej chwili. Dziś kultura jest w innym miejscu na mapie priorytetów samorządów, zwłaszcza jeśli spojrzymy na to przez pryzmat problemów budżetowych.

Artykułowanie postulatów, jakbyśmy żyli w komfortowych czasach, na luzie mogli planować zwiększenia budżetów, jakby dostępne środki były nieograniczone, nie może być skuteczne, bo jest nierealistyczne. Tu raczej trzeba ostro pomyśleć, jak działać w czasach deficytu i braków, także deficytu i braku kompetencji zarządzających. Po wyliczeniu listy potrzeb trzeba ustalić ważność działań, od czego zacząć Wielką Reformę, która zajmie na pewno więcej czasu, niż wszyscy zainteresowani by chcieli. I więcej wysiłku i kompromisów. Kluczowa jest transparentność, wyjęcie decyzji dotyczących dyspozycji środków na kulturę z nieprzejrzystego systemu załatwiania tego np. uchwałami Rady Miasta.

Czego mi zabrakło?

Planu, co dalej. Choćby w zarysie. Jak listę potrzebnych życzeń zamienić w rzeczywistość? W jakich etapach może się to wydarzyć? Co na pewno się szybko nie uda, bo wymaga i większych niż obecnie możliwe nakładów finansowych, i czasu, żeby urosło? Jak budować wytrzymałość środowiska kultury przez wewnętrzne mechanizmy odpornościowe? Na czym powinny się opierać? Jakie wdrożyć rozwiązania, żeby skutecznie eliminować czynniki zdiagnozowane jako hamujące nie tylko rozwój, ale i funkcjonowanie kultury w jej bogatych różnorodnych formach i formatach? Co jest możliwe do osiągnięcia w krótkim planie? A co trzeba rozłożyć na lata?

Obecna sytuacja nie jest dla kultury komfortowa. Czasy są trudne, problemów przybywa, jest inflacja, ludzie są zmęczeni i zaniepokojeni mnożącymi się kryzysami. U sąsiadów toczy się wojna. Wielogłosową Diagnozę czytałam więc z wielkim zainteresowaniem – jakie narzędzia

zapropnuje środowisko w swojej wielości i różnorodności dla rozwiązania problemów, które głośno i umiejętnie nazywa od lat. Jak zdefiniuje swoje najważniejsze cele? Jak określi kolejne, po postawieniu diagnozy, kroki niezbędne do stworzenia realnego, rozumiejącego trudny szeroki kontekst, programu naprawczego czy rozwojowego?

Prawidłowa diagnoza to pierwszy krok. Tu jest olbrzymi i niełatwy materiał.

Bogna Świątkowska – pomysłodawczyni, fundatorka i prezeska zarządu Fundacji Bęc Zmiana, z którą zrealizowała kilkadziesiąt projektów poświęconych przestrzeni publicznej, architekturze i projektowaniu, a także konkursów adresowanych do architektów i projektantów młodszego pokolenia. Inicjatorka i redaktorka naczelna czasopisma „Notes na 6 tygodni”. Wcześniej naczelna pierwszego popkulturalnego miesięcznika „Machina” (1998–2001), autorka licznych tekstów, wywiadów, programów radiowych i telewizyjnych poświęconych współczesnej kulturze popularnej. Stypendystka Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2014). Członkini Społecznej Rady Kultury przy prezydencie m.st. Warszawy (2012–2015), Rady Architektury i Przestrzeni Publicznej m.st. Warszawy (2015–2018), a także Zespołu Ekspertckiego ds. Kultury Lokalnej przy Narodowym Centrum Kultury (2015–2017). Absolwentka kierunku Zarządzanie i przywództwo na uniwersytecie SWPS.

www.becziana.pl

Wrocławskie pole kultury w opiniach i wypowiedziach członków i członkiń Wrocławskiej Rady Kultury

---

Poniższy tekst jest elementem diagnozy wrocławskiego środowiska kultury, a jego celem jest naświetlenie wątków, które mogą budować przyszłe dokumenty strategiczne. Powstał jako rezultat analizy: odpowiedzi na formularz z 15 pytaniami skierowanymi do Wrocławskiej Rady Kultury (wypełniło go 6 osób) oraz dyskusji podczas warsztatu z udziałem jego członków i członkiń (reprezentacją 7 osób). Do wypełnienia ankiety i udziału w dyskusji zaproszeni zostali wszyscy członkowie i członkinie Rady.

Tożsamość wrocławskiej kultury

Wskazania na to, czym jest „wrocławskość” kultury, były rezultatem całościowego oglądu jej funkcjonowania przez członków i członkinie Rady obecnych na warsztacie. Poniżej zaprezentowano wątki, które pojawiły się w dyskusji, ale ze względu na obszerność tego zagadnienia warto traktować je jako wybrane jego elementy.

- **Zróźnicowanie i niezależność**

My jesteśmy różni, odbiorcy też są różni, ta różnorodność jest ważna.

Kulturze nie jest potrzebna jedna wizja.

---

*Osoby twórcze, to ludzie myślący niezależnie, krytyczni,
obnażający piękno i brzydotę.*

Uczestnicy i uczestniczki warsztatu często nawiązywali do bogactwa działań i inicjatyw w mieście. Wiązali to z kreatywnością ludzi kultury i ich dużą otwartością na różne formy działań: od dużych festiwali po małe sąsiedzkie spotkania. Dodatkowo podkreślali, że wrocławian, wrocławianki charakteryzuje krytycyzm i chęć do głośnego mówienia o wartościach, które wyznają: to z jednej strony cecha często towarzysząca ludziom kultury, a z drugiej szczególnie element charakteru miasta, które, jak zauważyli, przez innych uważane jest za „pełne alternatywnych działań” (wypowiedź z warsztatu).

- **Kultura i sztuka (vs.) działania społeczne**

Sztuka nie jest od spełniania oczekiwań.

Kultura (sztuka) jest potrzebą i celem samym w sobie.

Dla wielu artystów kreowanie to nie wypełnianie wolnego czasu, a jedyny możliwy sposób bycia i życia, imperatyw tworzenia. Sztuka jest zdecydowanie czymś więcej niż mylnie postrzegany, jej zmerkantylizowany serwilizm.

Dyskusja na temat procesu uspołeczniania kultury i szczególnych wrocławskich jej cech przyniosła wnioski, że większość członków i członkiń Rady wyraźnie oddziela kulturę i (przede wszystkim) sztukę od utylitarnych, społecznych funkcji, jakie mogą one pełnić. Część osób wypowiedziała się na ten temat bardziej radykalnie, podkreślając potrzebę wolności artystów, artystek i fakt, że tworzenie sztuki jest dla nich koniecznością, a nie przemyślanym sposobem na utrzymanie. Inni prezentowali swoje zdanie głównie poprzez odnoszenie się do działalności CAL-i, których celem jest integracja społeczności lokalnej. Wskazywali, że współpraca instytucji kultury i CAL-i pomogłaby zrealizować społeczne cele kultury i jednocześnie zachować merytoryczne rozdzielanie obu tych podmiotów.

- **Ślad ESK**

Temat Europejskiej Stolicy Kultury we Wrocławiu był jednym z najczęściej podnoszonych i budzących bardzo duże emocje tematów podczas warsztatu z Wrocławską Radą Kultury. Często odnoszono się do niego także w odpowiedziach na formularz internetowy. Rok 2017 jest dla wielu jej członków graniczną datą oddzielającą czas intensywnego rozwoju kultury i sztuki w mieście od postępującego kryzysu tego sektora. Jak mówią uczestnicy i uczestniczki warsztatów, ESK jest legendą, która przylgnęła do Wrocławia, i mimo że miasto bardzo zmieniło się od 2017 roku, wciąż jest ono definiowane przez jej pryzmat (nie tylko przez mieszkańców i mieszkanki miasta).

Teraz nie jesteśmy charakterystyczni, wtedy (w 2017 roku) byliśmy.

[...] pytanie o to, co się stało w mieście, którego – jeśli idzie o kulturę właśnie – nie tak dawno zazdrościła nam cała Polska, wraca zastanawiająco często w tych rozmowach.

Dla jednych „piętno”, a dla innych „pozytywny wyróżnik”; niezależnie od oceny obecnej sytuacji wszyscy członkowie i członkinie Rady traktują Europejską Stolicę Kultury we Wrocławiu jako bardzo ważny moment w jego historii. Mają oni silne przekonanie, że należy wrócić do celów i ideałów, które przyświecały miastu podczas organizacji tej inicjatywy, aby przemyśleć długofalową strategię rozwoju kultury w mieście i budowanie jego marki.

Członkowie i członkinie Rady podkreślali, że czas przygotowań i realizacji działań w ramach ESK charakteryzował się dużą mobilizacją władz miasta, które uczestniczyły w znaczącej liczbie wydarzeń, nadając im odpowiednią rangę i zwracając tym samym uwagę lokalnych mediów. Wskazali, że sprzyjał temu fakt, iż były prezydent miasta był wówczas ministrem z konkretną wizją kultury i pomysłami na jej wsparcie. Rozwijanie kultury było priorytetem dla miasta i jednocześnie jego wyróżnikiem w skali całego kraju. Uczestnicy i uczestniczki warsztatu podkreślali, że wsparcie kultury było w tym czasie nie tylko deklaracją, ale realną praktyką widoczną dla profesjonalistów, profesjonalistek i wszystkich mieszkańców, mieszkank.

---

*Była przychylność urzędników, było z kim rozmawiać,
było zainteresowanie kulturą.*

Były sprzyjające warunki, widać było, że to miasto stawia na kulturę.

---

*Media były wypełnione kulturą i sztuką, dziennikarze byli ciekawi
tego, co się dzieje, także małymi rzeczami, bo wtedy wszędzie byli
przedstawiciele (władz) i dlatego media się interesowały, wiedziały, że to
jest ważne.*

W wypowiedziach uczestników i uczestniczek warsztatu słychać również, że ESK działała mobilizująco także na wszystkich tworzących kulturę i sztukę w mieście: odniesienie sukcesu było wspólnym celem ich wszystkich. Jednocześnie było to wydarzenie na tyle duże, że każda z zaangażowanych w nie osób mogła realnie zyskać na tej współpracy. Innymi słowy – wspólny sukces był potencjalnie wygraną dla wszystkich

i każdego z osobna. Z tego względu trudnością nie było konkurowanie o publiczność, ustalanie cen biletów czy ciągle rywalizowanie o przyznane środki. W pewnym sensie ESK dała twórcom i twórczyniom możliwość nadania priorytetu kreatywności, wyrazowi artystycznemu, skupieniu się na jakości realizowanych działań.

„Powrót do normalności” i zakończenie działań związanych z ESK członkowie i członkinie Rady określają jako rozczarowujący, przynoszący zawód, smutny. Jak sami, same przyznają, jest to po części skutek powrotu do wcześniejszych trudności po radosnym okresie świętowania, ale podkreślają, że główną przyczyną wspomnianego rozczarowania jest brak wyciągnięcia odpowiednich wniosków przez władze miasta Wrocławia. #„Zaprzepaszczonej szansą” uczestnicy i uczestniczki warsztatu nazywają #zmniejszenie rangi znaczenia kultury i sztuki w mieście, które w całym kraju zaczęło być kojarzone właśnie z nimi. Z jednej strony miało to negatywny skutek dla potencjału tego obszaru we Wrocławiu, a z drugiej sprawiło, że władze straciły możliwość budowania wyrazistego, rozpoznawalnego wizerunku.

Teraz jest zawód, bo wtedy była obietnica, a teraz jest inaczej; ludzie wzbudzili oczekiwania, ESK wzbudziła, teraz jest smutek, że wszystko jest „po staremu”.

Nastąpiła wyraźna zmiana priorytetów w zarządzaniu miastem, z dużo mniejszym znaczeniem kultury niż przed rokiem 2017.

Poza wspomnianymi smutkiem i rozczarowaniem negatywne zmiany w mieście spowodowały, że te osoby, które tworzą kulturę we Wrocławiu i uczestniczyły w przygotowaniach do ESK, funkcjonują w **trybie zawiedzionego zaufania**. Obietnice, które były im składane, okazały się bez pokrycia. Bardzo wysoki stopień zaangażowania w działania w 2017 roku sprawia, że rozczarowanie z tym związane jest jeszcze większe. W związku z tym naturalne wydaje im się w obecnej sytuacji przyjmowanie postawy krytycznej, „opozycyjnej” i wymaganie od władz realnych dowodów dobrej woli i długofalowych planów współpracy.

• **Zasoby wrocławskiej kultury**

Osoby uczestniczące w warsztacie były zgodne, że największym zasobem i potencjałem Wrocławia są ludzie, którzy tutaj działają i tworzą. Kluczem do wykorzystania tego potencjału jest dwukierunkowe działanie. Po pierwsze, poprzez wykonywanie pracy #edukacyjnej i dostrzeganie talentów i kreatywności młodych wrocławian, wrocławianek (którzy obecnie często są „odkrywani” w innych miejscach). Po drugie, poprzez odpowiednie wsparcie tych, którzy obecnie działają w mieście, np. programy stypendialne lub współpraca z wartościowymi miejscami, takimi jak np. Piekarnia przy Witolda.

Ważnym potencjałem rozwoju kultury we Wrocławiu jest zdaniem członków i członkiń Rady Kultury teatr alternatywny. Nawiązywali także do literatury, wskazując na działalność sektora pozarządowego w mieście oraz Wrocławskiego Domu Literatury, i sztuk wizualnych, wymieniając takie miejsca jak BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej, galeria Miejsce przy Miejscu 14, Pawilon Czterech Kopuł, 66P, Krupa Gallery czy Galeria u Agatki. W formularzu internetowym znalazło się także odniesienie do fotografii – członkowie i członkinie Rady zauważyli, że brakuje w mieście jednego miejsca, które mogłoby odpowiednio wspierać i reprezentować to medium.

W kontekście infrastrukturalnym ważnym dla całego miasta zasobem jest pałac w Leśnicy oraz park Leśnicki. Niektórzy uczestnicy i uczestniczki spotkania wskazywali także na Centra Aktywności Lokalnej (CAL) jako ważne zasoby i potencjał do rozwoju Wrocławia: przede wszystkim ze względu na możliwość realizacji działań lokalnie, poza centrum. Bogata oferta CAL-i wzbudzała jednak wiele wątpliwości wśród członków i członkiń Rady z uwagi na jakość artystyczną – wymaga ona ich zdaniem dopracowania, a współpraca z organizacjami i instytucjami kultury potencjalnie mogłaby pomóc w podniesieniu tej jakości.

• **Bariery rozwoju wrocławskiej kultury**

Ze względu na okoliczności, w jakich powstała Wrocławska Rada Kultury, jej charakter można określić jako opozycyjny. Komentarze osób biorących udział w badaniu są krytyczne, a wynikają z doświadczeń uczestników i uczestniczek warsztatu, ich opinii i aspiracji w obszarze promowania i rozwijania wrocławskiej kultury. Trudnością rozwoju kulturalnego, którą najczęściej podnosili członkowie i członkinie Wrocławskiej Rady Kultury, były postawy i sposób zarządzania kulturą przez samorząd. WRK wyróżniło sześć głównych błędów zarządzania kulturą w mieście:

- 1 Brak długofalowej wizji rozwoju kultury i brak celów sformułowanych we współpracy z ludźmi sektora, rozpisanych na mniejsze i precyzyjnie nazwane zadania. Wizja i cele powinny szanować różnicowanie sektora kultury.
- 2 Niejasne zasady prowadzenia współpracy, uznaniowość wsparcia przyznawanego w oparciu o znajomości i niepoparte profesjonalną wiedzą przekonania. W opinii WRK samorząd pozostaje głuchy na jej rekomendacje, co wzmaga frustrację i pogłębia nieprzejrzystość systemu zarządzania kulturą w mieście.
- 3 Brak kompetencji do rozumienia i oceny jakości kultury i sztuki, podejmowanie decyzji (np. konkursowych) w oparciu o intuicje lub osobiste upodobania, a nie profesjonalną ocenę. Inwestycje w nowe działania nie są poprzedzone odpowiednim namysłem.
- 4 Brak zaufania do osób twórczych i ludzi kultury, bazowanie w rozliczeniach na wyłącznie ilościowych wskaźnikach, bez odniesienia do rozwoju społecznego lub artystycznego. Sprawozdawczość ogranicza wolność.
- 5 Zaniedbanie edukacji i wsparcia młodych ludzi kultury, co prowadzi do niepełnego wykorzystania ich potencjału, odpływu z sektora kultury i tym samym starzenia całego środowiska. Oferta edukacji artystycznej jest nieciekawa. Dodatkowo miasto nie dostrzega nowych inicjatyw, które nie mają „historii współpracy” z samorządem.
- 6 Miejskie zaniedbania organizacyjne oraz infrastrukturalne przekładają się na braki przestrzeni wystawienniczych i magazynowych dla sztuki, czego przykładem jest „utrata potencjału i rezultatów pracy całego środowiska artystycznego tworzącego od 2005 r. koalicję na rzecz powołania Muzeum Sztuki Współczesnej we Wrocławiu”.

- **Współpraca**

Uczestnicy i uczestniczki warsztatu byli zgodni, że kluczową zasadą, którą powinno kierować się miasto w koordynowaniu współpracy między różnymi podmiotami kultury, jest **transparentność i jawność**. Pozwola one na budowanie zaufania nie tylko do organizatora, ale także między różnymi współpracującymi podmiotami. Członkowie i członkinie Rady zauważyli, że pomimo podejmowania prób sieciowania środowiska kultury na razie „współpraca nadal ma charakter głównie incydentalny i opiera się przede wszystkim na osobistych relacjach dyrektorów bądź pracowników instytucji” (wypowiedź z formularza). Spotkania integrujące, które mają

na celu zapoznać ze sobą różne podmioty kultury we Wrocławiu, powinny odbywać się **cyklicznie**, a sieciowaniu powinno towarzyszyć długofalowe **planowanie rezultatów**. Wśród głosów uczestników i uczestniczek warsztatów pojawił się pomysł konkursów partnerskich czy innych działań, które pomogłyby zauważyć wspólne cele i podjąć współpracę.

Współpraca sektora kultury z biznesem była powracającym tematem. Pod oczywistą korzyścią finansową tego współdziałania skrywał się strategiczny cel budowania przemysłanej marki kulturalnej Wrocławia jako miasta doceniającego kulturę i potrafiącego wykorzystać jej atuty do rozwoju gospodarczego. Zwrócono uwagę, że idealnym momentem, by to zrobić, był 2017 rok, gdy miasto miało potencjał „rozpędzenia kulturą”.

Pomimo wcześniejszych błędów członkowie i członkinie Rady zauważają, że wciąż możliwe jest budowanie takiego wizerunku Wrocławia, który „kulturę traktuje poważnie” (wypowiedź z warsztatu), ale wymaga to od organizatora przemysłanej strategii. Wśród strategicznych pomysłów, jakie pojawiły się podczas warsztatu, wymienić można: 1. obligatoryjne wsparcie kultury dla dużych firm wprowadzających się do Wrocławia; 2. „golden passy”, wejściówki VIP na premierowe wydarzenia oraz prywatne pokazy; 3. gale i tytuły mecenasów kultury. Wskazano również, że Wrocławska Rada Kultury mogłaby pełnić rolę huba (#węzła), w którym formułowałyby się wspólne cele i strategie działania.

Bardzo ważnym wątkiem była także **współpraca instytucji kultury z Centrami Aktywności Lokalnej**. Pomimo różnic w zadaniach, które mają wszyscy, uczestnicy i uczestniczki warsztatu podkreślali, że zintegrowanie działań byłoby bardzo korzystne tak dla tych podmiotów, jak i dla społeczności lokalnej. Obecnie, ich zdaniem, w działaniach CAL-i brakuje głębszej interpretacji zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców, mieszkańek i wydarzeń na wysokim poziomie artystycznym/kulturalnym. Jeden z członków Rady zdiagnozował problematyczne relacje instytucji kultury z CAL-ami: niewystarczające partnerstwo, postrzeganie się jako konkurencji, brak synergii. Po przeanalizowaniu wypowiedzi z dyskusji w ramach warsztatu można stwierdzić, że ta opinia jest podzielana przez zdecydowaną większość jego uczestników i uczestniczek.

Warto podkreślić, że na podstawie analizy zarówno formularzy, jak i rozmów podczas warsztatu kluczowym czynnikiem decydującym o możliwości i jakości współpracy we wrocławskim sektorze kultury będzie **zaufanie**. Zostało ono nadszarpnięte przez organizatora z jednej

Institucje kultury +	Szkoły teatralne, artystyczne, plastyczne, edukacja formalna i pozaformalna	Podwyższenie poziomu edukacji artystycznej, wspólne programy, dyplomy, konkursy i rezydencje, inkubacja pomysłów
Institucje kultury +	Organizacje pozarządowe, inne instytucje kultury	Inspirowanie się, rozwój, ułatwienie planowania oferty
Institucje kultury +	Komisja Kultury	Spotkania, dyskusje na temat bieżących spraw i decyzji
Institucje kultury +	Centra Aktywności Lokalnej	Współpraca przy programie artystycznym, zapewnienie wysokiej jakości działań, zapalenie „białym plam” w kulturalnej mapie Wrocławia, współpraca nad programem dla tej samej społeczności
Wrocławskie instytucje kultury +	Regionalne instytucje kultury	Współpraca programowa, rozwój działań instytucji
Artyści_artystki +	Wydział Kultury, Wrocławska Rada Kultury, instytucje kultury, NGO, grupy nieformalne: ludzie kultury Wrocławia	Sieciowanie, współpraca, poznawanie lokalnego potencjału kultury Wrocławia
Wydział Kultury +	Artyści_artystki, eksperci_ekspertki	Konsultacja, wsparcie merytoryczne przy podejmowaniu decyzji (np. ocenie wartości danej inicjatywy, działania, twórczości)
Wydział Kultury +	Wydział Edukacji	Integracja programów wsparcia, koordynacja niektórych działań włączających ludzi kultury
Biznes +	Kultura (instytucje, NGO, grupy nieformalne)	Spotkania, sieciowanie, dostrzeżenie wspólnych interesów, tworzenie silnych marek kulturalnych i artystycznych

Zestawienie obrazujące najważniejsze zdaniem członków i członkiń Rady obszary współpracy i wstępne, potencjalne korzyści, które mogłyby z niej płynąć.

strony przez porzucenie potencjału, jaki niosła dla Wrocławia ESK, a z drugiej przez ignorowanie rekomendacji Wrocławskiej Rady Kultury. W konsekwencji przyszłe działania samorządu, które miałyby na celu wpływać na długofalowy rozwój sektora i jego wzmocnienie poprzez współpracę z różnymi podmiotami kultury w mieście, musiałyby być poprzedzone jakimiś rodzajami dowodów na wartość tych działań i obietnic.

Katarzyna Chajbos-Walczak - praktyczka i naukowczyni (doktorat na Wydziale Socjologii UAM). Ma 15-letnie doświadczenie w realizowaniu i projektowaniu badań społecznych. Współpracuje z organizacjami pozarządowymi, instytucjami edukacyjnymi i kulturalnymi oraz klientami biznesowymi. Procesy badawcze, które prowadzi, skupiają się głównie na badaniu doświadczeń osób użytkujących, doskonaleniu usług i produktów, diagnozie potrzeb, ewaluacji czy przygotowaniu do wdrażania zmian w organizacji. Od dwóch lat prowadzi także badania nakierowane na zwiększanie dostępności produktów i usług.

©Wrocławski Instytut Kultury, Wrocław 2023

Publikacja sfinansowana ze środków budżetowych Urzędu Miejskiego Wrocławia

ISBN:

Autorzy i autorki tekstów: dr Michał Bargielski, Anna Bieliz, dr sztuk
Maciej Bujko, Dorota Ciastek, Artur Celiński, dr hab. Katarzyna Kajdanek
prof. UWŕ, dr Albert Miściorak, Karolina Mróz, Berenika Nikodemka,
Joanna Orlik, dr Paweł Pawiński, dr Jacek Pluta, Maciej Przystański, Marek Sztark,
Bogna Świątkowska, dr Bartłomiej Świerczewski, dr Jakub Walczyk, Karol Wittels,
Maria Zięba

Autorzy i autorki fotografii: Wojciech Chrubasik, Anna Pazdej

Opieka redakcyjna:

Anna Bieliz, Dominika Kawalerowicz

Wybór tekstów i redakcja merytoryczna:

dr hab. Katarzyna Kajdanek prof. UWŕ

Redakcja:

Anna Kopciowska, Emil Pasierski

Korekta:

Aleksandra Zoń

Projekt graficzny i skład:

Maciej Lizak

Dyrektorka i zespół Wrocławskiego Instytutu Kultury składają serdeczne
podziękowania setkom członków i członkiń wrocławskiego pola kultury,
które zechciały przyjąć zaproszenie i czynnie włączyć się w proces badawczy.
Bez Państwa zaangażowania i opinii nie byłoby tej publikacji.

Wrocław

miasto spotkań

